

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง กระบวนการการจัดการเรียนรู้เสริมสร้างสมรรถนะในการคิดโดยใช้แหล่งเรียนรู้ให้นักเรียนชั้นประถมศึกษา ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545
2. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 และทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ 11
3. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
4. กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
5. ความคิดสร้างสรรค์
6. การเขียนสร้างสรรค์
7. การเรียนรู้แบบบูรณาการ
8. มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
9. ภูมิปัญญาท้องถิ่น
10. แนวคิดที่เกี่ยวข้อง
 - 10.1 แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ในท้องถิ่น
 - 10.2 กระบวนการเรียนรู้ที่ใช้วัฒนธรรมเป็นฐาน
 - 10.3 การสนทนากลุ่ม
 - 10.4 ศูนย์เรียนรู้สนทนา
11. บริบทโรงเรียนและบริบทชุมชนบ้าน โลกกลาง
12. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
13. กรอบแนวคิดการวิจัย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)
พ.ศ. 2545

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 1-16) มีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนากระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะในการคิด โดยใช้แหล่งเรียนรู้ชุมชนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ดังนั้น การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
 2. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา
 3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง
 4. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา
 5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ
 6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ
- ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตาม วัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ

สรุปได้ว่า พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาที่สามารถทำให้พัฒนาคนทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม จริยธรรม และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องตามความสนใจและความต้องการของผู้เรียน เน้นการฝึกทักษะ กระบวนการคิด จัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ การจัดการศึกษาต้องร่วมมือกันหลายฝ่าย มีผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา และบุคคลในชุมชน เพื่อประสานความร่วมมือทำให้เกิดการพัฒนาการศึกษา

**แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) และทิศทาง
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11**

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551: 2 - 15) สาระสำคัญส่วนหนึ่งระบุว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาท้องถิ่นและการเรียนรู้ โดยพัฒนาคุณภาพคนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ดี รู้ รักรักษ์ และสืบสานวัฒนธรรม จารีตประเพณี และค่านิยมที่ดีงาม มีร่างกายแข็งแรง ได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้คนไทยได้เรียนรู้สามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ จัดการความรู้ด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยจัดการองค์ความรู้ทุกด้านตั้งแต่ระดับชุมชนถึงประเทศอย่างเป็นระบบ การจัดทำหลักสูตรที่มุ่งให้ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดการความรู้ด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และความหลากหลายทางชีวภาพที่ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ สืบค้นถอดความรู้ ภูมิปัญญาที่อยู่ในตัวคนออกเป็นความรู้ที่ผู้อื่นสามารถเรียนรู้ รวบรวมจัดเป็นคลังข้อมูลในชุมชน สนับสนุนให้คนรุ่นใหม่ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการปฏิบัติจริงร่วมกับปราชญ์ ผู้รู้ และผู้สูงอายุ ที่มีประสบการณ์ผ่านศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน จัดเก็บและถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมพื้นบ้านให้เป็นระบบ ผู้รู้ด้านภูมิปัญญาไทยมีส่วนร่วมถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ นำภูมิปัญญาไทยเผยแพร่องค์ความรู้อย่างกว้างขวาง เพื่อสร้างเอกลักษณ์ เป็นแหล่งข้อมูลของชุมชนและที่ปรึกษาทางวิชาการ ของชุมชน ทำการวิจัยร่วมกับชุมชน การถอดรหัสความรู้ ภูมิปัญญาที่อยู่ในตัวคนให้เป็นความรู้ที่เปิดเผย

ทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 การศึกษาทิศทาง
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2553 : 3 - 96) ทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11

สาระสำคัญระบุว่า การจัดเตรียมแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 11 โดยยังคงยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และ “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” และ “สร้างสมดุลการพัฒนา” ในทุกมิติ แต่การประยุกต์ใช้แนวคิดดังกล่าว และสร้างความมั่นใจว่าการพัฒนาจะเป็นไปในแนวทางที่ยั่งยืน และสร้างความสุขให้กับคนไทยจำเป็นต้องพิจารณาการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศอย่างรอบคอบและวางจุดยืน ในการพัฒนาระยะยาว และกำหนดวิสัยทัศน์ปี พ.ศ. 2570 ไว้ดังนี้ “คนไทยภาคภูมิใจในความเป็นไทย มิมีใครมาตีรวนวิถีชีวิตแห่งความพอเพียง ยึดมั่นในวัฒนธรรมประชาธิปไตย และหลัก

ธรรมาภิบาล การบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานที่ทั่วถึง มีคุณภาพ สังคมมีความปลอดภัยและมั่นคง อยู่ในสภาวะแวดล้อมที่ดี เกื้อกูลและเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ระบบการผลิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน อยู่บนฐานทางเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองและแข่งขันได้ในเวทีโลก สามารถอยู่ในประชาคมภูมิภาคและโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี”

กรอบแนวคิดของแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 11 จึงเป็นการดำเนินการเพื่อบรรลุถึงวิสัยทัศน์ระยะยาว โดยมีปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทาง และดำเนินถึงบริบทการเปลี่ยนแปลงที่จะเป็นทั้ง โอกาสและข้อจำกัดของการพัฒนาในแนวทางดังกล่าว หลักการสำคัญของแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 11 จึงมีดังนี้

1. พัฒนาคตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และขับเคลื่อนให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติที่ชัดเจนยิ่งขึ้นในทุกระดับ
2. ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ให้มีความสำคัญกับการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชน
3. พัฒนาประเทศสู่ความสมดุลในทุกมิติ อย่างบูรณาการ และเป็นองค์รวม
4. ยึดวิสัยทัศน์ปี พ.ศ. 2570 เป็นเป้าหมาย ซึ่งจะส่งผลให้บรรลุการพัฒนาที่อยู่บนรากฐานของสังคมไทย อยู่บนกรอบแนวคิดของการพัฒนาบนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประเทศมีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นเสาหลักของความเป็นปึกแผ่นของคนในชาติ ครอบครัวมีความสุขเป็นพื้นฐานที่สร้างคนเป็นคนดี ชุมชนมีความเข้มแข็งและมีบทบาทในการพัฒนา ระบบเศรษฐกิจมีเสถียรภาพและความสามารถในการแข่งขัน มีการบริการสาธารณะที่มีคุณภาพ มีกฎระเบียบและกฎหมายที่บังคับใช้อย่างเป็นธรรม และประเทศไทยมีความเชื่อมโยงกับประเทศภูมิภาคและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

อย่างไรก็ตาม ในการจัดทำเป็นแผนพัฒนาในระยะ 5 ปี ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ระยะยาวดังกล่าว จะต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ ยุทธศาสตร์ และแนวทางการ

พัฒนาที่มีลำดับความสำคัญสูงในช่วงระยะ 5 ปี ร่างกรอบทิศทางของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 จึงประกอบด้วยวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ ยุทธศาสตร์ และแนวทางการพัฒนา ดังนี้

1. วิสัยทัศน์แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) และพันธกิจ

1.1 วิสัยทัศน์

“สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง”

1.2 พันธกิจ

การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ บนหลักการ ของการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปสู่การปฏิบัติในทุกมิติของการพัฒนา มีพันธกิจ ดังนี้

1.2.1 สร้างความเป็นธรรมในการกระจายรายได้ ควบคู่กับการสร้างสังคม คุณธรรมเพื่อให้คนกินดีอยู่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี ปลอดภัยจากอาชญากรรม อุบัติเหตุ ยาเสพติด และอบายมุข คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีวัฒนธรรมประชาธิปไตย และธรรมาภิบาล

1.2.2 พัฒนากิจการผลิตและบริการให้เข้มแข็งและมีเสถียรภาพบนฐานความรู้ และความสร้างสรรค์ของคนไทย ขยายหลักประกันทางสังคมให้ครอบคลุมประชาชนทุกคน สร้างความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน รวมทั้งยารักษาโรคจากสมุนไพรบนฐานทรัพยากร และความหลากหลายทางชีวภาพ พร้อมทั้งปรับ โครงสร้างสาขาการผลิตและการบริโภคของ ประเทศให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

1.2.3 สร้างภูมิคุ้มกันให้เข้มแข็งสามารถป้องกันและรองรับผลกระทบและความเสี่ยงจากวิกฤตเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้นในอนาคต พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ และทักษะ สามารถรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงอย่างมีเหตุผล

2. วัตถุประสงค์และเป้าหมายหลัก

2.1 วัตถุประสงค์

2.1.1 คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข และสังคม มีธรรมาภิบาล

2.1.2 คน ชุมชน และสังคมมีความพร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงและอยู่กับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเป็นสุข

2.1.3 เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองมีความมั่นคง ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมมีความอุดมสมบูรณ์ ประเทศมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2.2 เป้าหมายหลัก

เป้าหมายหลักของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ซึ่งจะมีการกำหนดเป้าหมายเชิงตัวชี้วัดที่เป็นรูปธรรม ในขั้นตอนต่อไปของการจัดทำร่างรายละเอียดของแผนฯ ได้แก่

- 2.2.1 สังคมไทยมีความสุข อย่างมีธรรมาภิบาล
- 2.2.2 ประชากรไทยทุกคนมีหลักประกันทางสังคมที่มีคุณภาพ
- 2.2.3 โครงสร้างเศรษฐกิจมีความสมดุล เข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้
- 2.2.4 ประเทศไทยมีความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น
- 2.2.5 ทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ และคุณภาพสิ่งแวดล้อมดีขึ้น

การศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาคณะผู้สังคมนักเรียนรู้อุตสาหกรรมอย่างยั่งยืน ได้ระบุสาระสำคัญไว้ว่า

1. สถานการณ์เปลี่ยนแปลง สังคมเมืองมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงจากสังคมเครือญาติสู่สังคมปัจเจกมากขึ้น ความสัมพันธ์แบบเครือญาติที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เหลือเกื้อกูลกันเริ่มหมดไป คนไทยเริ่มมีพฤติกรรมเป็นปัจเจกหรือเป็นส่วนตัวมากขึ้นอย่างชัดเจน เช่น มีการกำหนดมาตรฐานค่านิยม การดำเนินชีวิต และความดีงามที่เป็นส่วนตัวมากขึ้น วิถีชีวิตมีลักษณะต่างคนต่างอยู่ ขาดการปฏิสัมพันธ์และทำกิจกรรมร่วมกัน โครงสร้างครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ครัวเรือนที่อยู่คนเดียว ครัวเรือนที่อยู่ด้วยกันแบบไม่ใช่ญาติ และครัวเรือนที่มีอายุรุ่นเดียวกัน สองรุ่น และรุ่นกระโดด (ตายาย-หลาน) หรือครัวเรือนที่เป็นเพศเดียวกัน พฤติกรรมการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวเป็นแบบต่างคนต่างอยู่ มีเวลาในการอยู่พร้อมหน้าและทำกิจกรรมร่วมกันน้อยลง

2. การวิเคราะห์ความเสี่ยงและการสร้างภูมิคุ้มกัน

- 2.1 ความเสื่อมถอยทางค่านิยมไทย ส่งผลให้คนในสังคมขาดความไว้เนื้อเชื่อใจ และช่วยเหลือเกื้อกูล สถาบันทางสังคมมีแนวโน้มอ่อนแอลงตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศ ปัจจุบันวัฒนธรรมของนานาชาติประเทศได้ไหลเข้าสู่วิถีชีวิตคนไทยจำนวนมาก ที่ผ่านมามคนไทยรับวัฒนธรรมจากภายนอกมากกว่าความพยายามในการเผยแพร่วัฒนธรรมไทยสู่สากล เนื่องจากคนไทยมีนิสัยในการเปิดกว้างทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมต่างชาติจึงมีการไหลเวียนเข้ามาอย่างต่อเนื่อง คนไทยไม่มีความเข้าใจในวัฒนธรรมของตนเอง ทำให้สังคมไทยมีแนวโน้มมีลักษณะต่างคนต่างอยู่มากขึ้น มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ลดลง ตลอดจนมีการรวมตัวตั้งเป็นกลุ่มต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการและความชอบของตัวเองเป็นหลัก มากกว่าคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมนำไปสู่ปัญหาทางสังคมที่หลากหลายทั้งการแข่งชิง

ทรัพยากร การทุจริตคอร์รัปชัน การเอารัดเอาเปรียบ อีกทั้ง กระแสวัฒนธรรมเสมือนจริงที่แพร่เข้ามาในประเทศทำให้มีการสร้างเครือข่ายทางสังคม ผ่าน โลกไซเบอร์มากขึ้น ซึ่งรูปแบบใหม่ของการสื่อสารและการปฏิสัมพันธ์ดังกล่าว พบว่าคนไทยเพียงส่วนน้อยได้นำมาใช้ประโยชน์ทางสร้างสรรค์ เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ขณะที่ครูส่วนใหญ่โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมเสมือนจริงในเชิงการสร้างปัญหามากกว่าสร้างสรรค์ ได้แก่ ความสัมพันธ์กับคนรอบข้างลดลง เกิดช่องว่างภายในครอบครัว ก้าวร้าว ซึมเศร้า การมีส่วนร่วมในสังคมลดลง เกิดอาชญากรรมบนเครือข่าย และการละเมิดสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลมากยิ่งขึ้น

2.2 การสร้างภูมิคุ้มกัน

จากสถานการณ์เปลี่ยนแปลงและปัจจัยเสี่ยงที่คาดว่าจะเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาคน จำเป็นต้องสร้างภูมิคุ้มกันให้คนไทยในประเด็นสำคัญ ดังนี้

2.2.1 คนไทยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต บนพื้นฐาน ความรู้มีสำนึกในศีลธรรมและจริยธรรม มีความ پاکเพียรอดทน มีภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลง มีเหตุผล อดออม รักสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ขณะที่ด้านวัฒนธรรม ต้องสร้างความตระหนักรู้ สามารถวิเคราะห์ มีเหตุผล คนไทยจะได้มีความระมัดระวัง รู้จักถ่วงถ่วงเลือกรับปรับใช้วัฒนธรรมให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตในอนาคต

2.2.2 คนไทยตระหนักถึงคุณค่าวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย อดีตที่ผ่านมาคนไทยมีวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงวิถีชีวิต ความเชื่อและแนวความคิดของคน ครอบครัว ชุมชน และชาติเข้าไว้ด้วยกัน ทำให้ประเทศไทยรอดพ้นวิกฤตการณ์ต่าง ๆ มาได้ อาทิ การมีวิถีชีวิตแบบสังคมเครือญาติมีแต่ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การให้ความเคารพผู้อาวุโส การยึดมั่นในหลักศีลธรรมและความรู้ผิดชอบชั่วดี เป็นต้น ดังนั้น การที่คนไทยตระหนักเห็นคุณค่าวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย มีจิตสำนึกที่ดี มีค่านิยมพึงประสงค์ อยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน บนความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งจะเป็นฐานการพัฒนาที่สำคัญในการก้าวไปสู่สังคมที่มีความใสใจและแบ่งปันต่อผู้อื่น ตลอดจนสามารถนำไปสู่การสร้างและพัฒนานวัตกรรมและผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่เชื่อมต่อกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศในอนาคต

3. ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา

3.1 วัตถุประสงค์

3.1.1 เพื่อพัฒนาคนไทยทุกกลุ่มวัยให้มีศักยภาพ มีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีจิตสำนึกวัฒนธรรมที่ดีงามตระหนักคุณค่าความเป็นไทย มีโอกาสและสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงและเป็นพลังทางสังคมที่เข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

3.1.2 เพื่อเสริมสร้างสภาพแวดล้อมทางครอบครัว ชุมชน และสังคมให้มั่นคง และเอื้อต่อการพัฒนาคนอย่างสอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต

3.2 เป้าหมายการพัฒนา

คนไทยทุกคน ได้รับการพัฒนาทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีคุณธรรม มีสุขภาพ สมบูรณ์แข็งแรง มีความรู้ ความสามารถในการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิต มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถสร้างนวัตกรรมความรู้ต่าง ๆ รู้จักสิทธิหน้าที่ของตนเอง และของผู้อื่น มีค่านิยมความเป็นไทย สามารถทำบทบาทหน้าที่ของตนเองได้อย่างเหมาะสม มีสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิต ได้อย่างมีความสุข

3.3 แนวทางการพัฒนา

3.3.1 การส่งเสริมคนไทยให้มีการเกิดที่มีคุณภาพ มีการกระจายที่สอดคล้องกับศักยภาพและโอกาสของพื้นที่ โดยกำหนดคน โยบายประชากรที่เน้นมาตรการเชิงคุณภาพที่หลากหลายและมีความเชื่อมโยง

3.3.2 ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างโอกาสการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องให้คนทุกกลุ่มทุกวัยสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้และองค์ความรู้ที่หลากหลาย ทั้งที่เป็นวัฒนธรรมภูมิปัญญาและองค์ความรู้ใหม่

1) สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ ให้ตระหนักถึงประโยชน์และความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่นำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตและความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างรู้เท่าทัน ด้วยการสร้างกระแสสังคมให้การเรียนรู้เป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคน สร้างนิสัยใฝ่รู้อย่างสร้างสรรค์

2) เสริมสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งในระดับท้องถิ่น ชุมชน และประเทศ โดยพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนในรูปแบบที่หลากหลายสอดคล้องกับภูมิสังคมควบคู่กับการพัฒนาและเปิดโอกาสให้ใช้ประโยชน์แหล่งเรียนรู้ทั่วไป อาทิ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ ศูนย์การเรียนรู้ ศูนย์กีฬา และศูนย์ทดลองของส่วนราชการต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง รวมทั้งเปิดพื้นที่สาธารณะเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนอย่างสม่ำเสมอ

3) การสร้างปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาองค์ความรู้ของท้องถิ่นทั้งจากผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน และจัดให้มีการจัด จัดการองค์ความรู้ในชุมชนอย่างเป็นระบบ ควบคู่กับการจัดระบบข้อมูลข่าวสารการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ทุกคนสามารถเข้าถึงสื่อและสารสนเทศ

3.3.3 เสริมสร้างค่านิยมและวัฒนธรรมไทยที่ดี

1) เสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันหลักของสังคมทั้งสถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา ให้มีบทบาทหลักในการหล่อหลอม บ่มเพาะเด็กและเยาวชนและการปลูกจิตสำนึกแก่กลุ่มคนต่าง ๆ พื้นที่วัฒนธรรมและค่านิยมไทยที่ดีงาม อาทิ ความเอื้ออาทร เอื้อเพื่อเอื้อแก่ เคารพผู้อาวุโส อยู่ร่วมกันฉันท์พี่น้องภายใต้ความหลากหลายของวัฒนธรรมอย่างสงบสุข

2) ส่งเสริมองค์การธุรกิจในการดำเนินงานที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยเฉพาะบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชนที่สอดคล้องกับศักยภาพแต่ละพื้นที่ โดยรัฐให้การสนับสนุนในด้านแรงจูงใจและการยกย่องต่อสาธารณะ

สรุปได้ว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาคูณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาท้องถิ่นและการเรียนรู้ ระบุว่า การพัฒนาคูณภาพคนที่พื้นฐานด้านจิตใจ มีจิตสำนึกอนุรักษ วัฒนธรรม จารีต ประเพณี ค่านิยมที่ดี มีร่างกายแข็งแรง การเรียนรู้ต่อเนื่อง โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนด้วยภูมิปัญญา จัดการองค์ความรู้ ตั้งแต่ระดับชุมชนถึงระดับประเทศ เป็นการนำเอาความรู้จากตัวบุคคลออกมาถ่ายทอด ประสบการณ์เพื่อใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาคน เป็นแหล่งข้อมูลและเป็นที่ยึดถือทางวิชาการของชุมชน และทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ได้ยึดหลักเน้นคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา และการสร้างสมดุลการพัฒนา การประยุกต์ใช้เป็นไปแนวทางที่ยั่งยืนต้องพิจารณาการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และคำนึงถึงบริบทการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ระยะยาว ที่เป็นทั้งโอกาสและข้อจำกัดของการพัฒนาคนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขด้วยความเสมอภาคและเป็นธรรม มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยมีการสร้างภูมิคุ้มกันด้วยมีจิตสำนึกในศีลธรรม จริยธรรม มีความเพียร อดทน อดออม มีเหตุผล มีความสามัคคี เอื้อเพื่อเอื้อแก่ ใช้วัฒนธรรมให้เกิดประโยชน์ โดยส่งเสริม การเรียนรู้ตลอดชีวิต จากการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นมีรูปแบบที่หลากหลายจากปราชญ์ชาวบ้านด้วยการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 1) จัดทำขึ้นสำหรับท้องถิ่นและสถานศึกษาได้นำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพด้านความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง และแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ ช่วยทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในทุกระดับเห็นผลคาดหวังที่ต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ชัดเจนตลอดแนว ซึ่งจะสามารถช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับท้องถิ่นและสถานศึกษาร่วมกันพัฒนาหลักสูตรได้อย่างมั่นใจ ทำให้การจัดทำหลักสูตรในระดับสถานศึกษามีคุณภาพและมีความเป็นเอกภาพยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้เกิดความชัดเจนเรื่องการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และช่วยแก้ปัญหาการเทียบโอนระหว่างสถานศึกษา ดังนั้นในการพัฒนาหลักสูตรในทุกระดับตั้งแต่ระดับชาติจนกระทั่งถึงสถานศึกษา จะต้องสะท้อนคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งเป็นกรอบทิศทางในการจัดการศึกษาทุกรูปแบบ และครอบคลุมผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมายในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. วิสัยทัศน์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติ ที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

2. หลักการ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

2.1 เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐาน ของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล

2.2 เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมี โอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และมีคุณภาพ

2.3 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

2.4 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลา และการจัดการเรียนรู้

2.5 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.6 เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

3. จุดหมาย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

3.1 มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัย และปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3.2 มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต

3.3 มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย

3.4 มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

3.5 มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

4. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ ซึ่งการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุ มาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดนั้น จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551 : 5)

4.1 ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเอง

เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

4.2 ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

4.3 ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

4.4 ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการ ต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสมการปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อมและการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

4.5 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้องเหมาะสมและมีคุณธรรม

5. คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทย และพลโลก ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551 : 5)

5.1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

5.2 ซื่อสัตย์สุจริต

5.3 มีวินัย

5.4 ใฝ่เรียนรู้

5.5 อยู่อย่างพอเพียง

5.6 มุ่งมั่นในการทำงาน

5.7 รักความเป็นไทย

5.8 มีจิตสาธารณะ

6. มาตรฐานการเรียนรู้

การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุล ต้องคำนึงถึงหลักพัฒนาการทางสมองและพหุปัญญา
หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงกำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้

6.1 ภาษาไทย

6.2 คณิตศาสตร์

6.3 วิทยาศาสตร์

6.4 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

6.5 สุขศึกษาและพลศึกษา

6.6 ศิลปะ

6.7 การงานอาชีพและเทคโนโลยี

6.8 ภาษาอังกฤษ

7. โครงสร้างเวลาเรียน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตารางที่ 3 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดกรอบโครงสร้างเวลาเรียน ดังนี้

กลุ่มสาระการเรียนรู้/ กิจกรรม	เวลาเรียน					
	ป. 1	ป. 2	ป. 3	ป. 4	ป. 5	ป. 6
กลุ่มสาระการเรียนรู้						
ภาษาไทย	200	200	200	160	160	160
คณิตศาสตร์	200	200	200	160	160	160
วิทยาศาสตร์	80	80	80	80	80	80
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	80	80	80	80	80	80
สุขศึกษาและพลศึกษา	80	80	80	80	80	80
ศิลปะ	80	80	80	80	80	80
การงานอาชีพและ เทคโนโลยี	40	40	40	80	80	80
ภาษาต่างประเทศ	40	40	40	80	80	80
รวมเวลาเรียน (พื้นฐาน)	800	800	800	800	800	800
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	120	120	120	120	120	120
รายวิชา / กิจกรรมที่ สถานศึกษาจัดเพิ่มเติม ตามความพร้อมและ จุดเน้น	ปีละไม่เกิน 80 ชั่วโมง					
รวมเวลาเรียนทั้งหมด	ไม่เกิน 1,000 ชั่วโมง/ปี					

การกำหนดโครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐาน และเพิ่มเติม สถานศึกษาสามารถดำเนินการ ดังนี้
ระดับประถมศึกษาสามารถปรับเวลาเรียนพื้นฐานของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้
ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ต้องมีเวลาเรียนรวมตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐาน
และผู้เรียนต้องมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนด

8. การจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชน

ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณสมบัติตามเป้าหมายหลักสูตร ผู้สอนพยายามคัดสรรกระบวนการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้โดยช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตร 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ รวมทั้งปลูกฝังเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พัฒนาทักษะต่างๆ อันเป็นสมรรถนะสำคัญให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมาย

9. หลักการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยยึดหลักว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เชื่อว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ยึดประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียน กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมอง เน้นให้ความสำคัญทั้งความรู้ และคุณธรรม

10. กระบวนการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน อาทิ กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ กระบวนการสร้างความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง กระบวนการปฏิบัติ ลงมือทำจริง กระบวนการจัดการ กระบวนการวิจัย กระบวนการเรียนรู้การเรียนรู้ของตนเอง กระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัย

กระบวนการเหล่านี้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนควร ได้รับการฝึกฝน พัฒนา เพราะจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ดังนั้น ผู้สอนจึงจำเป็นต้องศึกษาทำความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถเลือกใช้ในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

11. การออกแบบการจัดการเรียนรู้

ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาให้เข้าใจถึงมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน

แล้วจึงพิจารณาออกแบบการจัดการเรียนรู้ โดยเลือกใช้วิธีสอนและเทคนิคการสอน สื่อ/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียน ได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพและบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด

12. บทบาทของผู้สอนและผู้เรียน

การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามเป้าหมายของหลักสูตร ทั้งผู้สอนและผู้เรียนควรมีบทบาท ดังนี้

12.1 บทบาทของผู้สอน

12.1.1 ศึกษาวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล แล้วนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ท้าทายความสามารถของผู้เรียน

12.1.2 กำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ด้านความรู้และทักษะกระบวนการ ที่เป็นความคิดรวบยอด หลักการ และความสัมพันธ์ รวมทั้งคุณลักษณะอันพึงประสงค์

12.1.3 ออกแบบการเรียนรู้และจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมอง เพื่อนำผู้เรียน ไปสู่เป้าหมาย

12.1.4 จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้

12.1.5 จัดเตรียมและเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับกิจกรรม นำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

12.1.6 ประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายเหมาะสมกับธรรมชาติของวิชาและระดับพัฒนาการของผู้เรียน

12.1.7 วิเคราะห์ผลการประเมินมาใช้ในการซ่อมเสริมและพัฒนาผู้เรียนรวมทั้งปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของตนเอง

12.2 บทบาทของผู้เรียน

12.2.1 กำหนดเป้าหมาย วางแผน และรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง

12.2.2 เสาะแสวงหาความรู้ เข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อความรู้ ตั้งคำถาม คิดหาคำตอบหรือหาแนวทางแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ

12.2.3 ลงมือปฏิบัติจริง สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ

12.2.4 มีปฏิสัมพันธ์ ทำงาน ทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มและครู

12.2.5 ประเมินและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง

13. สื่อการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้เป็นเครื่องมือส่งเสริมสนับสนุนการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเข้าถึงความรู้ ทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะตามมาตรฐานของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ สื่อการเรียนรู้มีหลากหลายประเภท ทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่อขยายการเรียนรู้ต่างๆ ที่มีในท้องถิ่น การเลือกใช้สื่อควรเลือกให้มีความเหมาะสมกับระดับพัฒนาการ และลีลาการเรียนรู้ที่หลากหลายของผู้เรียน

การจัดหาสื่อการเรียนรู้ ผู้เรียนและผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาขึ้นเอง หรือปรับปรุงเลือกใช้อย่างมีคุณภาพจากสื่อต่างๆ ที่มีอยู่รอบตัวเพื่อนำมาใช้ประกอบในการจัดการเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมและสื่อสารให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยสถานศึกษาควรจัดให้มีเพียงพอเพียงพอเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรดำเนินการดังนี้

1. จัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ ระบบสารสนเทศการเรียนรู้ และสื่อขยายการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพทั้งในสถานศึกษาและในชุมชน เพื่อการศึกษาค้นคว้าและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ ระหว่างสถานศึกษา ท้องถิ่น ชุมชน สังคมโลก
2. จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้สำหรับการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน เสริมความรู้ให้ผู้สอน รวมทั้งจัดหาสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้
3. เลือกและใช้สื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ มีความเหมาะสม มีความหลากหลาย สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน
4. ประเมินคุณภาพของสื่อการเรียนรู้ที่เลือกใช้อย่างเป็นระบบ
5. ศึกษาค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน

6. จัดให้มีการกำกับ ติดตาม ประเมินคุณภาพและประสิทธิภาพเกี่ยวกับสื่อและการใช้สื่อการเรียนรู้เป็นระยะๆ และสม่ำเสมอ ในการจัดทำ การเลือกใช้ และการประเมินคุณภาพสื่อการเรียนรู้ที่ใช้ในสถานศึกษา ควรคำนึงถึงหลักการสำคัญของสื่อการเรียนรู้ เช่น ความสอดคล้องกับหลักสูตร วัตถุประสงค์การเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน เนื้อหามีความถูกต้องและทันสมัย ไม่กระทบความมั่นคงของชาติ ไม่ขัดต่อศีลธรรม มีการใช้ภาษาที่ถูกต้อง รูปแบบการนำเสนอที่เข้าใจง่าย และน่าสนใจ

14. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนต้องอยู่บนหลักการพื้นฐานสองประการ คือการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนและเพื่อตัดสินผลการเรียน ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้

ของผู้เรียนให้ประสบผลสำเร็จนั้น ผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาและประเมินตามตัวชี้วัด เพื่อให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ สะท้อนสมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของผู้เรียนซึ่งเป็นเป้าหมายหลักในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในทุกระดับไม่ว่าจะเป็น ระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ การวัดและ ประเมินผลการเรียนรู้ เป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยใช้ผลการประเมินเป็นข้อมูล และสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน ตลอดจนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มตาม ศักยภาพ

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ ระดับชั้นเรียน ระดับ สถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ มีรายละเอียด ดังนี้

14.1 การประเมินระดับชั้นเรียน เป็นการวัดและประเมินผลที่อยู่ในกระบวนการ จัดการเรียนรู้ ผู้สอนดำเนินการเป็นปกติและสม่ำเสมอ ในการจัดการเรียนการสอน ใช้เทคนิค การประเมินอย่างหลากหลาย เช่น การซักถาม การสังเกต การตรวจการบ้าน การประเมิน โครงงาน การประเมินชิ้นงาน/ ภาระงาน แฟ้มสะสมงาน การใช้แบบทดสอบ ฯลฯ โดยผู้สอน เป็นผู้ประเมินเอง หรือเปิด โอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเอง เพื่อนประเมินเพื่อน ผู้ปกครองร่วม ประเมิน ในกรณีที่ไม่ว่านตัวชี้วัดให้มีการสอนซ่อมเสริม การประเมินระดับชั้นเรียนเป็นการ ตรวจสอบว่า ผู้เรียนมีพัฒนาการความก้าวหน้าในการเรียนรู้ อันเป็นผลมาจากการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนหรือไม่ และมากน้อยเพียงใด มีสิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุงและ ส่งเสริมในด้านใด นอกจากนี้ยังเป็นข้อมูลให้ผู้สอนใช้ปรับปรุงการเรียนการสอนของตนด้วย ทั้งนี้โดยสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

14.2 การประเมินระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินที่สถานศึกษาดำเนินการเพื่อ ตัดสินผลการเรียนของผู้เรียนเป็นรายปี/รายภาค ผลการประเมินการอ่าน ทักษะการคิดวิเคราะห์และเขียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน นอกจากนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการ จัดการศึกษาของสถานศึกษา ว่าส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนตามเป้าหมายหรือไม่ ผู้เรียนมี จุดพัฒนาในด้านใด รวมทั้งสามารถนำผลการเรียนของผู้เรียนในสถานศึกษาเปรียบเทียบกับ เกณฑ์ระดับชาติ ผลการประเมินระดับสถานศึกษาจะเป็นข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการ ปรับปรุงนโยบาย หลักสูตร โครงการ หรือวิธีการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนเพื่อการจัดทำ แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ตามแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาและ

การรายงานผลการจัดการศึกษาต่อคณะกรรมการสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองและชุมชน

14.3 การประเมินระดับเขตพื้นที่การศึกษา เป็นการประเมินคุณภาพผู้เรียนในระดับเขตพื้นที่การศึกษาตามมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา ตามภาระความรับผิดชอบ สามารถดำเนินการ โดยประเมินคุณภาพผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนด้วยข้อสอบมาตรฐานที่จัดทำและดำเนินการ โดยเขตพื้นที่การศึกษา หรือด้วยความร่วมมือกับหน่วยงานต้นสังกัด ในการดำเนินการจัดสอบ นอกจากนี้ยังได้จากการตรวจสอบทบทวนข้อมูลจากการประเมินระดับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

14.4 การประเมินระดับชาติ เป็นการประเมินคุณภาพผู้เรียนในระดับชาติ ตามมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาต้องจัดให้ ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการประเมิน ผลจากการประเมินใช้เป็นข้อมูลในการ เทียบเคียงคุณภาพการศึกษาในระดับต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนยกระดับคุณภาพ การจัดการศึกษา ตลอดจนเป็นข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจในระดับนโยบายของประเทศ

สรุปได้ว่า หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตร เพื่อให้ท้องถิ่นและสถานศึกษานำไปปรับใช้เป็นหลักสูตรสถานศึกษา พัฒนาการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพด้านความรู้และทักษะที่จำเป็นเพื่อการดำรงชีวิต ในสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลง โดยมีวิสัยทัศน์พัฒนาผู้เรียนมีความสมดุลทั้งร่างกาย ความรู้ มีจิตสำนึกเป็นพลเมืองไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และได้ระบุว่าทุกคนสามารถพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ คือ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี โดยเฉพาะความสามารถในการคิด ซึ่งจะนำไปสู่กระบวนการคิด และการสร้างสรรค์องค์ความรู้เพื่อการแก้ปัญหาของตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ภาษาไทยเป็นเอกลักษณ์ของชาติเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมอันก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพและเสริมสร้างบุคลิกภาพของคนในชาติให้มีความเป็นไทย เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำให้สามารถประกอบกิจกรรมการทำงาน และดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างสันติสุข และเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ประสพการณ์จากแหล่งข้อมูลสารสนเทศต่างๆ เพื่อพัฒนาความรู้ พัฒนากระบวนการคิดวิเคราะห์ วิจัย และสร้างสรรค์ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ตลอดจนนำไปใช้ในการพัฒนาอาชีพให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังเป็นสื่อแสดงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษด้านวัฒนธรรม ประเพณี และสุนทรียภาพ เป็นสมบัติล้ำค่าควรแก่การเรียนรู้ อนุรักษ์ และสืบสานให้คงอยู่คู่ชาติไทยตลอดไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 34) ภาษาไทยเป็นทักษะที่ต้องฝึกฝนจนเกิดความชำนาญในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร การเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อนำไปใช้ในชีวิตรจริง

การอ่าน การอ่านออกเสียงคำ ประโยค การอ่านบทร้อยแก้ว คำประพันธ์ชนิดต่างๆ การอ่านในใจเพื่อสร้างความเข้าใจ และการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ความรู้จากสิ่งที่อ่าน เพื่อนำไป ปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

การเขียน การเขียนสะกดตามอักขรวิธี การเขียนสื่อสาร โดยใช้ถ้อยคำและรูปแบบต่างๆ ของการเขียน ซึ่งรวมถึงการเขียนเรียงความ ข้อความ รายงานชนิดต่างๆ การเขียนตามจินตนาการ วิเคราะห์วิจารณ์ และเขียนเชิงสร้างสรรค์

การฟัง การดู และการพูด การฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ การพูดแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก พูดลำดับเรื่องราวต่างๆ อย่างเป็นเหตุเป็นผล การพูดในโอกาสต่างๆ ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และการพูดเพื่อโน้มน้าวใจ

หลักการใช้ภาษาไทย ธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของภาษาไทย การใช้ภาษาให้ถูกต้องเหมาะสมกับโอกาสและบุคคล การแต่งบทประพันธ์ประเภทต่างๆ และอิทธิพลของภาษาต่างประเทศในภาษาไทย

วรรณคดีและวรรณกรรม วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมเพื่อศึกษาข้อมูล แนวความคิด คุณค่าของงานประพันธ์ และความเพลิดเพลิน การเรียนรู้และทำความเข้าใจบทเห่ บทร้องเล่นของเด็ก เพลงพื้นบ้านที่เป็นภูมิปัญญาที่มีคุณค่าของไทย ซึ่งได้ถ่ายทอด

ความรู้สึกรู้สึกคิด ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี เรื่องราวของสังคมในอดีต และความงดงามของภาษา เพื่อให้เกิดความซาบซึ้งและภูมิใจ ในบรรพบุรุษที่ได้สั่งสมสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

สาระที่ 1 การอ่าน

มาตรฐาน ท 1.1 ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดเพื่อนำไปใช้ตัดสินใจ แก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตและมีนิสัยรักการอ่าน

สาระที่ 2 การเขียน

มาตรฐาน ท 2.1 ใช้กระบวนการเขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความ และเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่างๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศและรายงานการศึกษาค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ

สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูด

มาตรฐาน ท 3.1 สามารถเลือกฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ และพูดแสดงความรู้ ความคิด และความรู้สึกในโอกาสต่างๆ อย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์

สาระที่ 4 หลักการใช้ภาษาไทย

มาตรฐาน ท 4.1 เข้าใจธรรมชาติของภาษาและหลักภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงของภาษาและพลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษา และรักษาภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ

สาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม

มาตรฐาน ท 5.1 เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมไทยอย่างเห็นคุณค่าและนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

และเมื่อเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วนักเรียนจะมีคุณภาพผู้เรียนดังนี้

1. อ่านออกเสียงบทร้อยแก้วและบทร้อยกรองเป็นทำนองเสนาะ ได้ถูกต้อง อธิบายความหมายโดยตรงและความหมายโดยนัยของคำ ประโยค ข้อความ สำนวนโวหาร จากเรื่องที่อ่าน เข้าใจคำแนะนำ คำอธิบายในคู่มือต่างๆ แยกแยะข้อคิดเห็นและข้อเท็จจริง รวมทั้งจับใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านและนำความรู้ความคิดจากเรื่องที่อ่านไปตัดสินใจ แก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตได้มีมารยาทและมีนิสัยรักการอ่าน และเห็นคุณค่าสิ่งที่อ่าน

2. มีทักษะในการคัดลายมือตัวบรรจงเต็มบรรทัดและครึ่งบรรทัด เขียนสะกดคำ แต่งประโยคและเขียนข้อความ ตลอดจนเขียนสื่อสารโดยใช้ถ้อยคำชัดเจนเหมาะสม ใช้แผนภาพโครงเรื่องและแผนภาพความคิด เพื่อพัฒนางานเขียน เขียนเรียงความ ย่อความ

จดหมายส่วนตัว กรอกแบบรายการต่าง ๆ เขียนแสดงความรู้สึกและความคิดเห็น เขียนเรื่องตามจินตนาการอย่างสร้างสรรค์ และมีมารยาทในการเขียน

3. พุคแสดงความรู้ ความคิดเกี่ยวกับเรื่องที่ฟังและดู เล่าเรื่องย่อหรือสรุปจากเรื่องที่ฟังและดู ตั้งคำถาม ตอบคำถามจากเรื่องที่ฟังและดู รวมทั้งประเมินความน่าเชื่อถือจากการฟังและดู โฆษณาอย่างมีเหตุผล พุคตามลำดับขั้นตอนเรื่องต่างๆ อย่างชัดเจน พุครายงานหรือประเด็นสั้นคว่ำจาก การฟัง การดู การสนทนา และพุดโน้มน้าวได้อย่างมีเหตุผล รวมทั้งมีมารยาทในการดูและพุดสะกดคำและเข้าใจความหมายของคำ จำนวน คำพ้องเพยและสุภามิตรู้และเข้าใจ ชนิดและหน้าที่ของคำในประโยค ชนิดของประโยค และคำภาษาต่างประเทศในภาษาไทยใช้คำราชาศัพท์และคำสุภาพได้อย่างเหมาะสม แต่งประโยค แต่งบทร้อยกรองประเภทกลอนสี่ กลอนสุภาพ และกาพย์ยานี 11

4. เข้าใจและเห็นคุณค่าวรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่าน เล่านิทานพื้นบ้าน ร้องเพลงพื้นบ้านของท้องถิ่น นำข้อคิดเห็นจากเรื่องที่อ่าน ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง และท่องจำบทอาขยานตามที่กำหนดได้ ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง สาระที่ 2 การเขียน

ตารางที่ 4 มาตรฐาน ท 2.1 ใช้กระบวนการเขียน เขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความ และเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่าง ๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศและรายงานการศึกษาค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.1	1. คัดลายมือตัวบรรจงเต็มบรรทัด	การคัดลายมือตัวบรรจงเต็มบรรทัดตามรูปแบบการเขียน ตัวอักษรไทย
	2. เขียนสื่อสารด้วยคำและประโยคง่ายๆ	การเขียนสื่อสาร - คำที่ใช้ในชีวิตประจำวัน - คำพื้นฐานในบทเรียน - คำคล้องจอง - ประโยคง่ายๆ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	3. มีมารยาทในการเขียน	มารยาทในการเขียน เช่น - เขียนให้อ่านง่าย สะอาด ไม่ขีดฆ่า - ไม่ขีดเขียนในที่สาธารณะ - ใช้ภาษาเขียนเหมาะสมกับเวลา สถานที่ และบุคคล
ป.2	1. คัดลายมือตัวบรรจงเต็มบรรทัด	การคัดลายมือตัวบรรจงเต็มบรรทัดตามรูปแบบการเขียนตัวอักษรไทย
	2. เขียนเรื่องสั้น ๆ เกี่ยวกับประสบการณ์	การเขียนเรื่องสั้น ๆ เกี่ยวกับประสบการณ์
	3. เขียนเรื่องสั้น ๆ ตามจินตนาการ	การเขียนเรื่องสั้น ๆ ตามจินตนาการ
	4. มีมารยาทในการเขียน	มารยาทในการเขียน เช่น - เขียนให้อ่านง่าย สะอาด ไม่ขีดฆ่า - ไม่ขีดเขียนในที่สาธารณะ - ใช้ภาษาเขียนเหมาะสมกับเวลา สถานที่ และบุคคล - ไม่เขียนล้อเลียนผู้อื่นหรือทำให้ผู้อื่นเสียหาย
ป.3	1. คัดลายมือตัวบรรจงเต็มบรรทัด	การคัดลายมือตัวบรรจงเต็มบรรทัดตามรูปแบบการเขียนตัวอักษรไทย
	2. เขียนบรรยายเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้อย่างชัดเจน	การเขียนบรรยายเกี่ยวกับลักษณะของคน สัตว์ สิ่งของ สถานที่
	3. เขียนบันทึกประจำวัน	การเขียนบันทึกประจำวัน
	4. เขียนจดหมายลาครู	การเขียนจดหมายลาครู
	5. เขียนเรื่องตามจินตนาการ	การเขียนเรื่องตามจินตนาการจากคำภาพและหัวข้อที่กำหนด
	6. มีมารยาทในการเขียน	มารยาทในการเขียนเช่น - เขียนให้อ่านง่าย สะอาด ไม่ขีดฆ่า - ไม่ขีดเขียนในที่สาธารณะ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		-ใช้ภาษาเขียนเหมาะสมกับเวลา สถานที่ และบุคคล -ไม่เขียนล้อเลียนผู้อื่นหรือทำให้ผู้อื่นเสียหาย
ป.4	1. คัดลายมือตัวบรรจงเต็มบรรทัดและครึ่งบรรทัด	การคัดลายมือตัวบรรจงเต็มบรรทัดและครึ่งบรรทัดตามรูปแบบการเขียนตัวอักษรไทย
	2. เขียนสื่อสาร โดยใช้คำได้ถูกต้องชัดเจน และเหมาะสม	การเขียนสื่อสาร เช่น -คำขวัญ -คำแนะนำ
	3. เขียนแผนภาพโครงเรื่องและแผนภาพความคิดเพื่อใช้พัฒนางานเขียน	การนำแผนภาพโครงเรื่องและแผนภาพความคิดไปพัฒนางานเขียน
	4. เขียนย่อความจากเรื่องสั้นๆ	การเขียนย่อความจากสื่อต่างๆประกาศจดหมายคำสอน
	5. เขียนจดหมายถึงเพื่อนและบิดามารดา	การเขียนจดหมายถึงเพื่อนและบิดามารดา
	6. เขียนบันทึกและเขียนรายงานจากการศึกษาค้นคว้า	การเขียนบันทึกและเขียนรายงานจากการศึกษาค้นคว้า
	7. เขียนเรื่องตามจินตนาการ	การเขียนเรื่องตามจินตนาการ
	8. มีมารยาทในการเขียน	มารยาทในการเขียน
ป.5	1. คัดลายมือตัวบรรจงเต็มบรรทัด และครึ่งบรรทัด	การคัดลายมือตัวบรรจงเต็มบรรทัดและครึ่งบรรทัดตามรูปแบบการเขียนตัวอักษรไทย
	2. เขียนสื่อสาร โดยใช้คำได้ถูกต้องชัดเจน และเหมาะสม	การเขียนสื่อสาร เช่น - คำขวัญ - คำอวยพร - คำแนะนำและคำอธิบายแสดงขั้นตอน

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	3. เขียนแผนภาพโครงเรื่องและแผน ภาพ ความคิดเพื่อใช้พัฒนางานเขียน	การนำแผนภาพ โครงเรื่องและแผนภาพ ความคิด ไปพัฒนางานเขียน
	4. เขียนย่อความจากเรื่องที่อ่าน	การเขียนย่อความจากสื่อต่างๆ เช่น นิทาน ความเรียงประเภทต่างๆ ประกาศ แจ้งความ แถลงการณ์ จดหมาย คำสอน โอวาท คำปราศรัย
	5. เขียนจดหมายถึงผู้ปกครองและญาติ	การเขียนจดหมายถึงผู้ปกครองและญาติ
	6. เขียนแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นได้ ตรงตามเจตนา	การเขียนแสดงความรู้สึกและความ คิดเห็น
	7. กรอกแบบรายการต่างๆ	การกรอกแบบรายการ - ใบฝากเงินและใบถอนเงิน - ธนาถิติ - แบบฝากส่งพัสดุไปรษณีย์ภัณฑ์
	8. เขียนเรื่องตามจินตนาการ	การเขียนเรื่องตามจินตนาการ
	9. มีมารยาทในการเขียน	มารยาทในการเขียน
ป.6	1. คัดลายมือตัวบรรจงเต็มบรรทัดและครึ่ง บรรทัด	การคัดลายมือตัวบรรจงเต็มบรรทัดและ ครึ่งบรรทัดตามรูปแบบการเขียนตัว อักษรไทย
	2. เขียนสื่อสารโดยใช้คำได้ถูกต้องต้อง ชัดเจนและเหมาะสม	การเขียนสื่อสาร เช่น - คำขวัญ - คำอวยพร - ประกาศ
	3. เขียนแผนภาพโครงเรื่องและแผน ภาพ ความคิดเพื่อใช้พัฒนางานเขียน	การเขียนแผนภาพ โครงเรื่องและ แผนภาพความคิด
	4. เขียนเรียงความ	การเขียนเรียงความ
	5. เขียนย่อความจากเรื่องที่อ่าน	การเขียนย่อความจากสื่อต่างๆ เช่น นิทาน ความเรียงประเภทต่างๆ ประกาศ แจ้งความ แถลงการณ์ จดหมายคำสอน

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		โอวาท คำปราศรัยสุนทรพจน์ รายงาน ระเบียบ คำสั่ง
	6. เขียนจดหมายส่วนตัว	การเขียนจดหมายส่วนตัว -จดหมายขอโทษ -จดหมายแสดงความขอบคุณ -จดหมายแสดงความเห็นใจ -จดหมายแสดงความยินดี
	7. กรอกแบบรายการต่างๆ	การกรอกแบบรายการ -แบบคำร้องต่าง ๆ -ใบสมัครศึกษาต่อ -แบบฝากส่งพัสดุและไปรษณีย์ภัณฑ์
	8. เขียนเรื่องตามจินตนาการและสร้างสรรค์	การเขียนเรื่องตามจินตนาการและ สร้างสรรค์
	9. มีมารยาทในการเขียน	มารยาทในการเขียน

สรุปได้ว่า หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตร
กลุ่มสาระพื้นฐานเพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้สาระอื่น ๆ ภาษาไทยถือเป็นศักดิ์ศรี เป็น
สมบัติอันล้ำค่าของชาติ บ่งบอกถึงวัฒนธรรมความเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย เพื่อเป็น
เครื่องมือในการเรียน และการแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
ซึ่งในการเรียนรู้ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้จากการฟัง พูด อ่าน เขียน จึงจะทำให้การเรียนเรียนรู้ครบ
ขั้นกระบวนการเรียนรู้ โดยเฉพาะการเขียนเป็นการสื่อความรู้ด้วยลายลักษณ์อักษร ซึ่งถือว่าเป็น
หลักฐานแสดงถึงภูมิรู้ของคน เป็นสิ่งที่เชื่อมโยงความเข้าใจซึ่งกันและกัน สามารถบ่งบอก
และเป็นหลักฐานสำคัญในด้านการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น ใช้บันทึกเป็นหลักฐานทาง
ประวัติศาสตร์ การเรียนรู้แบบบูรณาการ ลดชั้นจากฐานการเรียนรู้แหล่งชุมชนและภูมิปัญญา
ท้องถิ่นเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เพื่อให้เกิดสมรรถนะในการคิดผ่านการวาดภาพ เขียนเรื่อง
ประกอบจึงเป็นการเรียนรู้ภาษาจากภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดด้วยความเมตตา เอื้ออาทรต่อบุตร
หลานทำให้เกิดความผูกพันและตระหนักถึงคุณค่าของมรดกไทย ไม่ว่าจะเป็นภาษาไทย และ
มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ผู้เรียนได้รู้จักคุ้นเคยจากการ ได้ยิน ได้ฟังและ ได้สัมผัส

ความคิดสร้างสรรค์

พระบรมราชาบาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช

“การคิดนั้นอาจคิดได้หลายอย่างจะคิดให้พัฒนาหรือคิดแล้วทำให้เจริญงอกงามก็ได้ จะคิดให้หายหน้าคือคิดแล้วทำให้พินาศนิพพานก็ได้การคิดให้เจริญจึงต้องมีหลักอาศัย หมายความว่าเมื่อคิดเรื่องใดสิ่งใดต้องตั้งใจให้มั่นคงในความเป็นกลางไม่ปล่อยให้อคติอย่าง หนึ่งอย่างใดครอบงำให้มีแต่ความจริงใจตรงตามเหตุตามผลที่ถูกแท้และเป็นธรรม” ความ เจริญในด้านต่าง ๆ เช่น การเกษตร อุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์ คอมพิวเตอร์ ล้วนเกิดจาก ความคิด ของมนุษย์ที่ต้องการแก้ปัญหาหรืออุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน หรือเพื่อ ความต้องการที่ จะมีชีวิตที่ดีขึ้น สะดวกสบายมากยิ่งขึ้น ซึ่งการพัฒนาทางด้านความคิดได้ เกิดขึ้น อย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน เราจึงควรทราบเกี่ยวกับการคิดและกระบวนการ คิด และหาวิธีการต่างๆ เพื่อฝึกตนเองให้เป็นคน ที่คิดเป็นระบบ คิดถูกต้อง เพื่อประโยชน์แก่ ตนเองและสังคม การคิดเป็นกระบวนการทางสมองของมนุษย์ซึ่งมีศักยภาพสูงมาก และเป็น ส่วนทำให้มนุษย์แตกต่างไปจากสัตว์โลกอื่น ๆ ตั้งแต่อดีตมนุษย์ที่มีความสามารถในการคิดใน แต่ละยุคแต่ละสมัยก็ได้พยายามคิดค้นหาอธิบายเกี่ยวกับการคิด ซึ่งแฝงอยู่ในเรื่องของ การ เรียนรู้ของมนุษย์ไว้อย่างหลากหลาย การศึกษาแนวคิดในอดีตนอกจากจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญ ที่สามารถช่วยให้เกิดความเข้าใจในแนวคิดใหม่ ๆ แล้ว ยังเป็นการทบทวนภูมิปัญญาของนัก คิดในอดีต ซึ่งอาจจะตกหล่นสูญหายหรือเสื่อมความนิยม ไปด้วยกาลและสมัย แต่อาจ ทรงคุณค่ามหาศาลต่อการเรียนรู้ของมนุษย์ (ทิสนา แคมมณี และคณะ. 2544 : 5)

การเรียนรู้ที่ดีเกิดจากการสร้างพลังความรู้ในตนเอง และด้วยตัวของผู้เรียน หากผู้เรียน มีโอกาสสร้างความคิดและนำความคิดของตนเองไปสร้างสรรค์ชิ้นงาน โดยอาศัยสื่อและ เทคโนโลยีที่เหมาะสม จะทำให้ความคิดนั้นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน และเมื่อผู้เรียนสร้างสิ่งใดสิ่ง หนึ่งขึ้นมาในโลกก็หมายถึง การสร้างความรู้ขึ้นในตนเองนั่นเอง ความรู้ที่ผู้เรียนสร้างขึ้นใน ตนเองนี้ จะมีความหมายต่อผู้เรียนจะอยู่คงทน ผู้เรียนจะไม่ลืมง่ายและจะสามารถถ่ายทอดให้ ผู้อื่นเข้าใจความคิดของตนได้คือนอกจากนั้นความรู้ที่สร้างขึ้นเองนี้ ยังจะเป็นฐานให้ผู้เรียน สามารถสร้างความรู้ใหม่ต่อไปอย่างมีมีที่สิ้นสุด ปัจจัยสำคัญที่มีต่อการเรียนรู้ประการหนึ่งคือ บรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ดี ซึ่งควรมีส่วนประกอบ 3 ประการ คือ 1) เป็นบรรยากาศที่ มีทางเลือกหลากหลาย เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกตามความสนใจ เนื่องจากผู้เรียนแต่ละคน มีความชอบและความสนใจไม่เหมือนกัน การมีทางเลือกที่หลากหลาย หรือการเปิด โอกาสให้ ผู้เรียน ได้ทำในสิ่งที่สนใจจะทำให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจในการคิดการทำและการเรียนรู้ต่อไป 2)

เป็นสภาพแวดล้อมที่มีความแตกต่างกันอันจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างความรู้ เช่น มีกลุ่มคนที่มีความรู้ ความถนัด ความสามารถ และประสบการณ์แตกต่างกัน ซึ่งจะเอื้อให้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การสร้างผลงานและความรู้ รวมทั้งการพัฒนาทักษะทางสังคมด้วย

3) บรรยากาศที่มีความเป็นมิตร เป็นกันเอง บรรยากาศที่ทำให้ผู้เรียนรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย ซึ่งจะเอื้อให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีความสุข (ทศนา แจ่มมณี และคณะ. 2544 : 34-35)

ความหมายของการคิด

การคิด (Thinking) คือ การที่คนคนหนึ่งพยายามใช้พลังทางสมองของตน ในการนำเอาข้อมูล ความรู้ ประสบการณ์ต่างๆ ที่มีอยู่ มาจัดวางอย่างเหมาะสม เพื่อให้ได้มาซึ่งผลลัพธ์ เช่น การตัดสินใจเลือกในสิ่งที่ดีที่สุดในขั้นต้น (<http://thinking-nited.blogspot.com>)

การคิด หมายถึง กระบวนการทำงานของจิตใจมนุษย์ ในขณะที่กำลังพยายามหาคำตอบ หรือ ทางออกเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง (<http://thinking-nited.blogspot.com>)

"การคิด" มักเกิดขึ้นและเกี่ยวพันกับการดำเนินชีวิตของเราอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเราจำเป็นต้องใช้ "การคิด" เพื่อความมุ่งหมายอย่างต่างๆ ทั้งแสวงหาคำตอบ ตอบคำถาม สนับสนุน ยืนยัน หรือแก้ไขปัญหาที่ต้องเผชิญหรือเข้าไปเกี่ยวข้อง อีกทั้ง "การคิด" ยังเป็นส่วนสำคัญที่มนุษย์มีความสามารถสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ เหนือกว่าสัตว์อื่น แต่มักถูกมองข้ามความสำคัญไปโดยไม่ได้รับความใส่ใจ (<http://thinking-nited.blogspot.com>)

ดร.สุวิทย์ มูลคำ. 2549 : 13 (<http://thinking-nited.blogspot.com>)

ได้กล่าวไว้ว่า "การคิด" คือ การค้นหาความหมาย ผู้ที่คิดคือผู้ที่กำลังค้นหาความหมายของอะไรบางอย่าง นั่นคือกำลังใช้สติปัญญาของตนเอง ทำความเข้าใจกับการนำความรู้ใหม่ที่ได้รับรวมเข้ากับความรู้ดั้งเดิมหรือประสบการณ์ที่มีอยู่ เพื่อหาคำตอบว่าคืออะไร หรือการเอาข้อมูลที่เพิ่งรับเข้ามาใหม่ ไปรวมกับข้อมูลเก่าที่รำลึกได้ เพื่อสร้างเป็นความคิดอ่านหรือข้อตัดสินใจ

ดร.สุวิทย์ มูลคำ. 2549 : 15 (<http://thinking-nited.blogspot.com>)

ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความสำคัญของการคิดว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าเพราะการคิดช่วยให้คนได้มองเห็นภาพปัญหาต่าง ๆ ในอนาคตซึ่งจะช่วยให้บุคคลได้คิดหาแนวทางในการหลีกเลี่ยงหรือป้องกันได้และการคิดช่วยขยายความหมายของสิ่งต่างๆ ใน โลก ได้ และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการคิดคือ คนจะมีการปฏิบัติหรือการกระทำตามที่เขาคิดถึงแม้ว่ามันจะถูกหรือผิดก็ตาม เนื่องจากการคิดมีพลังอำนาจ จึงต้องการการควบคุม โดยได้แนะนำวิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการช่วยรักษาความคิดให้เป็นไปอย่างถูกต้อง โดยมีการควบคุมเงื่อนไขภายใต้การสังเกต และ

สิ่งที่กระตุ้นให้เกิดกระบวนการคิดครั้งแรกแล้วจึงนำไปสู่การคิดในสิ่งอื่น ๆ ซึ่งก่อให้เกิดความสมบูรณ์ของกระบวนการคิดนั้น (<http://thinking-nited.blogspot.com>)

ฮิลการ์ด (Hilgard) กล่าวว่า การคิดเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในสมองอันเนื่องมาจากการใช้สัญลักษณ์แทนสิ่งของ เหตุการณ์หรือสถานการณ์ต่าง ๆ (<http://thinking-nited.blogspot.com>)

บรูโน (Bruno) กล่าวว่า การคิดเป็นกระบวนการทางสมองที่ใช้สัญลักษณ์จินตภาพ ความคิดเห็น และความคิดรวบยอด แทนประสบการณ์ในอดีต ความเป็นไปได้ในอนาคต และความเป็นจริงที่ปรากฏ การคิดจึงทำให้คนเรามีกระบวนการทางสมองในระดับสูง กระบวนการเหล่านี้ได้แก่ ตรรกศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษา จินตนาการ ความใส่ใจ เขาวนปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ และอื่นๆ (<http://thinking-nited.blogspot.com>)

แมทลิน (Matlin) กล่าวว่า การคิดเป็นกิจกรรมทางสมอง เป็นกระบวนการทางปัญญา ซึ่งประกอบด้วย การสัมผัส การรับรู้ การรวบรวม การจำ การรื้อฟื้นข้อมูลเก่าหรือประสบการณ์ โดยที่บุคคลนำข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เก็บไว้เป็นระบบ การคิดเป็นการจัด รูปแบบของข้อมูลข่าวสารใหม่กับข้อมูลเก่า ผลจากการจัดสามารถแสดงออกมาภายนอกให้ผู้อื่นรับรู้ได้ (<http://thinking-nited.blogspot.com>)

การคิด คือ การปรุงแต่งของจิต ทางพุทธศาสนา ใช้คำว่า สังขาร (ปรุง คือ นำสิ่งที่มีอยู่มาดำเนินการจัดให้เป็นสิ่งใหม่ เช่น ปรุงอาหาร) ซึ่งองค์ประกอบหรือปัจจัยพื้นฐานที่ก่อให้เกิดการคิด ประกอบด้วย การรับรู้ หรือ เวทนา (Perceptions) หรือ ผัสสะ หรือ การรับรู้ข้อมูล สัญญา (Memory = memo and retrieve) จำได้ จำและหมายรู้ได้ (การจำแบ่งตามลำดับได้อีก คือ จำได้ (จิตบันทึก จิตสังสม) จำอย่างกระจำง (จิตบันทึกและโยง ไปยังสิ่งที่เกี่ยวข้องได้ รู้ลึก รู้รอบ รู้กระจำง = ปัญญา) สังขาร (Think, volition) การปรุงแต่งของจิต (จิตทำการสร้างการคิด) หรือ การคิด การคิดของจิตแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. คิดจินตนาการ (จิตคิดเหนือจริงหรือคิดในสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้นจริง เป็นประเภทไร้สำนึก เพราะปล่อยให้ล่องลอยไป ปราศจากการควบคุม แต่ก็ยังเป็นประโยชน์ เพราะเป็นฐานของการคิดสร้างสรรค์ ถ้ามีฐานเหตุผลเข้ามาสนับสนุน)
2. คิดอย่างมีเหตุผล คือ คิดด้วยการพิจารณาเงื่อนไขจำเป็นที่ทำให้สิ่งหนึ่งเกิดขึ้นตามมา เรียกว่า เหตุ และสิ่งที่เกิดขึ้นตามหลังเงื่อนไขจำเป็นนั้นเรียกว่า ผล
3. คิดสร้างสรรค์ คือการคิดเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ การคิดสร้างสรรค์นี้ เริ่มด้วยพื้น

ฐานความรู้ที่มีความชำนาญ คล่อง นำมาสร้างสิ่งที่แปลกใหม่ ใช้ความยืดหยุ่นปรับแต่ง เพื่อให้เกิดประโยชน์ใหม่ ๆ (<http://thinking-nited.blogspot.com>)

จากการศึกษาเรื่องการคิดผู้วิจัยสรุปได้ว่าการคิดเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในสมองที่ใช้สัญลักษณ์หรือภาพแทนสิ่งของ เหตุการณ์หรือสถานการณ์ต่าง ๆ โดยมีการจัดระบบความรู้ ข้อมูล ข่าวสารซึ่งเป็นประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่หรือสิ่งเร้าใหม่ ที่ไปได้ ทั้งในรูปแบบ ธรรมดาและสลับซับซ้อน ผลจากการจัดระบบสามารถ แสดงออกได้หลายลักษณะ เช่น การให้เหตุผลการแก้ปัญหาต่าง ๆ

2. กระบวนการของการคิด

กระบวนการ หมายถึง ขั้นตอน สิ่งใดที่เป็นลักษณะเป็นกระบวนการ สิ่งนั้นจะประกอบไปด้วยขั้นตอนของการดำเนินการ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของกระบวนการนั้น ๆ

กระบวนการคิด หมายถึง กระบวนการคิดระดับสูง ได้แก่ การคิดอย่างมี วิจารณญาณ, ความคิดสร้างสรรค์, การแก้ปัญหา, การคิดวิเคราะห์

การคิดเป็นกระบวนการของจิตใจหรือกระบวนการทางสมอง ซึ่งมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ การคิดไม่มีขอบเขตจำกัด กระบวนการคิดของมนุษย์เป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนที่เริ่มจากสิ่งเร้ามา กระตุ้นทำให้จิตใจใส่ใจกับสิ่งเร้าและสมองนำข้อมูลหรือความรู้ที่มีอยู่มาประมวล เพื่อให้ได้ผลของการคิดออกมา

ปัจจัยของการคิดคือสิ่งเร้าที่เป็นปัญหา หรือสิ่งเร้าที่เป็นความต้องการ หรือสิ่งเร้าที่ชวนสงสัย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. สิ่งเร้าที่เป็นปัญหา เป็นสิ่งเร้าประเภทสถานการณ์ เหตุการณ์ หรือสถานะที่มากระทบแล้ว จำเป็นต้องคิด (Have to think) เพื่อกระทำการหนึ่งสิ่งใดที่จะทำให้ปัญหานั้นลดไปหรือหมดไป

2. สิ่งเร้าที่เป็นความต้องการ เป็นความต้องการสิ่งที่ดีขึ้นกว่าเดิมในแง่ต่าง ๆ เช่น ต้องการลดต้นทุนในการผลิตสินค้า ต้องการงานโดยใช้เวลาน้อยลง ต้องการความปลอดภัยมากขึ้น จึงต้องการการคิด (Want to think) มาเพื่อทำให้ความต้องการหมดไป

3. สิ่งเร้าที่ชวนสงสัย เป็นสิ่งเร้าแปลก ๆ ใหม่ ๆ ที่มากระตุ้นให้สงสัย อยากรู้ ซึ่งในสถานการณ์เดียวกัน สิ่งเร้าเดียวกัน บางคนอาจไม่อยากรู้ก็ไม่เกิดการคิด แต่บางคนก็อยากรู้ ซึ่งอาจเกิดจากบุคลิกภาพประจำตัวที่เป็นคนช่างคิด ช่างสงสัย ทำให้ต้องการคำตอบเพื่อตอบข้อสงสัย นั้น ๆ ซึ่งลักษณะเช่นนี้ควรได้รับการฝึกฝนและพัฒนาต่อไป

ผลของการคิด คือคำตอบหรือวิธีการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อนำไปแก้ปัญหาที่พบ หรือ เพื่อให้ความต้องการ หรือความสงสัยลดลงหรือหมดไป ผลของการคิด ได้แก่

1. คำตอบของปัญหาที่พบ หรือคำตอบที่สนองต่อความต้องการของตน ซึ่งรวมไปถึงวิธีการในการแก้ปัญหา ขั้นตอนในการปฏิบัติงานเพื่อให้ได้คำตอบนั้น ๆ

2. แนวคิด ความรู้ ทางเลือก และสิ่งประดิษฐ์ ซึ่งเป็นสิ่งใหม่ ๆ

3. ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking)

การสร้างสรรค์ คือ การทำให้เกิดบางสิ่งบางอย่างขึ้นมา ซึ่งบางสิ่งนั้นไม่เคยมีมาก่อน, ทั้งผลผลิตอันหนึ่ง, หรือกระบวนการอันหนึ่งหรือความคิด-ไอเดียอันหนึ่ง

ความคิดสร้างสรรค์ (Creative thinking หรือ Creativity) หมายถึง การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ที่มีคุณค่า โดยสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นอาจมีการอ้างถึงบุคคลผู้สร้างสรรค์ หรือสังคมหรือขอบเขตภายในที่ได้สร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่ขึ้นมา ซึ่งการวัดคุณค่าดังกล่าวอาจใช้ได้หลายวิธี (<http://th.wikipedia.org/>)

ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความคิดที่แปลกใหม่ที่จะนำไปสู่สิ่งต่าง ๆ ผลผลิตใหม่ ๆ ทางเทคโนโลยี และความสามารถในการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งแปลกใหม่ ๆ (http://th.wikipedia.org) การคิดสร้างสรรค์ประกอบด้วยคิดริเริ่ม (เป็นต้นคำหรับ) ความแคล่วคล่อง (คล่องตัว) การยืดหยุ่น และความละเอียดลออ คนที่คิดสร้างสรรค์จะมีลักษณะดังนี้

1. มีความรู้สึกทั้ง ประหลาดใจที่พบเห็นของใหม่ที่น่าทึ่ง นำแปลกใจ
2. มีสมาธิสูง
3. ยอมรับในสิ่งที่ไม่แน่นอนได้
4. เต็มใจที่จะทำสิ่งใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นทุกวัน

ความคิดสร้างสรรค์ คือ ความสามารถที่จะคิด จะคิดได้อย่างไร การที่คนเราจะคิดได้ ไม่ใช่สักแต่จะคิด คิดเรื่อยเปื่อย คิดเพื่อเจ้อ คิดในเรื่องที่ไม่เป็นสาระ แล้วมาเหมารวมว่านี่คือความคิดสร้างสรรค์ แต่ความคิดสร้างสรรค์นั้น เด็กต้องสามารถคิดเอาข้อมูลที่ได้รับผ่านอายตนะทั้ง 5 มาเข้ากระบวนการถอดรหัสโดยอาศัยทักษะการคิดต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการนำข้อมูลมาเข้ากระบวนการทำความเข้าใจ การประยุกต์ใช้ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินเข้ากระบวนการคิดเพื่ออะไร ก็เพื่อให้เอาข้อมูลนั้นมาเชื่อมโยงกันกรองให้เกิดปัญญาในการแก้ปัญหาได้ (<http://variety.thaiza.com>)

ความคิดสร้างสรรค์ คือ กระบวนการอันหนึ่ง ซึ่งเราใช้เมื่อเรามีความคิดใหม่ ๆ มันเป็นการผสมผสานของความคิด หรือความคิดต่าง ๆ ซึ่งไม่เคยผสมรวมตัวกันมาก่อน การระดมสมอง (Brainstorming) เป็นรูปแบบหนึ่งของความคิดสร้างสรรค์ (<http://www.navy.mi.th>)

กระบวนการฝึกการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ประกอบด้วยการฝึก ดังต่อไปนี้

1. การใช้สมองซีกขวาเชื่อม โยงกับสมองซีกซ้าย
2. การฝึกการคิดนอกกรอบ
3. การฝึกการคิดทางบวก
4. การฝึกการคิดแบบริเริ่ม คล่องตัว ยืดหยุ่น และละเอียดลออ ฯลฯ

สำหรับด้านวิชาการนั้น ต่างให้ความสนใจเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์กันอย่างแพร่หลายทั้งทางจิตและกระบวนการทางระบบประสาทที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมสร้างสรรค์, ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางบุคลิกภาพและความสามารถในการสร้างสรรค์, ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดสร้างสรรค์และสติปัญญา, การเรียนรู้และสุขภาพจิต ตลอดจนวิธีการเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ผ่านการฝึกอบรมและเทคโนโลยีเข้าช่วย

กระบวนการสร้างความคิดสร้างสรรค์ James Webb Young ได้เสนอแนวความคิด 5 ขั้นตอน

1. ขั้นรวบรวมวัตถุดิบ
 - 1.1 วัตถุดิบเฉพาะ เป็นข้อมูลวัตถุดิบต่างที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องที่ต้องการประชาสัมพันธ์
 - 1.2 วัตถุดิบทั่วไป เป็นข้อมูลวัตถุดิบต่างๆ ไปทั้งในส่วนขององค์การ และสภาพแวดล้อม เพื่อนำมาประกอบการสร้าง ความคิดสร้างสรรค์ ให้สมบูรณ์
2. ขั้นบดย่อยวัตถุดิบ เป็นขั้นการนำข้อมูลวัตถุดิบต่างๆ ที่ได้เก็บรวบรวมมาได้ นำมาแจกแจง พิจารณาวิเคราะห์ หาความสัมพันธ์ ความเกี่ยวข้องกันของข้อมูล
3. ขั้นความคิดฟักตัว
4. ขั้นกำเนิดความคิด
5. ขั้นปรับแต่งและพัฒนา ก่อนไปใช้ปฏิบัติจะนำเสนอความคิดสู่การวิพากษ์วิจารณ์เพื่อการปรับแต่ง และพัฒนาความคิด ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เป็นจริง

(<http://www.novabizz.com>)

ทิสนา แคมมณี และคณะ (2544 : 80) ได้กล่าวถึงลักษณะของการคิดสร้างสรรค์ไว้ว่า

1. เป็นการคิดสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นจากความต้องการและการเตรียมการเป็นอย่างดี

2. เป็นการคิดที่เกิดขึ้นจากการมีวินัยในตนเอง การมุ่งมั่นและการอุทิศตนในการสร้างสรรค์งานนั้น ๆ ไม่ใช่การคิดที่คิดขึ้นมาอย่างง่าย ๆ ดังที่คนจำนวนหนึ่งเข้าใจผิด
3. เป็นการคิดที่ผ่านการศึกษาวเคราะห์ตั้งแต่จุดเริ่มต้นมิใช่เป็นเพียงการมาต่องานในตอนปลาย ๆ
4. เป็นการคิดที่มีกระบวนการประเมินจากตนเอง มากกว่าการประเมินจากภายนอก
5. เป็นการคิดที่น่าเสนอกรอบความคิดใหม่ ๆ
6. เป็นการคิดที่จำเป็นต้องทำตนให้หลุด หรือออกจากสถานการณ์หรือเหตุการณ์นั้นชั่วคราว เพื่อช่วยให้การคิดไม่ยึดติดกับกรอบความคิดหรือการรับรู้เดิม ๆ

การคิดสร้างสรรค์ของแต่ละบุคคลสามารถส่งเสริมได้ เราอาจส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์ของเด็กได้ ดังนี้

1. กระตุ้นและสนับสนุนให้เด็กเรียนรู้ด้วยตนเอง อย่างบังคับให้ทำตามครูดลอด
2. ส่งเสริมให้เด็กช่างสังเกต ช่างซักถามและคิดค้นหาคำตอบ
3. ตั้งใจและสนใจฟังคำถาม ของเด็ก และยอมรับการคิดแปลกใหม่ ๆ นั้น
4. ให้กำลังใจ ชมเชย เมื่อเด็กคิดและแสดงความคิดเห็น
5. ไม่ตำหนิ ตีตีสอน หรือวิพากษ์ วิจารณ์ เด็กและความคิดของเด็ก
6. กระตุ้นให้เด็กอยากรู้อยากเห็น
7. เสริมแรงเมื่อเด็กประสบผลสำเร็จในการทำสิ่งต่าง ๆ
8. ขจัดความกลัว ความวิตกกังวลต่าง ๆ ให้พ้น ไปจากเด็ก
9. สร้างความมั่นใจ และความมั่นคงปลอดภัย ให้เด็ก

การคิดสร้างสรรค์ เป็นกระบวนการทางปัญญาที่เกี่ยวกับการสร้างหรือการก่อให้เกิดความคิด กระบวนการ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ และการจะเกิดความคิดใหม่ๆ เหล่านี้ขึ้นมาได้นั้น จะต้องมีการผสมผสานความคิดตั้งแต่ 2 ความคิดขึ้นไป ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นโดยบังเอิญหรือเกิดจากการฝึกฝนเรียนรู้ก็ได้ หลายคนที่ยอยากจะเป็นบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์แต่ต้องมาเจออุปสรรคทางความคิดความเชื่อของตนเองที่ว่า “ความคิดสร้างสรรค์เป็นเรื่องของพรสวรรค์” ซึ่งการที่คนเราจะพัฒนาตนเองให้มีความคิดสร้างสรรค์นั้น จะต้องเปลี่ยนมุมมองในเรื่องนี้เสียก่อน ในความเป็นจริงการคิดสร้างสรรค์เป็นทักษะที่เรียนรู้ได้ พัฒนาได้ในตัวบุคคล มิใช่เป็นเรื่องของพรสวรรค์หรือเรื่องบังเอิญเพียงอย่างเดียว ยิ่งบุคคลใด ได้รับการฝึกฝนมากเท่าใด บุคคลนั้นย่อมคิดสร้างสรรค์ได้มากกว่าผู้อื่น และ ก่อนที่เราจะฝึกฝนนั้น เราต้องรู้และเข้าใจ

ธรรมชาติของทักษะการคิดสร้างสรรค์เสียก่อน การคิดสร้างสรรค์ ประกอบไปด้วยทักษะย่อยหลายทักษะ ได้แก่ คิดคล่องแคล่ว (Fluency) คิดยืดหยุ่น (Flexibility) คิดริเริ่ม (Originality) คิดละเอียดลออ (Elaboration) คิดเสี่ยง (Risk Taking) คิดจินตนาการ (Imagination) ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) ทักษะย่อยเหล่านี้ไม่จำเป็นต้องฝึกเป็นลำดับขั้นตอน เราสามารถฝึกทักษะใดก่อนก็ได้

4. ลักษณะกระบวนการความคิดสร้างสรรค์ (Creative process)

ลักษณะกระบวนการคิดสร้างสรรค์ หมายถึง วิธีการคิดหรือกระบวนการทำงานของสมองอย่างมีขั้นตอนตลอดจนคิดแก้ปัญหาได้สำเร็จ ซึ่งเป็นกระบวนการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์หรือเรียกว่ากระบวนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (Creative problem solving) ซึ่งประกอบด้วย 4 ลักษณะคือ คิดริเริ่ม คิดคล่องแคล่ว คิดยืดหยุ่น และคิดละเอียดลออ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2535 : 8-10)

4.1 ความคิดริเริ่ม (Originality) หมายถึง ลักษณะความคิดแปลกใหม่ แตกต่าง จากความคิดธรรมดาความคิดริเริ่มเกิดจากการนำเอาความรู้เดิมมาคิดดัดแปลง และประยุกต์ให้เกิดเป็นสิ่งใหม่ขึ้น เป็นลักษณะที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกด้วยอาศัยลักษณะ ความกล้าคิด กล้าลอง เพื่อทดสอบความคิดของตนบ่อยครั้งต้องอาศัยความคิดจินตนาการ หรือที่เรียกว่า ความคิดจินตนาการประยุกต์ คือ ไม่ใช่คิดเพียงอย่างเดียวแต่จำเป็นต้องคิดสร้างและหาทางทำให้เกิดผลงานด้วย

ความคิดริเริ่มนั้นสามารถอธิบายได้ตามลักษณะดังนี้คือ

4.1.1 ลักษณะทางกระบวนการ คือ เป็นกระบวนการคิด และสามารถแตกความคิดจากของเดิมไปสู่ความคิดแปลกใหม่ ที่ไม่ซ้ำกับของเดิม

4.1.2 ลักษณะของบุคคล คือ บุคคลที่มีความคิดริเริ่ม จะเป็นบุคคลที่มีเอกลักษณ์ของตนเอง เชื่อมั่นในตนเอง กล้าคิด กล้าลอง กล้าแสดงออก ไม่ขลาดกลัวต่อความไม่แน่นอน หรือคลุมเครือแต่เต็มใจและยินดีที่จะเผชิญและเสี่ยงกับสภาพการณ์ดังกล่าว บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์จึงเป็นบุคคลที่มีสุขภาพจิตดีด้วย

4.1.3 ลักษณะทางผลผลิต ผลงานที่เกิดจากความคิดริเริ่ม จึงเป็นงานที่แปลกใหม่ ไม่เคยปรากฏมาก่อน มีคุณค่าทั้งต่อตนเอง และเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม คุณค่าของงานจึงมีตั้งแต่ระดับต้น เช่น ผลงานที่เกิดจากความต้องการการแสดงความคิดอย่างอิสระ ซึ่งเกิดจากแรงจูงใจของตนเองทำเพื่อสนองความต้องการของตนเองโดยไม่คำนึงถึงคุณภาพของ

งาน และค่อยๆ พัฒนาขึ้นโดยเพิ่มทักษะบางอย่าง ต่อมาจึงเป็นขั้นงานประดิษฐ์ ซึ่งเป็นสิ่งที่คิดค้นใหม่ ไม่ซ้ำกับใคร นอกจากนั้นก็พัฒนางานประดิษฐ์ให้ดีขึ้นจนเป็นขั้นสูงสุด

4.2 ความคล่องในการคิด (Fluency) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการคิดหาคำตอบได้อย่างคล่องแคล่ว รวดเร็ว และมีคำตอบในปริมาณที่มากในเวลาจำกัดเป็นความสามารถในการคิดตอบสนองต่อสิ่งเร้าให้ได้มากที่สุดที่จะมากได้ แบ่งออกเป็น

4.2.1 ความคิดคล่องแคล่วด้านถ้อยคำ (Word fluency) ซึ่งเป็นความสามารถในการใช้ถ้อยคำอย่างคล่องแคล่วนั่นเอง

4.2.2 ความคิดคล่องแคล่วทางการโยงสัมพันธ์ (Associational fluency) เป็นความสามารถที่จะคิดหาถ้อยคำที่เหมือนกันหรือคล้ายกันได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ภายในเวลากำหนด

4.2.3 ความคล่องแคล่วทางการแสดงออก (Expressional fluency) เป็นความสามารถในการใช้วลีหรือประโยค คือความสามารถที่จะนำคำมาเรียงกันอย่างรวดเร็ว เพื่อให้ได้ประโยคที่ต้องการ

4.2.4 ความคล่องแคล่วในการคิด (Ideational fluency) เป็นความสามารถที่จะคิดสิ่งที่ต้องการภายในเวลาที่กำหนด เป็นความสามารถอันดับแรกในการที่จะพยายามเลือกเฟ้นให้ได้ความคิดที่ดีและเหมาะสมที่สุด จึงจำเป็นต้องคิด ถัดออกมาให้ได้มากที่สุดหลายอย่าง และแตกต่างกัน แล้วจึงนำเอาความคิดที่ได้ทั้งหมดมาพิจารณาแต่ละอย่างเปรียบเทียบกับว่าความคิดอันใดจะเป็นความคิดที่ดีที่สุด ซึ่งวิธีที่จะฝึกทักษะการคิดคล่องแคล่วนั้นสามารถทำได้หลายวิธี เช่น

1) การสุ่มคำ คือ การสุ่มคำที่อยู่ในบัญชีรายชื่อ พจนานุกรม นิตยสาร ฯลฯ และนำคำที่สุ่มได้นั้นมาพิจารณาคุณลักษณะของคำ เช่น สี, รูปทรงรสชาติ, ขนาด, หน้าที่, ตำแหน่งที่ตั้ง, สิ่งที่เกี่ยวข้องกับคำนั้น ฯลฯ ให้มากที่สุดที่จะมากได้ในเวลาที่กำหนด ถือเป็นความคิดคล่องแคล่วในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ เช่น เมื่อสุ่มได้คำว่า “จิ้งจอก” จะนึกถึงสิ่งใดบ้าง เช่น ออสเตรเลีย การกระโดด สวนสัตว์ กระเป๋า เครื่องบิน ชาวอะบอริจิน เป็นต้น

หลักในการสุ่มค่านั้น คำที่ได้ต้องมาจากการสุ่มในครั้งแรก ไม่ใช่มาจากการเลือก และในการพิจารณาคุณลักษณะของคำควรเป็นความคิดที่ไม่ต้องถกเถียง นอกจากการใช้คำสุ่มแล้วเราอาจใช้ภาพมาสุ่มแทนก็ได้เช่นกัน คือดูภาพและคิดเชื่อมโยงถึงสิ่งที่สัมพันธ์กับภาพนั้น

2) การฝึกความคล่องแคล่วในการใช้คำ (Word Fluency) เป็นการใช้คำ หรือ ตัวอักษรใดก็ได้ เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความคิดให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ภายในเวลาที่กำหนด เช่น บอกหรือเขียนคำที่ขึ้นต้นด้วยอักษร “ก” ภายใน 2 นาที เช่น กาบ กิน กล้า กาง กลีบ กล้วย กาก กาย ฯลฯ

3) การฝึกความคล่องแคล่วทางความคิด (Ideational Fluency) เป็นความสามารถที่จะคิดสิ่งที่ต้องการภายในเวลาที่กำหนด อาจเป็นการคิดถึงประโยชน์ของสิ่งนั้นๆ กิจกรรมต่างๆ สิ่งที่มีลักษณะเหมือนหรือคล้ายสิ่งนั้นๆ เช่น บอกประโยชน์ของผ้าขาวม้ามาให้ได้มากที่สุด เช่น ทาดเฮว ห่อของ ห่อเสื้อผ้า เปลนอน ผ้าห่ม กั้นแดด เช็ดหน้า เช็ดตัว นุ่งผ้า บูโต๊ะ ฯลฯ

ต่างๆ ข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นการสุ่มคำ การฝึกความคล่องแคล่วในการใช้คำหรือ ความคิด ล้วนแต่ต้องอาศัยการระดมสมอง (Brain Storming) เข้ามาช่วยเพื่อให้เกิดปริมาณความคิดมากที่สุด โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง และไม่ควรวិพากษ์วิจารณ์ความคิดของผู้อื่น

4.3 คิยยืดหยุ่น (Flexibility) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการคิดหาคำตอบได้หลายประเภทและหลายทิศทาง แบ่งออกเป็น

4.3.1 ความคิดยืดหยุ่นที่เกิดขึ้นทันที (Spontaneous flexibility) เป็นความสามารถที่จะพยายามคิดได้หลายอย่าง อย่างอิสระ

4.3.2 ความคิดยืดหยุ่นทางด้านการคิดแปลง (Adaptive flexibility) เป็นความสามารถที่จะคิดได้หลากหลายและสามารถคิดคิดแปลงจากสิ่งหนึ่งไปหลายสิ่งได้ วิธีที่จะฝึกทักษะการคิดยืดหยุ่นนั้น ได้แก่ การใช้คำถามลักษณะต่างๆ เพื่อกระตุ้นความคิด ซึ่งคำถามที่ใช้อาจเป็นประเภทเดียวกับคำถามที่ใช้ฝึกความคล่องแคล่ว เพียงแต่หลังจากที่คิดคล่องแคล่วแล้วก็เอาคำตอบที่ได้มาจัดกลุ่ม หรือประเภทเพื่อดูความหลากหลายในการคิด เช่น

1) คำถามเกี่ยวกับการใช้คำ เช่น ช่วยกันคิดว่า คำที่มีคำว่า “น้ำ” เป็นพยางค์แรก มีคำว่าอะไรบ้าง คำตอบที่ได้อาจเป็น “น้ำมันพืช น้ำมันก๊าด น้ำหวาน น้มนม น้ำส้ม น้ำปลา น้ำเชื่อม น้ำตาล น้ำคั้น” จากนั้นนำมาจัดเป็นประเภทจะได้ 4 ประเภท เช่น

ประเภทเครื่องดื่ม : น้ำหวาน น้มนม น้ำส้ม

ประเภทเครื่องปรุงรส : น้ำมันพืช น้ำปลา น้ำเชื่อม น้ำตาล

ประเภทของเสีย : น้ำคั้น

ประเภทเชื้อเพลิง : น้ำมันก๊าด

ดังนั้น ถ้าสิ่งที่เราคิดสามารถนำมาจัดกลุ่มได้หลากหลาย แสดงว่าเราเริ่มสามารถคิดได้หลายทิศทางแล้ว

2) การใช้คำถามเพื่อฝึกให้รู้จักคิดค้นแปลงจากสิ่งหนึ่ง ไปเป็นหลายสิ่งได้ (Adaptive Flexibility) เป็นการฝึกเปลี่ยนความคิดให้มองได้ต่างจากสิ่งที่มันเป็น ไม่ยึดติดกับมุมมองหรือคำตอบเพียงคำตอบเดียว เช่น ยางรถเก่าสามารถเอาไปประดิษฐ์อะไรได้บ้าง คำตอบที่ได้อาจเป็น ดังขยะ กระจางปลุกต้นไม้ รองเท้าแตะ บุ้งกี๋ รั้วบ้าน เรือ เก้าอี้ โต๊ะ ฯลฯ

4.4 ความคิดละเอียดลออ (Elaboration) คือการคิดในรายละเอียดเพื่อตกแต่งหรือขยายความคิดหลักให้ได้ความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ความคิดละเอียดลออเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นยิ่งในการสร้างผลงานที่มีความแปลกใหม่ให้สำเร็จ เป็นความสามารถในการมองเห็นรายละเอียดในสิ่งที่คนอื่นมองไม่เห็น ซึ่งต้องอาศัยทักษะในการสังเกตช่วยในการฝึกทักษะการคิดนี้ด้วย พัฒนาการของความคิดละเอียดลออนั้นขึ้นอยู่กับ

1. อายุ เด็กที่มีอายุมากจะมีความสามารถทางด้านนี้มากกว่าเด็กอายุน้อย
2. เพศ เด็กหญิงจะมีความสามารถมากกว่าเด็กชายในด้านความคิดละเอียดลออ
3. ความสังเกต เด็กที่มีความสามารถด้านการสังเกตสูงจะมีความสามารถ

ทางด้านความคิดละเอียดลออสูงด้วย

วิธีการฝึกทักษะความคิดละเอียดลออ สามารถทำได้ เช่น

1. การแต่งเรื่องสั้น โดยอาจเป็นเรื่องที่ให้แต่งขึ้นมาใหม่ หรือเพิ่มเติม คัดแปลงเรื่องที่มีอยู่เดิม หรือแต่งเรื่องจากภาพ เช่น ลองต่อเติมตัวละครหรือเขียนเรื่องหนูน้อยหมวกแดงขึ้นมาใหม่ ผลงานที่มีรายละเอียดเพิ่มขึ้นมาหรือเปลี่ยน ไปจากเดิมเช่น ตัวละคร สิ่งของ เครื่องใช้ เนื้อหาเรื่อง มากขึ้นเท่าใดถือว่าเป็นความคิดละเอียดลออ

2. การใช้แบบฝึกประเภทต่อเติมภาพจากเส้นที่กำหนดให้ เช่น ให้ต่อเติมเส้นขยุกขยิกเป็นรูปต่างๆ ตามจินตนาการพร้อมตั้งชื่อภาพด้วย ผลงานที่แสดงให้เห็นถึงการมี ความคิดละเอียดลออ คือ มีการตกแต่งเส้นให้มีรายละเอียด และมีความหมายมากขึ้น มีการใช้สี หรือแรงแสงส่วนต่างๆ ของภาพ หรือเป็นการตกแต่งที่ทำให้ภาพเปลี่ยนแปลง ไปจากเดิมหรือมีความหมายสมบูรณ์ขึ้น

จะเห็นได้ว่า การฝึกทักษะเหล่านี้ไม่มีขั้นหรือกระบวนการใด ๆ และเทคนิควิธีการที่ใช้ก็มีความคล้ายคลึงกัน ไม่ว่าจะเป็นการระดมสมอง การใช้คำถามลักษณะต่าง ๆ เพื่อ กระตุ้นความคิด การใช้แบบฝึกที่เป็นรูปภาพ รูปทรงเรขาคณิต หรือเส้นลักษณะต่างๆ มาใช้ ร่วมกันเพื่อพัฒนาทักษะเหล่านี้ ที่สำคัญคือเราจะต้องเข้าใจธรรมชาติของแต่ละทักษะ เช่น คิด

การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการคิดอย่างสร้างสรรค์ เป็นประเภทของการคิดที่ใช้กันมากในโรงเรียนและในการเรียนการสอนโดยทั่วไป คำว่า “การคิดอย่างมีวิจารณญาณ” หรือบางท่านเรียกว่า “การคิดวิพากษ์” มักจะมีความหมายของการสร้างหรือผลิตสิ่งใหม่อยู่ในตัว ส่วนการคิดสร้างสรรค์มักจะมี ความหมายของการประเมินอยู่ในตัว ส่วนการคิดสร้างสรรค์ มักจะมีความหมายการสร้างหรือผลิตสิ่งใหม่อยู่ในตัว คำ 2 คำนี้ไม่ได้มีความหมายตรงกันข้ามกันแต่เป็นประเภทของการคิดที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน และมีตัวประกอบที่เหมือนกันหลายตัว คำ 2 คำนี้ไม่สามารถแยกจากกันได้ชัดเจน เพราะความคิดที่ดีมักจะมีทั้งการประเมินที่มีคุณภาพและการผลิตสิ่งใหม่ นักคิดที่มีวิจารณญาณมักมีการประเมินและค้นพบสิ่งที่เป็นจุดอ่อน ซึ่งนำไปสู่การคิดสร้างสรรค์ และนักคิดที่สร้างสรรค์มักมีการตรวจสอบประเมินสิ่งที่คิดขึ้น จึงกล่าวได้ว่า “นักคิดที่มีวิจารณญาณมักสร้างสรรค์ และนักคิดที่สร้างสรรค์มักมีวิจารณญาณ” ด้วยเหตุนี้นักวิชาการจำนวนมากจึงมักใช้คำ 2 คำนี้ในลักษณะที่ควบคู่กันไป (ทศนา เขมมณี และคณะ. 2544 : 77-78)

ศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ได้เสนอแนวคิดใหม่เรียกว่า คิด 10 มิติ ในจำนวนนั้นคือการคิดเชิงสร้างสรรค์ (Creative Thinking) หมายถึง การขยายขอบเขตความคิดออกไป จากกรอบความคิดเดิมที่มีอยู่ ผู้ความคิดใหม่ ๆ ที่ไม่เคยมีมาก่อน เพื่อค้นหาคำตอบที่ดีที่สุด ให้กับปัญหาที่ซับซ้อน และการคิดเชิงบูรณาการ (Integrative Thinking) หมายถึง ความสามารถในการเชื่อมโยงแนวคิด หรือองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้าหาแกนหลักได้ อย่างเหมาะสม เพื่ออธิบายหรือให้เหตุผลสนับสนุนเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งการคิดเชิงบูรณาการ มีองค์ประกอบของการบูรณาการของหน่วยย่อย องค์ประกอบชิ้นส่วน อวัยวะหรือชั้นระดับ แง่ด้านที่จะเอามาประมวลเข้าด้วยกัน มีความสัมพันธ์เชื่อมโยง อิงอาศัยซึ่งกันและกัน มีความครบถ้วนเต็มสมบูรณ์ โดยมีความประสานกลมกลืน เกิดภาวะได้ที่พอดีหรือสมดุล องค์รวมที่เกิดขึ้นมีชีวิตชีวา มีลักษณะเช่นเดียวกันกับการเชื่อมโยง การรวมกัน การประสาน การผนวก การเติมเต็ม ซึ่งกระบวนการคิดบูรณาการ คือ ทลายกรอบความคิดเดิม เพิ่มขยายกรอบความคิดใหม่ เชื่อมโยงให้ร้อยรัด จัดความคิดให้เป็นระบบ

5. กิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2550 ข : 13-15)

กิจกรรมหรือวิธีการที่ส่งเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กเป็นสิ่งสำคัญที่ควรจัดให้เด็กได้ฝึก ซึ่งทอร์เรนซ์ เชื่อว่าทุกคนสามารถได้รับการฝึกให้มีความคิดสร้างสรรค์สูงขึ้นได้ ในการฝึกต้องใช้วิธีต่อเนื่องและทำอยู่เสมอเป็นประจำ วิธีการฝึกของทอร์เรนซ์

กิจกรรมหรือวิธีการที่ส่งเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กเป็นสิ่งสำคัญที่ควรจัดให้เด็กได้ฝึก ซึ่งทอร์เรนซ์ เชื่อว่าทุกคนสามารถได้รับการฝึกให้มีความคิดสร้างสรรค์สูงขึ้นได้ ในการฝึกต้องใช้วิธีต่อเนื่องและทำอยู่เสมอเป็นประจำ วิธีการฝึกของทอร์เรนซ์ มุ่งไปในด้านการคิดแก้ปัญหา การทำกิจกรรม เช่น วาดภาพ แต่งเรื่องโดยใช้จินตนาการ และการให้คิดริเริ่ม ตกแต่งสิ่งที่ไม่สมบูรณ์ ภาพหรือเรื่องที่ยังไม่สมบูรณ์ เช่น กิจกรรมศิลปะ ได้แก่ การวาดภาพตัวเลขสี หรือวาดภาพด้วยนิ้วมือ (Finger Painting) กิจกรรมด้านภาษา ได้แก่ การเล่านิทาน การแสดงออกด้านจินตนาการ กิจกรรมความคิดสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดให้ผู้เรียนเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ สามารถจัดได้หลากหลายรูปแบบ เช่น กิจกรรมทางภาษา กิจกรรมการแสดงออกทางจินตนาการ การวาดรูป การเล่านิทาน

ลักษณะเด่นของการจัดการเรียนรู้แบบส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์

(กระทรวงศึกษาธิการ. 2550 ข : 1)

1. ผู้เรียนมีอิสระ
2. ไม่มีรูปแบบตายตัว
3. ใช้ได้ทุกโอกาสทุกเวลา
4. ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง
5. มีการบูรณาการในตัวเอง
6. มีความยืดหยุ่นคล่องตัวสูง
7. เปิดทางเลือกให้ผู้เรียนหาคำตอบที่หลากหลาย
8. ชื่อรูปแบบมีนัยเชิงบวก ทำท่าย กระตือรือร้น
9. ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ในการคิดที่สันติสุข
10. ผู้เรียนสร้างชิ้นงาน ผลงาน สิ่งประดิษฐ์ แปลกใหม่ที่เป็นรูปธรรม
11. เชื่อมโยงความคิดที่เป็นระบบอย่างมีขั้นตอนจากง่ายไปยากและจากใกล้ตัวไปไกลตัว

ไกลตัว

12. นำไปจัดการเรียนรู้ได้กับทุกกลุ่มสาระและสามารถเชื่อมโยง ได้กับรูปแบบการเรียนรู้อื่น ๆ

แนวคิดของการจัดการเรียนรู้ในแหล่งชุมชนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ผู้สอนสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนได้มีทักษะการคิด ได้ปฏิบัติงานด้วยเอกลักษณ์ตัวเอง แนวคิดที่สำคัญมีดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2550 ข : 3)

1. การจัดการเรียนรู้เน้นความสำคัญที่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดในกระบวนการเรียนรู้
 2. ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการฝึกทักษะการใช้กระบวนการคิด การวิเคราะห์ การสังเกต การรวบรวมข้อมูล และการปฏิบัติจริงทำได้ คิดเป็น ทำเป็น
 3. ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความสุขสนุกกับการเรียนรู้ได้คิด แสดงออกอย่างอิสระ บรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นกัลยาณมิตร
 4. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ทั้งระบบ
 5. ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบริหารจัดการกระบวนการเรียนรู้ของผู้สอนให้มาเป็นผู้รับฟังผู้เสนอแนะ ผู้ร่วมเรียนรู้ เป็นที่ปรึกษา ผู้สร้างโอกาส สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้เป็นนักออกแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีบทบาทมากที่สุด
 6. ต้องการให้ผู้เรียน รู้ในสิ่งที่มีความหมายต่อชีวิต คือ สิ่งที่อยู่ใกล้ตัว จากง่ายสู่ยาก จากรูปธรรมสู่นามธรรม โดยใช้แหล่งการเรียนรู้เป็นสื่อ ประสบการณ์ชีวิต ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม มาเป็นฐานการเรียนรู้และประยุกต์ใช้กับการป้องกันและแก้ปัญหา
 7. ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกกิจกรรมได้เรียนรู้ตามความต้องการ ความสนใจใฝ่เรียนรู้ในสิ่งที่ต้องการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเอง
 8. ถือว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลาทุกสถานที่
 9. ปฏิเสธสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในทุกสาระการเรียนรู้
- จากการศึกษาเรื่องกระบวนการคิดและความคิดสร้างสรรค์สรุปได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถที่จะคิดสิ่งแปลกใหม่ โดยสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นเป็นการระดมสมองผสมผสานของความคิดซึ่งไม่เคยผสมผสานตัวกันมาก่อน การคิดของคนก่อให้เกิดการพัฒนา ความเจริญงอกงาม ในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนมีโอกาสรสร้างความคิด ความรู้ที่สร้างขึ้นมีความหมายต่อผู้เรียนอยู่คงทน ไม่ล้าสมัย และเป็นฐานนำไปสู่การสร้างความรู้ใหม่อย่างไม่มีการสิ้นสุด ซึ่งการคิดสร้างสรรค์ จะนำไปสู่การประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ ผลผลิตใหม่ ๆ สามารถพัฒนาได้ในตัวบุคคล หากมีการส่งเสริม ฝึกฝน กระตุ้นแรงจูงใจให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ผู้เรียนก็สามารถสร้างสรรค์งาน ประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ และเป็นความรู้ที่คงทนถาวร

การเขียนสร้างสรรค์

การเขียนเป็นการใช้ทักษะ ซึ่งจะต้องอาศัยการนำถ้อยคำและความรู้จากประสบการณ์ต่าง ๆ มาเรียบเรียงลำดับของความคิดให้ต่อเนื่องกัน ด้วยเหตุนี้การเขียนจึงเป็นส่วนหนึ่งที่จะแสดงถึงพฤติกรรมของผู้เขียนด้วยการจัดกิจกรรมให้เด็กได้มีการเขียนสร้างสรรค์ ก็จะทำให้เขารักการเขียนมีเจตคติที่ดีในการสร้างสรรค์ผลงานของเขา การเขียนสร้างสรรค์ยังเป็นผลผลิตของความคิดริเริ่มอย่างหนึ่ง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนตระหนักว่าเขาได้ผลิตผลงานซึ่งมีขึ้นเดียวในโลกด้วยตนเอง ดังนั้นการสอนที่กระตุ้นให้เด็กได้แสดงออกทางด้านการสร้างสรรค์จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง (อัครา ชิวพันธ์. 2553 : 4) การเขียนเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารที่สำคัญ เป็นพฤติกรรมการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความรู้สึก ความเข้าใจ หรือประสบการณ์ของผู้เขียนให้ผู้อื่นรับรู้เป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งเป็นกระบวนการสังเคราะห์ของสมองเช่นเดียวกันกับการพูด เพราะจะต้องใช้ความรู้ความสามารถหลายชนิดมาผสมผสานกัน เช่น จะต้องมีความรู้เรื่องอักษร คำ ประโยค ได้อย่างเหมาะสม รู้จักจัดระเบียบความรู้ ความคิด ลำดับข้อความ สามารถสื่อความหมายได้อย่างถูกต้อง และการเขียนแสดงความคิดอย่างสร้างสรรค์ที่ด้นั้น ผู้เขียนควรมีอิสระ ไม่ถูกบังคับให้เขียน ในการเขียนอาจเขียนเป็นบทความ คติสอนใจ คำขวัญ นิทาน เรื่องสั้น ๆ ก็ได้ ดังนั้น ครูควรใช้สถานการณ์ สื่อ และสิ่งเร้าหลาย ๆ อย่าง เพื่อให้ นักเรียนมีความคิดมีอารมณ์ในการเขียน (กระทรวงศึกษาธิการ. 2539 ข : 211)

ทักษะการเขียน (Hand Writing Skill) (<http://www.peoplevalue.co.th>)

ตารางที่ 5 พัฒนาการทางด้านการเขียนของเด็ก

ลำดับขั้น	อายุ	ขั้นการเขียน	พัฒนาการด้านการขีดเขียนของเด็ก
ขั้นที่ 1	อายุ 2-3 ขวบ	ขีดเขียน	เด็กจับดินสอดขีดเขียนเส้นต่างๆ สะปะ สะปะ ไร้ทิศทาง โดยที่ตาไม่ได้มองมือ หรือกระดาษที่ตนเองเขียน
ขั้นที่ 2	อายุ 3 ขวบ	ควบคุมการขีดเขียน	เด็กเริ่มควบคุมการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อมือตนเองได้ และเขียนอย่างมีทิศทางมากขึ้น
ขั้นที่ 3	อายุ 3-4 ขวบ	เขียนซ้ำตัวอักษร	เด็กในวัยนี้ชอบเขียนตามจุดปะ หรือลากเส้นทับคำที่อยากเขียนมากแต่ยังบิดเบี้ยว โย้เย่ ไม่เป็นระเบียบ

ชั้นที่ 4	อายุ 4 ขวบ	สามารถเขียนชื่อตนเอง	เด็กสามารถลอกคำต่างๆ ได้ และพยายามที่จะเขียนคำที่ชอบเอง
ชั้นที่ 5	อายุ 4-5 ขวบ	คิดเขียนคำ	เมื่อเด็กได้ฟังคำอะไร เด็กจะชอบเอาคำนั้นมาคิดและเขียน แต่มักจะสะกดไม่ถูกต้อง
ชั้นที่ 6	อายุ 5-7 ขวบ	เขียนอย่างถูกต้อง	เด็กสามารถเขียนคำต่างๆ ได้อย่างคล่องแคล่ว และถูกต้องมากขึ้น

ในหนังสือ สอนให้เด็กสรรสร้างความรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544 ข : 107-109) ซึ่งเป็นหนังสือแปลจากผลงานของแมเรียน เซนสเบอรี (Marian Sainsbury, 1996 : 52) ได้กล่าวถึงความตั้งใจว่าจะตอบสนองอย่างไร ต่อความพยายามครั้งแรกของเด็กในการเขียนแบบสร้าง สรรค์ความรู้ ผลงานเขียนนั้นทั้งหมดแทบจะอ่านไม่รู้เรื่อง สะกดผิด เกือบทุกคำแต่ละตัวเดียวกัน อาจเห็นได้ว่าขั้นตอนการเขียนเพื่อการสื่อสารดังกล่าวก้าวหน้าไปอย่างชัดเจน

แมเรียน เซนสเบอรี ให้เราดูสำเนาผลงานเขียนเรื่องแรกของเด็กหญิงชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งยาว 2 หน้ากระดาษ การเรียบเรียงคำมีลักษณะเฉพาะของตัวเอง แต่ประสบการณ์สำเร็จในแง่ที่ว่า เด็กผู้เขียนนั้นสามารถอ่านเรื่องราวทั้งหมดย้อนกลับไปได้อีกครั้ง ณ จุดนี้ ครูผู้สอนแบบสรรสร้างความรู้ อาจต้องตัดสินใจให้ได้ว่าหน้าที่ของการเขียนคือ การบันทึกเรื่องราวส่วนตัว และบันทึกความจำ ก็ควรเพียงพอแล้ว ดังนั้น ไม่ควรมีการ “แก้ไขบกพร่อง” หรือแม้แต่คิดถึงงานเขียนนั้นอีกต่อไป ความสำเร็จที่มีนัยสำคัญในที่นี้คือ การที่เด็กหญิงคนนั้นรู้ว่าตนเองสามารถเขียนเล่าเรื่องขยายต่อไปเรื่อย ๆ โดยการเขียนบันทึกลงไปบนกระดาษก็เพียงพอแล้ว เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางว่า เด็กส่วนมากต้องการเขียนเพราะมองเห็นคุณค่าของความสามารถในการถ่ายทอดข้อความให้คนอื่นได้รับทราบ (เช่น อาจเป็นเพียงการส่งหรือการฝากข้อความไว้) หรือบันทึกความคิดต่าง ๆ ไว้เพื่อแก้ไขในอนาคต หรือเพื่อเหตุผลตาม “ความรู้สึกรวมมนุษย์”

เด็กได้รับแรงจูงใจอย่างมากจากสิ่งดังกล่าวและจะใช้ระยะเวลาในการฝึกฝนงานเขียนประเภทนี้ แต่โดยปกติแล้ว การที่ครูสร้างวิธีการแก้ไขประโยคให้ถูกต้องไม่ทำให้เด็กเกิดแรงจูงใจในการเขียนสิ่งนี้อาจเป็นความกังวลใจของครูมากกว่าตัวเด็กเอง เพื่อที่จะสนับสนุนแนวคิดที่ว่า “การเขียนสำคัญสำหรับการสื่อสาร” บางครั้งครูอาจละเว้น “การแก้ไขข้อบกพร่อง” อย่างสิ้นเชิงและอาจแสดงการตอบรับแบบอื่นแทน เช่น การตั้งข้อสังเกต การถามคำถามหรือการคัดค้านเกี่ยวกับข้อบกพร่องในชิ้นงานนั้น มากกว่าจะมุ่งไปที่การนำเสนอผลงานของเด็ก มีรายงานหลายชิ้นที่กล่าวถึงวิธีการพัฒนาความเป็นนักเขียน โดยใช้วิธีเขียน

ต้องเป็นงานที่เกิดขึ้นจากความคิดของเด็กเอง ต้องไม่เลียนแบบความคิดหรือลีลาการเขียนของผู้อื่นมา ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงก็ควรจะเปลี่ยนแปลงที่เด็กกระทำเองเพราะเห็นว่าสมควร

บันลือ พดกษะวัน (2533 : 7) กล่าวไว้ว่า การเขียนสร้างสรรค์ เป็นผลงานเขียนอย่างมีอิสระ โดยใช้ความคิดของตนเอง ซึ่งอาศัยพื้นฐานประสบการณ์ จากการเรียนรู้หลายลักษณะ เช่น จากการอ่าน การท่องเที่ยว การฟังเรื่องราวและอื่น ๆ ซึ่งแสดงออกให้เห็นว่าผู้เขียนได้ริเริ่มเรื่อง ตกแต่งเรื่อง สร้างปัญหาของตัวเองได้เอง โดยใช้จินตนาการของตนได้อย่างสมเหตุสมผล มิได้ลอกเลียนจากเรื่องหรือเอกสารใด ๆ

ถวัลย์ มาศจรัส (2545 ; 4) ให้ความหมายว่า การเขียนเชิงสร้างสรรค์ หมายถึงงานเขียนที่แสดงให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์ของผู้เขียนที่เขียนด้วยสำนวนภาษาที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง หรือมีรูปแบบการเขียนที่มีความแปลกใหม่ มีค่าและเป็นที่ยอมรับของสาธารณชน

สมพิศ คงทรง (2549 : 45) ให้ความหมายว่า การเขียนเชิงสร้างสรรค์ หมายถึงการแต่งเรื่องตามความคิด ตามจินตนาการของตนเองที่แปลกใหม่ไม่เหมือนใคร เป็นภาษาที่สละสลวยทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง เพื่อถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดทางอารมณ์ ซึ่งเกิดจากองค์ประกอบและกระบวนการทางความคิดสร้างสรรค์

เตือนใจ ทรงกำพล (2550 : 21) กล่าวว่า การเขียนเชิงสร้างสรรค์ หมายถึงการเขียนที่ถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ลักษณะต่าง ๆ รวมทั้งจินตนาการของผู้เขียนให้ผู้อื่นได้รับรู้ เข้าใจในลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล โดยอาศัยประสบการณ์ของผู้เขียนออกมาในรูปแบบอิสระตามความพอใจมิได้ลอกเลียนแบบผู้ใด

บุญย์เสนอ ศรีวิเศษ (2550 : 5) กล่าวว่า การเขียนสร้างสรรค์ คืองานเขียนทั้งร้อยแก้วร้อยกรอง สารคดี และบันเทิงคดีที่ผู้เขียนมุ่งแสดงความคิดคำนึงและจินตนาการของตนด้วยสำนวนภาษาสละสลวยกลวิธีการเขียนไม่มีขอบเขตจำกัด การแสดงออกในทุกองค์ประกอบเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของผู้เขียนนั้นต้องมีคุณค่าทางอารมณ์และสติปัญญา

บุญชอบ สุขสมพีช (2551 : 21) ให้ความหมายว่า หมายถึง การเขียนที่ถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกความคิดและจินตนาการ โดยอาศัยประสบการณ์ของผู้เขียนออกมาในรูปแบบที่แปลกใหม่มิได้ลอกเลียนแบบผู้ใด

สุรีพร เอี่ยมประโคน (2551 : 29) กล่าวว่า การเขียนเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง

การเขียนที่ผู้เขียนมีอิสระในการเขียนและในการเขียนนั้นผู้เขียนต้องใช้ประสบการณ์ จินตนาการและความสามารถทางภาษาที่ตนอยู่ในการแสดงออกซึ่งความรู้ที่นึกคิดที่ไม่ซ้ำแบบใครมีลักษณะเฉพาะเป็นของตัวเอง

อัจฉรา ชิวพันธ์ (2553 : 3 ; อ้างถึงใน เมอร์เรย์ Murray. 1973) กล่าวว่า การเขียนสร้างสรรค์ เป็นกระบวนการซึ่งเกี่ยวข้องกับการที่ผู้เขียนพยายามที่จะใช้การรับรู้ด้านต่าง ๆ ของตนมาเรียบเรียงเป็นถ้อยคำที่จะสื่อความหมายให้ผู้อ่านได้เข้าใจทั้งด้านความรู้ที่ต่าง ๆ ของผู้เขียน รวมถึงมีความเข้าใจในสาระต่าง ๆ ตรงตามที่เขียนต้อง

จากความหมายข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า การเขียนสร้างสรรค์ หมายถึง การเขียนที่เกิดจากความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ด้วยจินตนาการ ประสบการณ์และความรู้เดิมที่มีอยู่แล้ว จะช่วยเชื่อมโยงกับความคิด ความรู้ใหม่ เขียนถ่ายทอดออกมาจากอารมณ์ด้วยภาษาของตนเอง ซึ่งช่วยให้การเขียนแปลกใหม่ไม่ซ้ำใคร

จุดมุ่งหมายในการเขียนสร้างสรรค์

อัจฉรา ชิวพันธ์ (2553 : 2) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการเขียนว่า การเขียนเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเขียนในระดับประถมศึกษา นั้นมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้ผู้เรียนเขียนด้วยลายมือที่มีระเบียบ และถูกต้องตามลักษณะของอักษรไทยประเภทต่าง ๆ
2. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเขียนสะกดคำได้ถูกต้อง แม่นยำและรวดเร็ว
3. เพื่อให้ผู้เรียนใช้ภาษาเขียนได้ถูกต้องเหมาะสมกับกาลเทศะและบุคคล
4. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้จินตนาการและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการถ่ายทอดความรู้ที่นึกคิดของตน เพื่อสื่อความหมายให้ผู้อื่นเข้าใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแสดงความคิดเห็น และใช้วิจารณญาณเขียนแสดงเชิงวิพากษ์วิจารณ์ได้อย่างมีเหตุผล
6. เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในการเขียนประเภทต่าง ๆ และสามารถนำหลักเกณฑ์การเขียนไปใช้ในชีวิตประจำวัน
7. เพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของการเขียน สามารถสร้างสรรค์งานการเขียนด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลินตลอดจนถึงการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ด้วยการเขียน

7. เพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของการเขียน สามารถสร้างสรรค์งานการเขียนด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลินตลอดจนถึงการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ด้วยการเขียน

หลักการจัดกิจกรรมในการเขียนสร้างสรรค์

อรรดา ชิวพันธ์ (2553 : 9) ได้อธิบายไว้ว่า ในการจัดกิจกรรมการสอนเขียนสร้างสรรค์นั้น ครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง ดังนั้น ครูควรคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. กำหนดกิจกรรมการเขียนสร้างสรรค์ให้มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน โดยจะต้องคำนึงถึงหลักสูตรในระดับชั้นต่าง ๆ ว่ามีจุดมุ่งหมายทำอะไร กิจกรรมต่าง ๆ นั้นสนองวัตถุประสงค์ใดในหลักสูตร

2. การจัดกิจกรรมการเขียนสร้างสรรค์ ควรได้มีการสัมพันธ์กับกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ด้วย

3. จัดลำดับความยากง่ายของกิจกรรมให้เหมาะกับผู้เรียน

4. ใช้สื่อที่จูงใจเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานใหม่ และรักในการเขียน

5. ให้ผู้เรียนสามารถใช้จินตนาการในการแสดงความรู้สึกนึกคิดอย่างอิสระ

แนวคิดการส่งเสริมการเขียนสร้างสรรค์ (บันลือ พุกกะวัน, 2533 : 7-8)

บันลือ พุกกะวัน ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการเขียนสร้างสรรค์ไว้ว่า

1. ครูต้องสร้างบรรยากาศ โดยเป็นผู้ที่รักความเมตตา มีความสัมพันธ์อันดีกับเด็ก ผู้เรียนอย่างใกล้ชิด เข้าใจ และให้ความเห็นอกเห็นใจต่อเด็กของตนเอง โดยให้การกำลังใจยกย่องชมเชยให้มากและงดเว้นการตำหนิ

2. ให้อิสระในการทำงานแก่เด็ก ที่จะทำ จะคิด และรู้จักใช้การยืดหยุ่นทั้งการใช้เวลาและระเบียบ หรือรูปแบบที่มักเคยกำหนดงานให้น้อยลง และให้อิสระแก่ผู้เรียน

3. ส่งเสริมให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงกับการศึกษาสภาพแวดล้อมและให้วัสดุการอ่าน หนังสือเด็กหลายประเภทให้เลือกอ่านอย่างอิสระ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ และสรุปผลโดยนักเรียนเองอยู่เสมอๆ

4. กระตุ้นชี้แนะ ให้เกิดความอยากรู้อยากเห็น สร้างความแปลกใหม่ (ได้เห็นสิ่งแปลกใหม่) ทั้งเครื่องเล่น หนังสือเด็ก โดยการชี้แนะและส่งเสริมให้มีกิจกรรมต่างๆ ที่สนุกสนานพร้อมกับความเพลิดเพลินอยู่เสมอ โดยครูต้องเป็นคนที่ให้ความสนใจในการแสดงออกของเด็ก และส่งเสริมการแสดงออกอย่างกว้างขวาง

ประโยชน์ของการเขียนสร้างสรรค์

การเขียนสร้างสรรค์เป็นประโยชน์ (บันลือ พดกษะวัน. 2533 : 2-3) ในการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาช่วยส่งเสริมพัฒนาการคิดริเริ่มที่แปลกออกไปเรื่อย ๆ ทำให้ผู้เรียนสามารถคิดหาถ้อยคำ สำนวนมาเขียนเรียงร้อยได้เป็นอย่างดี ลักษณะการใช้ผลงานของการเขียน ย่อมแสดงให้เห็นความโดดเด่นมันคงกว่าคำพูด นอกจากการเขียนจะเป็นกิจกรรมเพื่อการสื่อสารดังกล่าว การเขียนยังใช้ประโยชน์ในการบันทึกเพื่อทบทวนความจำในอดีตของเรื่องราว เช่น ตำนาน ประวัติศาสตร์ เป็นต้น และเป็นกิจกรรมสำคัญที่ก่อให้เกิดวรรณคดีที่จะสนองความต้องการของบุคคลรุ่นหลัง เพื่อศึกษาค้นคว้ารู้เรื่องอดีตความเป็นมาของชาติ ปุชนิยสถาน บุคคลสำคัญ

อัจฉรา ชิวพันธ์ (2553 : 8) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการเขียนสร้างสรรค์ไว้ว่า

1. ฝึกให้ตนเป็นผู้ที่รักค้นคว้าหาความรู้ ความรู้ต่าง ๆ ที่ได้มาจากการอ่านหรือการฟังสิ่งต่าง ๆ นั้น จะช่วยให้ผู้เขียนมีข้อมูลหรือวัตถุดิบทางด้านเนื้อหาสาระความรู้ต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ที่สามารถจะนำเอามาใช้อ้างอิงหรือนำมาเป็นแนวทางในการลำดับความคิดและเนื้อความในการเขียนเรื่องต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี
2. ฝึกฝนตนเองให้รู้จักการใช้ความคิดพิจารณาใคร่ครวญเมื่อได้อ่านหรือฟังสิ่งใด ๆ มาแล้วเพื่อทำให้ความคิดแตกฉาน สามารถหาแนวทางในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ขึ้น
3. ฝึกฝนตนเอง ในการที่จะเขียนสิ่งต่าง ๆ โดยมีต้องห้วน ไหวต่อสิ่งใด ๆ ทั้งนี้ผู้เขียนจะต้องมีเนื้อหาสาระต่าง ๆ อย่างพร้อมพร้อมมีการศึกษาค้นคว้าเป็นอย่างดี ที่สามารถจะใช้อ้างอิงได้อย่างถูกต้อง ตลอดจนถึงการนำประสบการณ์ของคนที่มียุ่มาใช้ประกอบการเขียน สิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวจะช่วยให้เกิดความมั่นใจในการเขียนยิ่งขึ้น
4. ฝึกฝนตนเองให้มีความตั้งใจจริงที่จะเขียนสิ่งต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอเพราะการฝึกบ่อย ๆ จะช่วยให้การเขียนมีพัฒนาการขึ้น
5. ฝึกฝนตนเองให้มีใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เพื่อนำข้อติชมมาใช้ในการปรับปรุงแก้ไขผลงานการเขียนในครั้งต่อไปให้มีการพัฒนายิ่งขึ้นไป

การพัฒนาทักษะการคิด ด้วยการเขียน (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. สืบค้นเมื่อ 18 สิงหาคม 2553 จาก <http://www.peoplevalue.co.th>)

ศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ กล่าวว่า ทุกคนมีศักยภาพในการคิดไม่แตกต่างกัน เพียงแต่ความสามารถในการควบคุมและการนำเอาความคิดมาใช้งานมีความแตกต่างกันเท่านั้นเอง ความสามารถในการควบคุมนี้เกิดขึ้นได้อย่างไร เกิดจากการฝึกฝนบ่อยๆ

จนเป็นนิสัย เราจะเห็นว่าแม่ค้าในตลาดส่วนมากคิดเลขเร็วมากทั้งๆที่ไม่ได้ร่ำเรียนจินตคณิตอะไรมาเลย เพราะเขาฝึกคิดทุกวันจนเกิดเป็นทักษะ การที่เราจะพัฒนาความคิดให้มีทักษะและศักยภาพสูงขึ้นนั้น เราจะต้องสร้างนิสัยในการ ฟัง พูด อ่าน และเขียนให้มากขึ้น เพราะสิ่งเหล่านี้จะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาความคิดได้เป็นอย่างดี การฟังถือเป็นการเก็บข้อมูลให้สมองนำไปใช้งานเพื่อการคิดได้ การพูดถือเป็นการฝึกให้สมองดึงเอาข้อมูลที่มีอยู่มาใช้งานอย่างเป็นระบบ สามารถจัดลำดับความสำคัญและการเชื่อมโยงกันได้ การอ่านถือเป็นการวิเคราะห์และการดึงสมองให้จดจ่อ มีสมาธิอยู่กับตัวอักษรในขณะที่อ่านก็สามารถฝึกฝนการวิเคราะห์และเก็บข้อมูลไปในตัว และสุดท้ายคือการเขียน เป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้เราควบคุมความคิดให้เป็นระบบและบันทึกผลการคิดไว้เป็นหลักฐาน และได้อธิบายสรุปว่า การพัฒนาทักษะการคิดด้วยการเขียนเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับคนทำงานทุกคน คนที่ชอบคิดแต่ไม่ชอบเขียน เปรียบเสมือนคนที่ขับรถแล้วไม่ชอบดูแลมันที่ แต่อาศัยความจำของตัวเองเป็นหลัก โอกาสผิดพลาดหรือลืมนั้นมีสูงกว่าคนที่มีการคิดและการเขียน ไปพร้อมๆกัน เราต้องไม่ลืมว่าการเขียนถือเป็นการคิดซ้ำรอยเดิมอีกอย่างน้อยหนึ่งครั้ง (ในขณะที่กำลังเขียนนั้นเรากำลังทบทวนความคิดไปในตัว) ดังนั้นร่องของความคิดนั้นจะลึกกว่าความคิดที่ไม่ได้ถูกบันทึก โอกาสจะนำเอาความคิดมาใช้งานทำได้ง่ายกว่าและลืมได้ยากกว่า และได้เสนอเทคนิคและวิธีการในการพัฒนาทักษะการคิด ด้วยการเขียนดังนี้ (<http://www.peoplevalue.co.th>)

1. คิดปุ๊บจดปั๊บ ในการฝึกการเขียนครั้งแรก ๆ ให้บันทึกผลของความคิดของเราก่อน ไม่ว่าเราคิดอะไรได้ ขอให้จดบันทึกไว้ โดยเฉพาะการคิดอะไรใหม่ๆสำหรับชีวิตเรา ส่วนมากมักจะเป็นความคิดแบบไม่ตั้งใจ อยู่ก็เกิดคิดขึ้นมาทันทีทันใด ความคิดแบบนี้มักจะเป็นความคิดที่มาเร็ว ไปเร็ว ถ้าเราไม่มีการจดบันทึก แปปเดียวก็ลืม กลับมานั่งนึกเท่าไรก็นึกไม่ออก หรือบางครั้งมันเกิดขึ้นในวงสนทนา ในการประชุม ในขณะที่คนอื่นกำลังคุยอยู่เราก็มีความคิดแว็บขึ้นมา บางคนกลัวลืมก็เลยเสียมารยาท พูดแทรกขึ้นมาทันที ทางที่ดีควรจดบันทึกไว้ก่อน รอฟังคนอื่นให้จบก่อนแล้วค่อยพูด การฝึกบันทึกผลของการคิดนี้ จะช่วยให้เรา รับทราบว่าในอดีตเราเคยคิดอะไรได้บ้าง อะไรบ้างที่เรายังไม่เคยคิด ความคิดในอดีตอะไรบ้างที่สามารถนำมาใช้งาน ได้ทันทีไม่ต้องเสียเวลาคิดใหม่ การฝึกบันทึกแบบนี้เราควรจะมีกระดาษและปากกา (ดินสอ) อยู่ใกล้ตัวตลอดเวลาไม่ว่าที่ทำงาน ในรถยนต์ ห้องนอนหรือพกติดตัวตลอดเวลาทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสะดวกของแต่ละคน

2. ฝึกขีดเขียนทุกวัน การเขียนถือเป็นทักษะอย่างหนึ่ง และทักษะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการฝึกหรือปฏิบัติบ่อย ๆ เหมือนกับทักษะการขี่จักรยานที่ต้องมีการทดลองขี่จริง ชี้

บ่อย ๆ ลืมบ้าง ได้บ้าง และสุดท้ายก็จะขึ้นเป็นเอง ทักษะการเขียนก็เช่นเดียวกัน การเขียนครั้งแรกๆจะน่าอ่านหรือไม่น่าอ่านก็ไม่เป็นไร แต่ถ้าฝึกเขียนบ่อยๆก็จะเกิดทักษะและพัฒนาการขึ้นมาเอง เราจะเห็นว่าเด็กอนุบาลเริ่มตั้งแต่การลากเส้น การระบายสี การเขียนตามเส้นประ การเขียนตามตัวอย่าง และสุดท้ายก็สามารถเขียนได้ด้วยตัวเอง เราลองพิจารณาว่าเด็กต้องใช้เวลาในการฝึกทักษะมากน้อยเพียงใดกว่าจะเขียนหนังสือได้ ตัวเราก็เช่นกันก็ต้องพยายามฝึกเขียนบ่อย ๆ การเขียนในที่นี้ไม่ได้หมายถึงเพียงเขียนเป็นตัวอักษรเพียงอย่างเดียว แต่หมายถึงการวาดรูป การวาดภาพ หรือสัญลักษณ์อะไรก็ได้ที่บ่งบอกถึงความหมายได้ บางคนไม่ค่อยชอบเขียนบรรยายแบบนักเขียนนิยาย แต่ชอบวาดเป็นรูปภาพ เป็น Flow Chart เป็นแผนภูมิ หรือเป็นสูตร ก็แล้วแต่ความถนัดของแต่ละคน

3. คิดก่อนเขียน เมื่อเราเริ่มสนุกกับการขีดๆเขียนๆแล้ว ขั้นตอนต่อไปให้กำหนดและวางกรอบการเขียนไว้ล่วงหน้าว่าเราต้องการเขียนอะไร หัวข้อใหญ่มีอะไรบ้าง หัวข้อย่อยๆมีอะไรบ้าง เนื้อหาในแต่ละหัวข้อควรจะเน้นหรือพูดถึงอะไรบ้าง เราต้องการเขียนความยาวเท่าไร การกำหนดสิ่งที่เราต้องการเขียนไว้ก่อนล่วงหน้าจะช่วยให้เราสองเราทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยในขณะที่เรากำลังเขียน สมมติจะเตือนเราว่าเรื่องที่กำลังเขียนนั้นออกนอกกรอบแล้วนะ เรื่องที่กำลังเขียนมันยาวเกินไปแล้ว เหล่านี้เป็นต้น ขอแนะนำให้เราใช้เวลาในการร่างกรอบของการเขียนให้มากๆ ร่างทิ้งไว้แล้วค่อยมาทบทวนใหม่อีกครั้งสองครั้งเพื่อให้มั่นใจว่ากรอบการเขียนมีความชัดเจนและครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมดแล้ว การฝึกคิดก่อนเขียนนี้เองเป็นไฮไลต์ของการพัฒนาทักษะการคิดด้วยการเขียน เพราะเราจะเป็นนายของความคิด เรามีสิ่งที่เราต้องการแล้วเราก็สั่งให้สมองติดตาม การฝึกคิดเช่นนี้บ่อยๆ สมองก็จะคุ้นเคยกับคำสั่งของเราและจะไม่วิ่งไปที่อื่น

4. เขียนเองอ่านเอง ในขณะที่เรากำลังเขียนเราได้ฝึกการอ่านเพื่อทบทวนการเขียนของเราไปในตัวอยู่แล้ว แต่เพื่อให้มั่นใจได้ว่าสิ่งที่เราเขียนนั้นมีความสัมพันธ์กันตั้งแต่ต้นจนจบ ขอแนะนำให้กลับมาอ่านซ้ำทั้งหมดหลาย ๆ รอบ เพราะสิ่งที่เราเขียนเป็นหลักฐานชิ้นสำคัญที่จะปรากฏต่อตัวเราเองและผู้อื่น ถ้าเป็นคนทำงานก็จะมีผลสำคัญมาก เพราะนอกจากผลของการเขียนจะสะท้อนให้เห็นศักยภาพทางการคิดของเราแล้วยังสะท้อนให้ผู้อ่านเห็นถึงลักษณะนิสัยของเราอีกด้วย เช่น ความละเอียดรอบคอบในการตรวจสอบ

5. เขียนให้คนอื่นอ่าน เป็นเทคนิคในการยืมทั้งมือ สายตา และสมองของคนอื่นให้ตรวจสอบ วิพากษ์วิจารณ์ผลงานการเขียนของเรา ผลต่อๆเราอาจจะได้ความคิดเพิ่มเติมจากคนอ่านก็ได้ ยิ่งจะทำให้การเขียนของเราสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เพราะสิ่งที่เราเขียนบางครั้งอาจจะเป็น

เพียงความเข้าใจของเราคนเดียว หรือเรามีข้อมูลฐานอยู่ในหัวอยู่แล้ว เมื่ออ่านสิ่งที่เราเขียนแล้ว
 จึงจะเข้าใจ แต่ถ้าคนอื่นที่ไม่มีฐานข้อมูลแบบเรา เขาอ่านแล้วเขาอาจจะไม่เข้าใจก็ได้ ดังนั้น
 หลักในการเขียนที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ “เขียนให้คนอื่นเข้าใจ ไม่ใช่เขียนให้เราเข้าใจคนเดียว”

การใช้กระบวนการเขียนพัฒนางานเขียน

การเขียนอย่างมีกระบวนการหรือขั้นตอนจะช่วยให้ผู้เขียนเขียนเรื่อง ได้อย่างมีลำดับ
 และสามารถสื่อความคิดได้ตามวัตถุประสงค์

กระบวนการหรือขั้นตอนการเขียนตามทัศนคติของ ลัทธิกา ผาบ ไชยมีดังนี้

1. การเลือกเรื่อง เป็นการพัฒนางานเขียนไปอีกระดับหนึ่ง หากผู้เขียนต้องการ
 เลือกเรื่อง ด้วยตนเองก็ควรเลือกเรื่องที่ตนเองมีความรู้ มีประสบการณ์ หรือมีความ
 สนใจ นอกจากนี้อาจเลือกเรื่องที่กำลังเป็นที่สนใจของคนในสังคม
2. การกำหนดขอบเขตและจุดมุ่งหมายในการเขียน ผู้เขียนควรกำหนดขอบเขต
 ของเรื่องที่จะเขียนให้เหมาะสมกับข้อจำกัดต่างๆ เช่น เวลา ข้อมูล จำนวนหน้าที่เขียน
3. การเขียนโครงเรื่อง โครงเรื่องจะช่วยให้ผู้เขียนเขียนเรื่องอย่างมีทิศทาง ไม่
 สับสนหรือวกไปวนมา ทั้งนี้ผู้เขียนอาจจะเสนอประเด็นความคิดด้วยคำ วลี หรือประโยค เพื่อ
 เป็นแนวทางในการลำดับเรื่องก็ได้
4. การรวบรวมข้อมูล ข้อมูลที่นำมาใช้ประกอบการเขียนอาจมาจากแหล่งต่างๆ
 ได้แก่ หนังสือ วารสาร นิตยสาร หนังสือพิมพ์ วิทยานิพนธ์ การสัมภาษณ์ การสนทนา แบบ
 สอบถาม วิทยุ โทรทัศน์และอินเทอร์เน็ต
5. การเรียบเรียงเรื่อง เมื่อผู้เขียนได้วางโครงเรื่องและมีข้อมูลในการเขียน
 เพียงพอแล้วผู้เขียนก็ต้องเรียบเรียงเรื่องโดยคำนึงถึงระดับของภาษา การใช้คำ การใช้
 โวหาร และสำนวนต่างๆ
6. การตรวจทานและแก้ไข เพื่อให้เรื่องที่เขียนมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้เขียน
 ควรจะอ่านทบทวนเพื่อตรวจทานเรื่องที่ตนเขียนไปแล้วอีกครั้ง หากพบว่ามีข้อบกพร่องใดๆก็
 ควรแก้ไขให้ถูกต้องและเหมาะสม (<http://www.peoplevalue.co.th>)

การเขียนในทัศนคติ ของ เอกรินทร์ สีมหาศาล

การเขียน เป็นการแสดงความรู้ ความรู้สึกลึกซึ้งผ่านตัวอักษรสิ่งสำคัญในการเขียน
 คือ การสะกดคำและใช้คำให้ถูกต้องตามหลักการใช้ภาษา เพื่อสื่อสารกับผู้อ่าน ได้อย่างถูกต้อง
 และตรงประเด็นการเขียน มีขั้นตอน ดังนี้

1. รู้และคิดว่าต้องการเขียนเรื่องอะไร

2. วางโครงเรื่องตามลำดับเหตุการณ์ว่าต้องการกล่าวถึงหัวข้อใดบ้าง
3. ลงมือเขียนตาม โครงเรื่องที่วางไว้ โดยใช้ภาษาที่ถูกต้องเหมาะสม ไม่ซับซ้อน

และเข้าใจง่าย

อ่านบททวนในสิ่งที่เขียน ถ้าหากพบข้อผิดพลาดให้ปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น

(<http://www.trueplookpanya.com>)

กระบวนการพัฒนาการเขียนเพื่อแสดงความคิดตามจินตนาการของสุจริต เพียรชอบ (สุจริต เพียรชอบ. 2539 : 144-147) ได้กล่าวว่า การฝึกฝนตนเองให้เป็นผู้มีความสามารถในการเขียนเพื่อเสนอความคิด มีดังต่อไปนี้

1. ฟังมากอ่านมาก ผู้ที่ต้องการที่จะมีความคิดสร้างสรรค์และเสนอแนวคิดได้เป็นอย่างดีจะต้องฟังมากอ่านมาก รวมทั้งจะต้องค้นคว้าหาความรู้หรือเสวนากับผู้รู้อยู่เสมอ
2. จดบันทึกข้อความ ข้อคิดและแนวคิดต่าง ๆ ที่ได้จากการฟังและการอ่านควรจดบันทึกไว้
3. เสวนากับผู้รู้ เช่น สัมภาษณ์ ชักใช้ไต่ถามและถกเถียงปัญหาต่าง ๆ
4. ฝึกคิดวิเคราะห์ รู้จักใช้วิจารณญาณอยู่เสมอเพื่อให้เกิดปัญญาแตกฉาน
5. ฝึกคิดแก้ปัญหา ได้แก้ปัญหาต่าง ๆ ทั้งที่เป็นปัญหาของตนเอง ปัญหาของเพื่อน และปัญหาสังคม
6. ฝึกใช้จินตนาการ อาจจะฝึกนึกถึงภาพจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ได้ฟัง อาจถ่ายทอดความรู้ที่นึกออกมาเป็นคำพูด แสดงความคิด แสดงจินตนาการออกมาเป็นข้อเขียน
7. ฝึกให้เกิดความคิดยืดหยุ่นคล่องตัว สามารถคิดและแสดงออกมาได้หลายรูปแบบ ทั้งด้านการพูดและการเขียน
8. ฝึกให้เกิดความคิดริเริ่ม คือมีความสามารถที่จะคิดในสิ่งแปลกใหม่ไม่ซ้ำกับผู้อื่น
9. ฝึกเสนอแนวคิดต่าง ๆ เมื่อมีโอกาสได้สนทนา อภิปราย เขียน หรือแสดงความคิดใด ๆ ควรจะได้หัดเสนอแนวคิดต่าง ๆ

นอกจากนั้นศาสตราจารย์ ดร.สุจริต เพียรชอบ ได้กล่าวถึงการ ใช้ภาษาเพื่อแสดงจินตนาการว่า จินตนาการ คืออำนาจแห่งความคิดที่ลึกซึ้งและกว้างไกล เป็นการวาดภาพทางจิต สร้างภาพใหม่ความคิดใหม่ อันเป็นผลจากประสบการณ์แต่หนหลังซึ่งได้สะสมกันมาเป็นเวลานานจากการได้ฟัง เช่น ฟังเพลงกล่อมเด็ก ฟังนิทาน ฟังการเล่าเรื่องหรือประสบการณ์ต่าง ๆ เมื่อโตขึ้นจะเกิดจินตนาการจากสิ่งที่ได้ชม ได้ฟัง นอกจากนั้นจินตนาการยังเกิดจาก

ผลรวมจากประสบการณ์เดิมที่เคยมีอยู่ร่วมกันของความคิดคำนึง ความใฝ่ฝัน ความคาดหวัง ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ แล้วแสดงออกมาในลักษณะต่าง ๆ เช่น ภาพวาด จินตนาการของ มนุษย์จึงเป็นความคิดสร้างสรรค์ที่มีความลึกซึ้งมาก จินตนาการเป็นสิ่งที่มีความหมาย ช่วยลด ความเครียดทางจิตใจ เป็นแรงจูงใจให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ จิตใจกว้างขวาง เพื่อแผ่ มอง โลกแง่ดี พร้อมทั้งจะผลิตหรือสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม (สุจิต เพ็ชรชอบ. 2539 : 155)

การกำหนดเป้าหมายและการเตรียมวางโครงเรื่องในการเขียน

การกำหนดเป้าหมายก่อนลงมือเขียนเพื่อให้ทราบว่าจะเขียนอะไร เขียนอย่างไร เขียนไปในแนวใด กำหนดแนวความคิดของเรื่อง และลงมือสร้างโครงเรื่องเพื่อเป็นแนวทาง ในการเขียนอย่างมีลำดับ มีหมวดหมู่ มีกลุ่มของข้อมูลที่จะเขียนทำให้ข้อมูลที่เขียนมีการ จัดระบบ เรียงลำดับ สอดคล้อง กลมกลืน ต่อเนื่องไม่สับสนวุ่นวาย ขั้นตอนการเขียนเรื่องที่ สำคัญมีดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2552 : 8-9)

1. ขั้นประมวลความคิด โดยรวบรวมประเด็นความคิดข้อมูลให้มากที่สุด
2. ขั้นเลือกสรรความคิด นำประเด็นความคิดของข้อมูลมาเลือกเพื่อนำไปใช้หรือไม่ ใช้แยกจากกัน โดยยึดจุดมุ่งหมาย ชื่อเรื่อง แนวคิด และสาระของเรื่องเป็นเกณฑ์พิจารณา
3. ขั้นจัดหมวดหมู่ความคิดของเรื่อง นำประเด็นดังกล่าวมาจัดเข้าพวกเข้ากลุ่ม แล้ว กำหนดชื่อเป็นข้อความหรือประโยคสั้น ๆ เป็นตัวแทนตั้งเป็นชื่อกลุ่มนั้น ๆ
4. ขั้นจัดลำดับความคิด โดยนำชื่อของหัวข้อกลุ่มต่าง ๆ มาจัดลำดับก่อนหลัง เพื่อให้ข้อมูลที่เขียนดำเนินไปอย่างมีระบบ มีเหตุผล ชัดเจน และมีความสัมพันธ์ ต่อเนื่องกันอย่างดีตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง โดยยึดด้านเวลา เหตุผล ความสำคัญ กระบวนการ และยึดเกณฑ์จากส่วนรวมไปสู่ส่วนย่อย แล้วจึงนำไปเขียน

จากการศึกษาการเขียนสร้างสรรค์สรุปได้ว่า การเขียนเป็นสิ่งแสดงพฤติกรรมของผู้เขียน การเขียนสร้างสรรค์เป็นผลผลิตของการคิดริเริ่ม ช่วยให้ผู้เรียนตระหนักว่าเขาได้ สร้างสรรค์ชิ้นงานที่มีชิ้นเดียวในโลก เป็นประโยชน์ในการพัฒนาทักษะการใช้ภาษา ส่งเสริม ความคิดริเริ่มที่แปลกใหม่ ในขณะที่เขียนมีทั้งการคิดและการเขียนไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งเป็นการ ฝึกการคิดของผู้เรียนที่มีความแปลกใหม่ไม่ซ้ำใครในขณะที่เขียนผู้เขียนจะเกิดทักษะการสังเกต เกิดทักษะการคิด โดยได้จากข้อมูลการได้ยิน ได้ฟัง ได้สัมผัส การลงมือปฏิบัติ โดยได้จัดลำดับ ความคิดจากข้อมูลอย่างเป็นระบบ มีเหตุผลอย่างชัดเจน บอกเล่าถึงการคิด บางครั้งแสดงออก จากการขีด วาด และผ่านกระบวนการเขียน

การเรียนรู้แบบบูรณาการ

ในยุคสังคมเปลี่ยนแปลง การจัดการเรียนการสอนต้องทำให้เด็กไทยมีคุณภาพชีวิตที่จะอยู่ได้ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Education for Sustainable Development) มีความสำคัญจึงต้องเริ่มการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพเน้นการสร้างห้องเรียนให้มีคุณภาพ ห้องเรียนแห่งการคิด ศูนย์เรียนคุณภาพ โรงเรียนแห่งการคิด กล่าวได้ว่าการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนต้องเน้นการบูรณาการ นักเรียนเรียนรู้แบบบูรณาการและในสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning-based society) หรือในยุคปฏิรูปการเรียนรู้เน้นการทำงานที่เน้นบูรณาการเพื่อเยาวชนไทย คนไทยสามารถทำงานดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุลกลมกลืนอย่างเป็นธรรมชาติ อีกทั้งร่วมมือร่วมใจร่วมพลังกันในการทำงานให้เป็นไปอย่างราบรื่นและมีคุณภาพนั้น การจัดการเรียนการสอนจึงเน้นแบบบูรณาการ (พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์. 2552 : 1) การสอนแบบบูรณาการ หมายถึง การจัดการเรียนรู้โดยการเชื่อมโยงเนื้อหาความรู้ที่เกี่ยวข้องจากศาสตร์ต่างๆ ของรายวิชาเดียวกันหรือรายวิชาต่างๆ มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความคิดรวบยอดของศาสตร์ต่างๆ มาใช้ในชีวิตจริงได้

(<http://www.kroobannok.com>) การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ (Integrated Learning Management) เป็นกระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามความสนใจ ความสามารถ โดยเชื่อมโยงเนื้อหาสาระของศาสตร์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสามารถนำความรู้ ทักษะและ เจตคติไปสร้างงาน แก้ปัญหาและใช้ในชีวิตประจำวัน ได้ด้วยตนเอง (<http://www.kroobannok.com> สืบค้นเมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2553)

1. ความหมายของการบูรณาการ

มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายของการบูรณาการไว้ดังนี้

มนัสวาท ไชยคารา (2546 : 4) กล่าวว่าไว้ว่า การสอนแบบบูรณาการเป็นการเชื่อมโยงบูรณาการผสมผสานกิจกรรมที่หลากหลายให้กับผู้เรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ นอกจากนั้นจะช่วยให้นักเรียนเกิดความคิดอย่างสร้างสรรค์ด้วยตนเองและยังนำกระบวนการกลุ่มเข้าใช้ในกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จะทำให้เกิดทักษะในการเขียนเพิ่มมากขึ้น และจะทำให้ผู้เรียนมีความสุขในการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนเพื่อให้เกิดความสามัคคีและสร้างคุณธรรมการมีน้ำใจ

ปริญญา สิงห์ทองวรรณ (2550 : 24) ได้กล่าวว่า วิธีการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์

เป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มความสามารถทางการเรียนของผู้เรียน ซึ่งเน้นความร่วมมือ การทำงานกลุ่ม โดยผู้เรียนทำกิจกรรมกลุ่มเล็ก ๆ ที่ทำให้ผู้เรียน ได้พัฒนาความสามารถในการทำงานร่วมกับกลุ่มและรู้สึกเสมือนว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์ (2553 : 1) ได้ให้ความหมายบูรณาการว่า หมายถึง การนำศาสตร์หรือความรู้วิชาต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันนำมาเข้าด้วยกันหรือผสมผสานได้อย่างกลมกลืน เพื่อนำมาจัดเป็นการเรียนการสอนภายใต้หัวข้อเดียวกัน เชื่อมโยงกันเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยมีการเน้นองค์รวมของเนื้อหามากกว่าองค์ความรู้ของแต่ละรายวิชา และเน้นการสร้างความรู้ของผู้เรียนที่มากกว่า การให้เนื้อหาโดยครูเป็นผู้กำหนด และการบูรณาการ (Integration) คือ การทำให้สมบูรณ์ คือการทำหน่วยย่อย ๆ ที่สัมพันธ์กันมาผสมผสานกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวให้ครบสมบูรณ์ในตัว

จากความหมายดังกล่าวผู้วิจัยสรุปได้ว่า การบูรณาการ หมายถึง การนำหน่วยความรู้มาผสมผสานให้กลมกลืน หรือตัวผู้เรียนแต่ละชั้น ร่วมมือร่วมความคิด ทำให้เกิดการเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน เพื่อประโยชน์ในการเรียนรู้ เน้นความรู้ เนื้อหาสาระแต่ละเรื่อง ได้ทักษะกระบวนการคิดและการพัฒนาความสามารถของผู้เรียน มีปฏิสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกับกลุ่ม

2. หลักการบูรณาการ

พิศนา แยมมณี (2552 : 146-147) กล่าวไว้ในหลักการบูรณาการว่า ในธรรมชาติและชีวิตจริง ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนมีความสัมพันธ์กัน การเรียนรู้ที่ดีจึงควรมีลักษณะเช่นเดียวกัน ควรมีลักษณะเป็นองค์รวม ไม่ใช่แบ่งเป็นแห่งหรือเป็นตอนที่แยกจากกันซึ่งทำให้การเรียนรู้ไม่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับชีวิตจริงและความเป็นจริงเป็นผลทำให้ผู้เรียนไม่สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตจริง การบูรณาการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การแก้ปัญหา โดยใช้ความรู้หลาย ๆ ด้านประกอบกันและช่วยให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการทั้งทางด้านความรู้ ทักษะและเจตคติไปพร้อม ๆ กัน การบูรณาการช่วยเปิดโลกทัศน์ของทั้งผู้สอนให้กว้างขึ้น ไม่จำกัดอยู่แต่เฉพาะด้าน เฉพาะช่วยให้การเรียนรู้น่าสนใจ น่าตื่นเต้น ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้และมีความคิดและมุมมองที่กว้างขึ้น และการจัดการเรียนการสอนแบบหน่วยบูรณาการ จะเอื้อต่อการสร้างเครือข่ายของการเรียนรู้ การตระหนักในความแตกต่างด้านวัฒนธรรมของผู้เรียนแล้วยังมีประโยชน์ต่อการจัดการความเข้าใจเนื้อหาในหลักสูตรบูรณาการ จะช่วยให้ความเข้าใจว่าการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ในสถานการณ์ต่าง ๆ และวิธีการที่หลากหลายทั้งมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว ของผู้เรียน ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เรื่อง

รอบตัว เชื่อมโยงสิ่งที่เรารู้เข้ากับชีวิตจริงได้ และสามารถเชื่อมโยง ระหว่างแนวคิดหรือความคิดรวบยอดในศาสตร์ต่าง ๆ จะเกิดการเรียนรู้ที่มั่นคง

3. ลักษณะสำคัญของการสอนแบบบูรณาการ

- 3.1. เป็นการบูรณาการระหว่างความรู้ กระบวนการ และการปฏิบัติ
- 3.2. เป็นการบูรณาการระหว่างวิชาได้อย่างกลมกลืน
- 3.3. เป็นการบูรณาการระหว่างสิ่งที่เรากับชีวิตจริง
- 3.4. เป็นการบูรณาการเพื่อจัดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาต่างๆ
- 3.5. เป็นการบูรณาการให้เกิดความสัมพันธ์กันระหว่างความคิดรวบยอดของวิชาต่างๆ เพื่อทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย (<http://www.kroobannok.com>)

4. เหตุผลในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ (<http://www.kroobannok.com>)

4.1. สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันนั้นจะเป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันกับศาสตร์ในสาขาต่างๆ ผสมผสานกันทำให้ผู้เรียนที่เรียนรู้ศาสตร์เดี่ยวๆ มาไม่สามารถนำความรู้มาใช้ในการแก้ปัญหาได้ ดังนั้นการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจะช่วยให้สามารถนำความรู้ทักษะจากหลาย ๆ ศาสตร์มาแก้ปัญหาได้กับชีวิตจริง

4.2. การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ทำให้เกิดความสัมพันธ์เชื่อมโยงความคิดรวบยอด ของศาสตร์ต่างๆ เข้าด้วยกันทำให้เกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ (Transfer of learning) ของศาสตร์ต่างๆ เข้าด้วยกันทำให้ผู้เรียนมองเห็นประโยชน์ของสิ่งที่เรียนและนำไปใช้จริงได้

4.3. การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการช่วยลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาวิชาต่างๆ ใน หลักสูตรจึงทำให้ลดเวลาในการเรียนรู้เนื้อหาบางอย่างลงได้ แล้วไปเพิ่มเวลาให้เนื้อหาใหม่ๆ เพิ่มขึ้น

4.4. การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจะตอบสนองต่อความสามารถในหลายๆ ด้าน ของ ผู้เรียนช่วยสร้างความรู้ ทักษะและเจตคติ “แบบพหุปัญญา” (Multiple intelligence)

4.5. การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจะสอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างความรู้โดยผู้เรียน (Constructivism) ที่กำลังแพร่หลายในปัจจุบัน

5. ลักษณะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ (<http://www.kroobannok.com>)

นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงลักษณะของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการไว้ว่าเป็นการเชื่อมโยงวิชาหรือศาสตร์ต่างๆ เข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งมีลักษณะใกล้เคียงกับชีวิตจริงมากขึ้น ได้แก่

5.1 บูรณาการระหว่างความรู้และกระบวนการเรียนรู้ ปัจจุบันเนื้อหาความรู้มีมากมายที่จะต้องเรียนรู้หากไม่ใช้วิธีการเรียนรู้ที่ทันสมัยมาใช้จะทำให้เรียนรู้ไม่ทันตามเวลาที่กำหนดได้จึงต้องมีการนำวิธีการจัดการเรียนรู้ใหม่ๆ มาใช้ เช่น การสอนโดยวิธีการบอกเล่า ท่องจำจะทำให้ได้ปริมาณความรู้หรือเนื้อหาสาระไม่เพียงพอกับสิ่งที่ต้องเรียนรู้จึงต้องเลือกใช้กระบวนการเรียนรู้ใหม่ๆ ที่เหมาะสม

5.2 บูรณาการระหว่างพัฒนาการความรู้และทางจิตใจ การเรียนรู้ที่ดีนั้นผู้เรียนต้องมีความอยากรู้อยากเรียนด้วย ดังนั้นการให้ความสำคัญแก่เจตคติ ค่านิยม ความสนใจ และสุนทรียภาพแก่ผู้เรียนในการแสวงหาความรู้ ก่อให้เกิดความซาบซึ้งก่อนลงมือศึกษาซึ่งเป็นการจูงใจให้เกิดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

5.3 บูรณาการระหว่างความรู้และการกระทำ การเรียนรู้ที่สามารถนำความรู้สู่การปฏิบัติได้นั้นถือเป็นการดีมาก ดังนั้นการให้ความสำคัญระหว่างองค์ความรู้ที่ศึกษากับการนำไปปฏิบัติจริง โดยนำความรู้ไปแก้ปัญหาในสถานการณ์จริง

5.4 บูรณาการระหว่างสิ่งที่เรียนรู้ในโรงเรียนและชีวิตประจำวัน การตระหนักถึงความสำคัญแห่งคุณภาพชีวิตเมื่อผ่านการเรียนรู้แล้วต้องมีความหมายและคุณค่าต่อชีวิตของผู้เรียนอย่างแท้จริง

5.5 บูรณาการระหว่างวิชาต่างๆ เพื่อให้เกิดความรู้ เจตคติและการกระทำที่เหมาะสมกับความต้องการ ความสนใจของผู้เรียนอย่างแท้จริงตอบสนองต่อคุณค่าในการดำรงชีวิตของผู้เรียน

6. หลักการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนในหลักสูตรแบบบูรณาการ

ครูบ้านนอก สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2553 จาก <http://www.kroobannok.com> อ้างถึงใน สาลี รักสุทธี และคณะ (2544 : 27-18) ได้เสนอ ดังนี้

1. จัดกิจกรรมที่ใช้ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทุกด้าน ได้แก่ ร่างกาย สติปัญญา สังคม และอารมณ์
2. ยึดการบูรณาการวิชาเป็นสำคัญ โดยการบูรณาการทั้งภายในวิชาเดียวกันหรือระหว่าง วิชาเชื่อมโยงหรือบูรณาการเข้าด้วยกันให้เป็นความรู้แบบองค์รวม
3. ยึดกลุ่มเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ โดยให้ผู้เรียนมีโอกาสดำเนินปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่ม ปรึกษาหารือ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน
4. ยึดการค้นพบด้วยตนเองเป็นสำคัญ
5. เน้นกระบวนการควบคู่ไปกับผลงาน โดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนวิเคราะห์

ถึงกระบวนการต่างๆ ที่ทำให้เกิดผลงาน โดยคำนึงถึงประสิทธิผลของงานด้วย

6. เน้นการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติจริงและ การติดตามผลการปฏิบัติของผู้เรียน

7. เน้นการเรียนรู้อย่างมีความสุขและมีความหมาย

8. เน้นการเป็นคนดีและมีคุณค่า ต่อสังคม ประเทศชาติ เห็นคุณค่าของสรรพสิ่งหรือ ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

อรรถัย มูลคำ และคณะ (2542 : 13. <http://www.kroobannok.com>) ได้เสนอหลักในการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรบูรณาการ ได้แก่

1. จัดการเรียนการสอนโดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนอย่างกระตือรือร้น

2. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ร่วมกันทำงานกลุ่มด้วยตนเอง โดยส่งเสริมให้มีกิจกรรมกลุ่ม ลักษณะต่างๆ หลากหลายในการเรียนการสอน และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ลงมือทำ

3. จัดประสบการณ์ตรงให้แก่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สิ่งที่เป็นรูปธรรมเข้าใจง่าย ตรงกับความจริง สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีเหตุผล

4. จัดบรรยากาศในชั้นเรียนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกล้าคิดกล้าทำ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออกซึ่งความรู้สึกล้าคิดของตนเองต่อสาธารณะชนหรือเพื่อนร่วมชั้นเรียน

5. เน้นการปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยม และจริยธรรมที่ถูกต้องดีงาม ให้ผู้เรียนสามารถ วางแผนแยกแยะความถูกต้องดีงามและความเหมาะสม ได้ สามารถจัดความขัดแย้งได้ด้วยเหตุผล มีความกล้าหาญทางจริยธรรม และแก้ไขปัญหาด้วยปัญญาและสามัคคี

ศุภณทา พรหมบุญและคณะ(2541 : 40-41. <http://www.kroobannok.com>) กล่าวถึงผลงานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการสอนการเรียนรู้ที่เกิดจากการร่วมมือกันส่งผลต่อผู้เรียนทั้งในปัจจุบันและอนาคตหลายประการ ดังนี้

1. การเรียนแบบร่วมมือช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี นักเรียนในกลุ่มทุกคนจะช่วยเหลือแลกเปลี่ยนและให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันในบรรยากาศที่เป็นกันเอง และเปิดเผยสมาชิกในกลุ่มทุกคนกล้าถามคำถามที่ตนเองไม่เข้าใจ บรรยากาศเช่นนี้นำไปสู่การอภิปรายซักถามทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน อันนำไปสู่การเรียนรู้แบบไร้พรมแดน

2. เทคนิคการเรียนแบบร่วมมือทำให้เกิดการเรียนรู้ในกลุ่มย่อยอย่างมีประสิทธิภาพ เปิดโอกาสได้พูดคุย อภิปรายและซักถามจนเกิดความเข้าใจอย่างแจ่มชัด คนที่เรียนไวสามารถช่วยเหลือคนที่เรียนช้าให้ตามเพื่อนได้ทัน

3. เทคนิคการให้ผู้เรียนร่วมกันช่วยลดปัญหาวิสัยในชั้นเรียนทุกคนในห้องร่วมแรงร่วมใจให้กำลังใจ ยอมรับ และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สมาชิกทุกคนรับผิดชอบในความสำเร็จ

ของกลุ่มจึงจำเป็นต้องร่วมมือกันพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้นในกลุ่มคนขาดเรียน ไม่ปรากฏพฤติกรรมรุนแรง

4. เทคนิคการเรียนรู้ร่วมกันช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาความคิดเชิงสร้างสรรค์

ได้ศึกษาค้นคว้า ทำงานแก้ปัญหาด้วยตนเอง นักเรียนมีอิสระที่จะสามารถเลือกวิธีการเรียนรู้ของตนเองซึ่งทำให้มีอิสระในการตัดสินใจด้วยตนเอง

5. นักเรียนมีประสบการณ์การเรียนรู้ ส่วนใหญ่มีทักษะในการบริหารจัดการ การเป็นผู้นำ การแก้ปัญหา มนุษยสัมพันธ์ และการสื่อความหมายที่ดีกว่า นักเรียนที่ไม่มีประสบการณ์เรียนรู้แบบนี้ ทักษะดังกล่าวได้พัฒนาขึ้นจากการที่นักเรียนได้ทำงาน อภิปราย ซักถาม ช่วยเหลือแลกเปลี่ยนให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน

6. เทคนิควิธีการเรียนแบบร่วมมือช่วยเตรียมผู้เรียนให้ออกไปใช้ชีวิตในโลกของความเป็นจริง ซึ่งเป็นโลกที่ต้องการอาศัยความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจมากกว่าการแข่งขัน แบบเผชิญหน้าห้องเรียนแบบร่วมมือกัน จะสะท้อนให้เห็นถึงภาพชีวิตจริงในอนาคตของผู้เรียนภายหลังการสำเร็จการศึกษาออกไป (<http://www.kroobannok.com> สืบค้นเมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2553)

สรุปได้ว่าการเรียนรู้แบบบูรณาการ เป็นการจัดการศึกษา จัดกิจกรรมเรียนรู้ที่ถือเป็นความจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพราะมีความเชื่อว่าเป็นห้องเรียนแห่งการคิดหลากหลายด้วย เนื้อหา บรรยากาศ ผู้เรียน เป็นธรรมชาติ มีทั้งการระดมความคิด การร่วมมือร่วมใจ ความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นเสมือนการเปิดโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น การเรียนรู้ที่น่าสนใจ ตื่นเต้น ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจ และได้ตระหนักเห็นความแตกต่างทางวัฒนธรรม ทำให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ ลังรอบตัว เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้กับชีวิตจริง สามารถเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดและศาสตร์ต่าง ๆ ได้ ซึ่งจะเป็นแนวทางในกระบวนการเรียนรู้แบบคละชั้น เรียนรู้เนื้อหาที่ใกล้ตัวจากภูมิปัญญาท้องถิ่น การวิจัยครั้งนี้ใช้

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการผู้เรียน คละชั้น นักเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 โดยใช้แหล่งเรียนรู้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ถ่ายทอดชุดความรู้ ซึ่งเชื่อมจากมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการคิดผ่านกระบวนการเขียน

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2553 :

[http:// www.ripb.ac.th/elearn](http://www.ripb.ac.th/elearn) สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2553)

1. ความเป็นมา

นับตั้งแต่การสถาปนา สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ สำนักงานฯ ได้ดำเนินการในการศึกษาค้นคว้า อนุรักษ์ส่งเสริม เผยแพร่ พิธีกรรม และพัฒนาวัฒนธรรม โดยเฉพาะวัฒนธรรม พื้นบ้านมาอย่างต่อเนื่องตลอดมาโดยการกำหนดนโยบายยุทธศาสตร์ มาตรการ โครงการ และกิจกรรมต่างๆ ที่จะตอบสนองต่อภารกิจดังกล่าว ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548-2551 สำนักงานฯ กำหนดให้มีโครงการ ภูมิบ้าน ภูมิเมืองขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดเก็บข้อมูลและจัดทำฐานข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทาง-วัฒนธรรม เรื่องและค่านางานช่างฝีมือดั้งเดิม จำนวน 500 เรื่อง ในรูปแบบดิจิทัลทั้งเนื้อหา ภาพนิ่ง เสียง และภาพ เคลื่อนไหว นอกจากนี้ในปีงบประมาณ 2552 สำนักงานฯ ได้เริ่มจัดเก็บข้อมูลค่านางานช่างเพิ่มขึ้นอีกสาขาหนึ่ง เพื่อเป็นการต่อยอดการดำเนินงานโครงการภูมิบ้านภูมิเมืองสำนักงานฯ จึงกำหนดภารกิจในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมขึ้น โดยมีกิจกรรมสำคัญ คือ การขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อเป็นหลักฐานสำคัญ คือการขึ้นทะเบียน-มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อเป็นหลักฐานสำคัญของชาติและเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนให้ความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม ของตนรวมทั้งเป็นการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญา-ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติอันจะนำไปสู่การสร้างความรู้ ความเข้าใจเห็นคุณค่า ยอมรับในความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติสุขของคนในสังคมต่อไป

2. ความหมายของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม หมายถึง องค์ความรู้หรือผลงานที่เกิดจากบุคคล/กลุ่มชนที่ได้มีการสร้างสรรค์ พัฒนา สังคม สืบทอดและประยุกต์ใช้ในวิถีการดำเนินชีวิตมาอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมของแต่ละกลุ่มชนอันแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย ผลงานสร้างสรรค์ทางสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม หัตถกรรม ศิลปะ

พื้นบ้าน ความรู้ ความสามารถ ทักษะ วิถีการปฏิบัติซึ่งแสดงออก ทางภาษา ศิลปะการแสดง งานช่างฝีมือ ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม อาหาร เป็นต้น โดยที่สิ่งต่าง ๆ ดังกล่าว ได้ส่งผ่าน และสืบทอดต่อกันมารุ่นต่อรุ่น เป็นแนวทางปฏิบัติ หรือในบางเรื่องเป็นเสมือนจิตวิญญาณที่ยึดถือ ร่วมกันของคนในสังคม รวมทั้งในบางเรื่องยังคงมีความงดงามและมีคุณค่าทางศิลปะสูงยิ่ง

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จำแนกได้ 6 สาขา ดังนี้

1. มุขปาฐะและภาษาในฐานะพาหะของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
 2. ศิลปะการแสดง
 3. ขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ
 4. ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล
 5. งานช่างฝีมือดั้งเดิม
 6. กีฬา การละเล่นพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว
3. มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ที่ขึ้นทะเบียนประจำปีพุทธศักราช 2552

สาขาศิลปะการแสดง

ศิลปะการแสดง หมายถึง การแสดงออกซึ่งอารมณ์ ความรู้สึก และเรื่องราวต่าง ๆ โดยมีผู้แสดงเป็นสื่อ ผ่านทางเสียง ได้แก่ การขับร้อง หรือการเล่นดนตรี และทางร่างกาย เช่น การรำ การเชิด การเต้น การแสดงท่าทาง ฯลฯ ศิลปะการแสดงที่ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ประจำปีพุทธศักราช 2552 มีดังต่อไปนี้

ประเภทการแสดง ได้แก่

1. โขน นาฏศิลป์ชั้นสูงที่เก่าแก่ตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา พัฒนามาจากศิลปะการแสดงหลายแขนง เช่น ชักนาคคีตฉำบรพ์ กระบี่กระบอง และหนังใหญ่ ลักษณะสำคัญคือ ผู้แสดงต้องสวมศีรษะโขนหมวกทุกตัว ยกเว้นตัวพระ นาง และเทวดา มีบทบาทและเจรจา และวงปี่พาทย์บรรเลงประกอบการแสดง นิยมแสดงเฉพาะเรื่องรามเกียรติ์
2. หนังใหญ่ ศิลปะการชักเชิดรูปเงาอันเก่าแก่ตั้งแต่ต้นสมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นการผสมผสานศิลปะหลายแขนงทั้งหัตถศิลป์ วรรณศิลป์ นาฏศิลป์ วาทยศิลป์และคีตศิลป์ เข้าด้วยกันอย่างผสมกลมกลืน ได้รับยกย่องว่าเป็นมรดกชั้นสูง จัดแสดงในงานพระราชพิธีและงานสำคัญของแผ่นดิน
3. ละครชาตรี เป็นละครรำที่เชื่อกันว่าเก่าแก่ที่สุด และเป็นต้นแบบของการละครทั้งหมดของไทย ภาพสะท้อนถึงความเชื่อมโยงระหว่างละครภาคกลางและการแสดงโนรา

ภาคใต้ มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ไปตามความต้องการของผู้ชมและตัวละครเองมาอย่างต่อเนื่อง

4. โนรา ศิลปะการแสดงพื้นบ้านของชาวภาคใต้ มี 2 รูปแบบ คือ โนราประกอบพิธีกรรม หรือ โนราโรงครู ซึ่งใช้ในพิธีไหว้ครู แถบหรือครอบเทริดแก่โนรารุ่นใหม่ และ โนราเพื่อความบันเทิง ซึ่งเป็นเสมือน “สื่อ” ที่เผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารต่างๆ สู่ผู้คนที่ท้องถิ่นต่างๆ ได้อย่างเข้าถึง และยังคงครองความนิยมแม้ในทุกวันนี้

5. หนังสติ่ง หุ่นเงาของชาวภาคใต้ดำเนินเรื่องราวที่ผูกร้อยเป็นนิยาย โดยนายหนัง-ตี่จะเป็นผู้ดำเนินการแสดงเองทั้งหมด ตั้งแต่การชักเชิดตัวหนังแสดงเงาบนจอผ้า การว่าบทและการสนทนา ใช้ปฏิภาณไหวพริบของนายหนังตี่ในการนำเรื่องราวปัจจุบันถ่ายทอดผ่านรูปหนัง จึงมีความผูกพันกับสังคมวัฒนธรรมของชาวภาคใต้มาทุกยุคทุกสมัย ประเภทดนตรีได้แก่

6. วงสะล้อ ซอ ปี่น วงดนตรีพื้นเมืองของชาวจังหวัดน่าน ประกอบด้วยเครื่องดนตรี คือสะล้อ และปี่น หรือซิง บรรเลงประกอบการซอ ซึ่งเป็นวิธีการขับร้องลักษณะหนึ่งของวัฒนธรรมล้านนา มีลีลาและท่วงทำนองเฉพาะของตนเอง และเป็นองค์ประกอบสำคัญในเทศกาลงานประเพณี นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ประเภทเพลงร้องพื้นบ้าน ได้แก่

7. ซอล้านนา การขับร้องเพลงพื้นบ้านของชาวล้านนาในเขต 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน มีทั้งการซอเดี่ยวเพื่อเล่าเรื่อง และการซอโต้ตอบกัน โดยมีเครื่องดนตรีพื้นเมือง บรรเลงประกอบ เป็นการแสดงออกซึ่งปฏิภาณไหวพริบ ความชำนาญ ความรู้รอบตัว และความแม่นยำในท่วงทำนองของเพลงซอ

8. หมอลำพื้น เพลงพื้นบ้านของชาวอีสาน การ “ลำ” หรือร้องเล่าเรื่องราว นิทาน หรือคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยมีแคนเป็นเครื่องดนตรีประกอบ นำเรื่องราวมาจากวรรณกรรมท้องถิ่น สร้างทั้งคุณค่าประโยชน์และความบันเทิงแก่ผู้ฟัง ตลอดจนถ่ายทอดเรื่องราว คำสอน และปรัชญาของชาวอีสาน

9. หมอลำกลอน การลำหรือการขับร้องที่ใช้บทกลอนโต้ตอบกัน ระหว่างหมอลำชายและหมอลำหญิง โดยแต่ละฝ่ายมีหมอลำแคนของตน สะท้อนความรู้หลากหลาย ปฏิภาณไหวพริบ และความสวยงามอ่อนช้อยของทำนองประกอบการลำ ที่หมอลำฝ่ายชายและฝ่ายหญิงได้สร้างสรรค์ขึ้น

10. ลำพญา เป็นการแสดงลำหรือร้องเกี่ยวกับระหว่างชายหญิง โดยใช้ “พญา” ซึ่งก็คือคำคม สุภาษิต หรือคำพูดปริศนา ในลักษณะถามและตอบ อย่างมีจังหวะวรรคตอน โดยผู้ถามส่วนใหญ่เป็นหมอลำชาย และหมอลำหญิงเป็นผู้ตอบ มีเครื่องดนตรีประกอบคือ แคน พิณ กลอง โห่ดและฉิ่ง

11. เพลงโคราช เพลงพื้นบ้านของชาวจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งสืบทอดกันมาช้านาน โดยการนำนิทานชาดกมาร้องด้วยภาษาโคราชที่ไพเราะ มีส่วนในการสอนศีลธรรม เน้นการใช้ปฏิภาณไหวพริบ และเผยแพร่ข่าวสารจากประสบการณ์และโลกทัศน์ที่กว้างไกลของหมอลำเพลงโคราช

12. ดิเกร์ฮูตู การขับร้องของชาวไทยภาคใต้ตอนล่าง นิยมกันใน 3 จังหวัด คือ นราธิวาส ปัตตานี และยะลา เป็นกลอนเพลงโต้ตอบ นิยมเล่นกันเป็นกลุ่มหรือเป็นคณะ โดยไม่ได้แสดงเป็นเรื่องราว แต่นำเสนอความสนุกสนานของการขับบทโต้ตอบ ตามปฏิภาณไหวพริบของแม่เพลง

4. มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ประจำปีพุทธศักราช 2553

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้ประกาศขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2553 ได้รับการคุ้มครองภูมิปัญญาและมรดกทางวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ให้เยาวชนและคนรุ่นหลังได้รู้จักประเพณีวัฒนธรรมและความเชื่อในอดีตขึ้นทะเบียนประจำปี 2553 จำนวน 4 สาขา 21 รายการ ดังนี้

1. สาขาศิลปการแสดง 6 รายการ ได้แก่ ปี่พาทย์,ละครโน,หุ่นกระบอก,ลิเกทรงเครื่อง,รำเพลงช้า-เพลงเร็ว และแม่ทำยักมี-ลิง

2. สาขาช่างฝีมือดั้งเดิม 4 รายการ ได้แก่ ผ้ายก,ผ้ามัดหมี่,เรือพระราชพิธี,การปั้นหล่อพระพุทธรูป

3. สาขาวรรณกรรม 10 รายการ ได้แก่ ประเพณีนิทานพื้นบ้านศรีธนัญชัย,สังข์ทอง,ขุนช้างขุนแผน,ประเพณีตำนานพื้นบ้าน ได้แก่ ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์,ตำนานดาวลูกไก่,ตำนานพระเจ้าเลียบโลก,ประเพณีสวดหรือบทธกถาว์ในพิธีกรรม ได้แก่บททำขวัญข้าว,บททำขวัญนาคนและประเพณีคำรา ได้แก่ คำราแมว คำราสัตว์ยันต์

4. สาขาภูมิปัญญาไทย มวยไทย

สรุปได้ว่าสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เป็นหน่วยงานที่ศึกษาค้นคว้าอนุรักษ์ ส่งเสริม เผยแพร่ พิธีกรรม และพัฒนาวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะวัฒนธรรมพื้นบ้าน ซึ่งได้ขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อจัดเก็บข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

เป็นหลักฐานสำคัญของชาติ เป็นการส่งเสริม การมีส่วนร่วมของชุมชน ให้มีความภาคภูมิใจ ในวัฒนธรรมของประเทศ และได้ตระหนักถึงความสำคัญและหวงแหนศิลปะ วัฒนธรรมของ ชาติก่อนที่จะสูญหายหรือถูกชาติอื่น เอาไปเป็นสมบัติของเขา ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ การใช้แหล่งเรียนรู้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ โดยมีภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ซึ่งเป็นความรู้ที่สะสมจากประสบการณ์มาเป็นเวลานาน เป็นวิถีชีวิตที่ได้ดำเนินชีวิต สามารถ เลี้ยงชีพ เลี้ยงครอบครัว สืบสานตามจารีตประเพณีของชุมชนเป็นที่ยอมรับ และใช้เป็นแบบ แผนในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน ในสังคมชุมชนของตนเองตลอดมา เมื่อผู้เรียนซึ่งเป็นบุตรหลาน ได้ เรียนรู้จากผู้เฒ่าผู้แก่ที่คุ้นเคย ทำให้สามารถสร้างองค์ความรู้ที่ยั่งยืน กงทน ได้เรียนรู้การอนุ รักษาสมาบัติของชาติเพื่ออยู่คู่คนไทยตลอดไป

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาไทยซึ่งเป็นองค์ความรู้สำคัญส่วนหนึ่งที่ต้องปลูกฝังให้กับเด็กและเยาวชน ในชาติได้เรียนรู้ถึงความยิ่งใหญ่ และควรค่าแห่งความภูมิใจ เป็นฐานของวิถีคิดและจรรยา งามของจิตสำนึกในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ (นิคม ชมพูนุทลง 2548 : บทนำ)

1. ความหมายภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตามความหมายพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542 : 826)

ภูมิปัญญา หมายถึง พื้นความรู้ ความสามารถ
ท้องถิ่น หมายถึง ท้องที่ใดท้องที่หนึ่งโดยเฉพาะ

ความหมายโดยรวมอาจหมายถึง พื้นความรู้ ความสามารถของคนในท้องที่ใด
ท้องที่หนึ่งมีลักษณะเฉพาะของแต่ละที่

ภูมิปัญญา หมายถึง แบบแผนการดำเนินชีวิตที่มีคุณค่าแสดงถึงความเฉลียวฉลาด
ของบุคคลและสังคม ซึ่งได้สั่งสมและปฏิบัติสืบต่อกันมา ภูมิปัญญาจะเป็นทรัพยากรบุคคล
หรือทรัพยากรความรู้ก็ได้ (<http://library.au.edu/searchbooks.asp>)

ท้องถิ่น คือ ความจำเป็นของชีวิต สังคมและสิ่งแวดล้อม (ประเวศ วรรสี. 2548 :
25)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง แบบแผนการดำเนินชีวิตที่มี
คุณค่าแสดงถึงความเฉลียวฉลาดของบุคคลและสังคม ซึ่งเป็นความจำเป็นของชีวิต สังคมและ

สิ่งแวดล้อม ที่ได้สั่งสมและปฏิบัติสืบต่อกันมา ภูมิปัญญาจะเป็นทรัพยากรบุคคลหรือทรัพยากรความรู้ก็ได้ (<http://library.au.edu/searchbooks.asp?>)

เสรี พงศ์พิศ (2539 : 145) ได้กล่าววว่า ภูมิปัญญาไทยขององค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ ของการดำเนินชีวิตของคนไทยที่เกิดจาก การสะสมประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ประกอบกับแนวความคิดวิเคราะห์แนวคิดในการแก้ไขปัญหาที่เป็นลักษณะของตนเอง ที่สามารถพัฒนาความรู้ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับกาลสมัย ในการแก้ปัญหาของการดำรงชีวิต

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540 : 1) ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าเป็นความสามารถทักษะและเทคนิค อันเกิดจากการสะสมองค์ความรู้มวลประสบการณ์ รวมทุกด้านที่ผ่านกระบวนการสืบทอดปรับปรุงพัฒนาและเลือกสรรมาแล้วเป็นอย่างดี สามารถแก้ปัญหา และพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยอย่างเหมาะสมกับยุคสมัย

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2542 : 3) ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง เป็นความรู้และประสบการณ์ทั้งหลายของชาวบ้านที่ใช้ในการแก้ปัญหาหรือการดำเนินชีวิต โดยได้รับการถ่ายทอด สั่งสมกันมา ผ่านกระบวนการพัฒนาให้เหมาะสมกับกาลสมัย

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2544 : 21) ได้ให้ความหมายภูมิปัญญาว่า หมายถึง พัฒนาการของการปรับตัว ปรับวิถีชีวิตให้เข้ากับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมแล้วสร้างสรรค์ สั่งสมและสืบสานประสบการณ์เหล่านั้นเป็นเวลาหลายศตวรรษต่อเนื่องกัน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular wisdom) หมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดขึ้น ได้เองและนำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นเทคนิควิธี เป็นองค์ความรู้ของชาวบ้าน ทั้งทางกว้างและทางลึกที่ชาวบ้านคิดเอง ทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาคำเนินชีวิตในท้องถิ่น ได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย (นิคม ชมภูหลง 2548 : 8)

พัชรินทร์ สิริสุนทร (2546 : 4) ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ในท้องถิ่นที่เกิดจากระบบคิด ความเชื่อและวัฒนธรรมของสามัญชน ในท้องถิ่นที่มีความกลมกลืนและผสมผสานอยู่กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและบริบททางสังคม วัฒนธรรม

พรเพ็ญ กี่สู่น (2549 : 46) ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน คือ องค์ความรู้ของกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อมตามพื้นเพของความรู้ชาวบ้าน และเป็นสิ่งที่ชาวบ้านได้เรียนรู้และรับการถ่ายทอดสืบต่อกันมา โดยได้มีการปรับตาม

สภาพแวดล้อมโดยที่บุคคลที่เป็นผู้นำทางความคิดเฉพาะด้านจะได้รับการยกย่องว่าเป็น “ปราชญ์ชาวบ้าน” หรือ “ปราชญ์ท้องถิ่น”

พิชชาภรณ์ ปะตังถาโต (2553 : 61) ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ในด้านต่าง ๆ ของคนในท้องถิ่นที่สั่งสมถ่ายทอดและปฏิบัติต่อกันมายาวนาน จากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง โดยผ่านกระบวนการด้านจารีตประเพณีวิถีความเป็นอยู่ การทำมาหากินและพิธีกรรมต่าง ๆ และมีปราชญ์ชาวบ้านที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ ในด้านนั้น ๆ เป็นผู้ถ่ายทอดต่อไป

จากความหมายที่กล่าวมาผู้วิจัยสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง พื้นความรู้ ความคิด ความเชื่อ ของคนในท้องถิ่น เป็นความสามารถที่เกิดจากทักษะ ประสบการณ์ที่เรียนรู้ จากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคม แล้วสั่งสม สร้างสรรค์ สืบสานผ่านคำสอนทางศาสนา คติ จารีต ประเพณี พิธีกรรม จนหลอมเป็นแนวคิดสำหรับแก้ปัญหาในสังคมของตนเอง และในงานวิจัยครั้งนี้มีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การสู่ขวัญภาค การสู่ขวัญ ข้าว มวยไทย บุญผะเหวด

2. ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประเวศ วะสี (2548 : 8) กล่าวว่า ความรู้ แต่แรกเกิดที่ทำให้มนุษย์ต่างจากสัตว์ นั้น เป็นความรู้เพื่อชีวิตและการอยู่ร่วมกัน เช่น อะไรกินได้ อะไรกินไม่ได้ จะทำมาหากินอย่างไร จะอยู่อย่างไร เกิดเป็นเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีและศาสนาขึ้น ความรู้เหล่านี้กับชีวิตบูรณาการอยู่ด้วยกันบางที่เรียกว่า ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

นันทสาร ทีสลับ และคณะ (2541 : 9-10) ได้สรุปความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง
2. สร้างความภูมิใจและศักดิ์ศรีเกียรติภูมิแก่คนไทย
3. สามารถปรับปรุงประยุกต์หลักธรรมคำสอนมาใช้กับวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสม
4. สร้างความสมดุลระหว่างคนกับสังคมและธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน
5. ช่วยเปลี่ยนแปลงปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของคนไทยให้เหมาะสมได้ตามยุคสมัย

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2544 : 118 – 119) ได้อธิบายถึงความสำคัญที่ต้องมีการศึกษา เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นเอาไว้ว่า

1. เพื่อให้เข้าใจความหมายคุณค่าและคุณลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นและนำความเข้าใจให้คนทั่ว ๆ ไป โดยเฉพาะลูกหลานของเรา ได้เข้าถึงความหมายและคุณค่านั้น

2. เพื่อให้คนในแผ่นดินสามารถชื่นชมและภูมิใจในมรดกทางปัญญาและมรดกทางวัฒนธรรมที่ได้สั่งสมกันมาช้านานและสร้างสรรค์สิ่งใหม่สืบต่อติดกับฐานความรู้ของภูมิปัญญาเดิมที่สั่งสมมาอย่างถูกต้อง

3. เพื่อผดุงศักดิ์ศรี เกียรติภูมิ ความงามและความแยบยลของภูมิปัญญาและปรัชญาที่ได้มีผู้สร้างสรรค์และที่สั่งสมไว้ พร้อมกันนั้นให้ยอมรับความจริงว่าภูมิปัญญาบางอย่างได้หมดสิ้นอายุขัยแล้วหรือแปรเปลี่ยนไปตามปัจจัยที่ไม่เคยหยุดนิ่ง

4. เพื่อค้นหาศักยภาพและพลังสร้างสรรค์ที่มีพลวัตอยู่ในชีวิตของสังคมไทยแล้วนำเอาศักยภาพและพลังสร้างสรรค์ที่รู้จักมาเป็นรากฐานแห่งการปรับเปลี่ยนและสร้างใหม่สืบต่อไปในการปรับตัวเข้ากับยุคสมัยและอนาคต

5. เพื่อสร้างรอยต่อและเป็นขุมข่ายเพื่อการเรียนรู้ ตลอดจนความสำนึกในสิ่งที่มีคุณค่าแผ่นดินแก่วงการศึกษาวงการวัฒนธรรม วงการพัฒนา และสาธารณชน ในอันที่จะเป็นทางส่งเกื้อกูลให้เกิดคุณภาพของชีวิตและการดำรงอยู่อย่างยั่งยืนโดยไม่กั้นการเรียนรู้ภูมิปัญญาใหม่ในสถานการณ์ใหม่ที่จะมีมาในอนาคต

นิคม ชมภูหอง (2548 : 8) เห็นว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความสำคัญต่อสังคมหลายประการ สรุปได้ดังนี้

1. ทำให้เกิดความสงบสุขทั้งในชุมชน หมู่บ้าน หรือในส่วนชาวบ้านเองและสามารถปรับประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนามาใช้กับวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสม

2. ทำให้คนในชุมชนพึ่งตนเองได้ ไม่ว่าจะเป็นทางค้าขาย เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ประเพณีในการลดการพึ่งพาตนเองจากสังคมภายนอก

3. ช่วยสร้างความสมดุลระหว่างมนุษย์กับสังคม และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติได้อย่างยั่งยืนและช่วยปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตคนไทยให้เหมาะสมได้ตามยุคสมัย

4. ใช้ในการกำหนดแนวทางการทำงานของกลุ่มบุคคล หรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่าง ๆ ให้สอดคล้องและผสมกลมกลืนกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน

5. ทำให้ผู้เรียนรู้จักท้องถิ่นรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่น เป็นการเชื่อมโยงความรู้ระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความรู้สมัยใหม่

จากการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นภูมิ พันธ์ความรู้ที่สร้างจากคนในท้องถิ่นชุมชน ซึ่งเป็นผู้ที่อาศัยสืบทอดการดำเนินตามวิถีชีวิต ทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี บ่งบอกถึงสัญลักษณ์ของคนไทย ถ้าผู้เรียนได้เรียนรู้สิ่งที่มีอยู่ในชุมชน สิ่งที่ได้สืบทอด วิถีและสภาพจริง ในชุมชน ได้สัมผัสพบเห็น รับการถ่ายทอด

ประสบการณ์จากตัวบุคคลผู้มีภูมิความรู้ ให้ความสำคัญของคน จะทำให้เกิดความภาคภูมิใจ เกิดความเข้มแข็ง สร้างภูมิคุ้มกัน แห่งชุมชนของคนเป็นสิ่งที่จะนำพาการพัฒนาสังคมของประเทศสู่ความเจริญรุ่งเรืองที่ยั่งยืน

แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ในท้องถิ่น

ในการจัดการศึกษาต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมและจัดให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นบุคคลที่สามารถนำความรู้ในท้องถิ่นเข้ามาเชื่อมโยงสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ และธรรมชาติกับธรรมชาติ อาจกล่าวได้ว่าการจัดการศึกษาที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นคือ การใช้ความรู้ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ในกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ โดยภูมิปัญญาในท้องถิ่น ซึ่งนักวิชาการและผู้รู้หลายท่านกล่าวโดยสรุปได้ ดังนี้

1.1 แนวคิดต่อความรู้ในท้องถิ่นของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

สำนักงานภาค ซึ่งได้มีแนวคิดต่อความรู้ในท้องถิ่น สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1.1.1 การสร้างสังคมความรู้แห่งอนาคตให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน (สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย, 2547 : 139) หมายถึง กระบวนการตัดสินใจหรือดำเนินการใดๆ ของท้องถิ่น สังคม และประเทศที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรู้ ความจริงอย่างเป็นเหตุเป็นผล (Knowledge Based) และการมีส่วนร่วมจากทุกคน โดยเฉพาะกลุ่มคนระดับรากหญ้าซึ่งจะเป็นการสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นอย่างหลากหลายนำไปสู่การแก้ไขปัญหาท้องถิ่น และสังคม ตลอดจนเป็นการยกระดับความรู้สู่การสร้างแนวคิดทฤษฎีใหม่จากฐานราก (Grounded Theory) เพื่อเป็นต้นแบบในการศึกษาวิจัยและการกำหนดทิศทางการพัฒนาสังคมแห่งอนาคต

1.1.2 แหล่งความรู้ใหม่จะมีส่วนผสมจากองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นพื้นฐานสำคัญจากการเรียนรู้ของสังคมทุกระดับผ่านกระบวนการศึกษา กระบวนการวิจัย และกระบวนการพัฒนาประเทศ และที่สำคัญเป็นกระบวนการที่สร้างความเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมแห่งการค้นหา-ความรู้ความจริงของคน เนื่องจากความรู้ในความจริงเป็นความหมายใหม่แห่งความเท่าเทียมกันของคนในสังคมแห่งอนาคต

1.1.3 การพัฒนาสังคมใหม่ให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เป็นการสร้างสังคมแห่งความจริงที่มีความเป็นเหตุเป็นผล เป็นสังคมแห่งการค้นหาและค้นพบความรู้ความจริง

อย่างมีส่วนร่วมจากกลุ่มคนอันหลากหลายทั้งในกระบวนการศึกษา รวบรวมข้อมูล การวิพากษ์วิจารณ์ การหาข้อสรุป และการตีความ โดยเน้นการพัฒนาจากฐานของข้อมูล ท้องถิ่นของคนท้องถิ่นเพื่อคนท้องถิ่นและโดยคนท้องถิ่นอย่างหลากหลายเป็นสำคัญ

1.2 แนวคิดต่อความรู้ในท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 2-5)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 ระบุว่า การศึกษา หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกการอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มุ่งเน้นให้การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและ ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จัก รักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและความรู้อันเป็นสากลตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่ม สร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

1.3 แนวคิดต่อความรู้ในท้องถิ่นของเสรี พงศ์พิศ

การเรียนรู้คือ หัวใจของการพัฒนาแต่การเรียนรู้มิได้อยู่บนความว่างเปล่า หากอยู่บนประสบการณ์ชีวิตและความรู้ภูมิปัญญาที่พ่อแม่ปู่ย่าตายายบรรพบุรุษได้สั่งสมถ่ายทอดและสืบทอดกันมาหลายเป็นวิถีชีวิตแบบแผนการประพศติปฏิบัติ การอยู่ร่วมกัน การทำมาหากิน การดูแลรักษาสภาพแวดล้อมให้เกิดความสมดุล (เสรี พงศ์พิศ. 2548 : 75) สรุปได้ดังนี้

1.3.1 การคืนสู่รากเหง้าไม่ได้หมายถึงการคืนสู่อดีตแต่หมายถึง การกลับไป

สืบค้นหาคุณค่าที่ฝังงอมนั้นเป็นจิตวิญญาณของบรรพบุรุษ ค้นหาสาระสำคัญอันเป็นวิถีของชุมชนเพื่อจะได้สืบทอดโดยการฟื้นฟู อนุรักษ์ ประยุกต์และสร้างสรรค์ใหม่ให้เหมาะสมกับยุคสมัยแห่งปัจจุบัน

1.3.2 ภูมิปัญญาเป็นวิถีของชุมชน เป็นโลกทัศน์ ชีวิตทัศน์ ความรู้เป็นองค์รวม เป็นความคิด ความเชื่อและความใฝ่ฝันของผู้คน จะเห็นได้จากการจัดระเบียบสังคม ความสัมพันธ์กับคนและสิ่งแวดล้อม ถ่ายทอดผ่านทางคติ คำสอน นิทาน ตำนาน เรื่องบอกเล่า ฯลฯ

1.3.3 วิถีของชุมชนเป็นวิถีของความสัมพันธ์ กลมกลืน และสมดุลกับธรรมชาติคนเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติไม่ใช่แยกเหนือธรรมชาติไม่มีอำนาจไปสั่งไปบงการเหนือธรรมชาติได้

1.3.4 ภูมิปัญญาสะท้อนออกมาในวิถีชีวิตประจำวัน หัวใจของภูมิปัญญาอยู่ที่ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแสดงออกกับทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิต เพราะภูมิปัญญาเป็นความรู้เป็นประสบการณ์ชีวิตที่แสดงออกมาในรูปลักษณะต่าง ๆ อย่างเป็นองค์รวมบูรณาการสองด้าน

1.3.5 ความรู้ภูมิปัญญาเป็นความรู้ที่พร้อมด้วยคุณธรรม ไม่ใช่ “ความจริง” เท่านั้น แต่เป็น “ความดี” และ “ความงาม”

1.4 แนวคิดต่อความรู้ในท้องถิ่นของชุมชนมีกระบวนการสร้างและสืบทอดความรู้ในครอบครัวและในชุมชนเป็นหลัก เป็นความรู้ที่มีแหล่งที่มาและคุณลักษณะของความรู้ (สุชาติ จักรพิสุทธิ์ และคณะ. 2547 : 154) ดังนี้

1.4.1 เป็นความรู้ในเชิงปฏิบัติเพื่อตอบปัญหาในเชิงปฏิบัติ ได้แก่ ความรู้ด้านการเกษตร การทำมาหากิน การสร้างบ้านเรือน การรักษาโรค ฯลฯ กล่าวคือ เป็นความรู้เพื่อการดำรงชีวิต

1.4.2 เป็นความรู้ที่มีมุมมองด้านศาสนธรรมกำกับอยู่นั้นคือ ความรู้ชุมชน ไม่ใช่เรื่องเทคนิค หากแต่คือการแบ่งปันและการอยู่ร่วมกัน อาทิ ความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์ มีโลกทัศน์สำคัญคือการเคารพชีวิตอื่น ๆ ตั้งแต่สิ่งมีชีวิตเล็ก ๆ จนถึงผู้บริโภคน หรือการออมทรัพย์ของชุมชนคือความมั่นคงร่วมกันบนฐานประเพณีและการเอื้อเพื่อมิใช่การออมเพื่อกำไรสูงสุดส่วนบุคคล

1.4.3 เป็นความรู้ที่ตอบปัญหาของชุมชน จึงเป็นความรู้ที่เป็นสมบัติของชุมชนนั้น ๆ เป็นความรู้ที่ไม่เป็นทฤษฎี หากชุมชนอื่นจะนำไปใช้ต้องผ่านการประยุกต์

1.4.4 เป็นความรู้ที่ไม่อยู่ในรูปของลายลักษณ์อักษรแต่มักฝากไว้ในประเพณี

หรืออยู่ในระบบความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ไม่ได้อยู่ในตำราแต่อยู่ในชีวิต ฉะนั้นความรู้ของชุมชนกับวิถีชีวิตจะต้องสัมพันธ์เชื่อมโยงกันตลอดเวลา

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2550 ข : 1-7) กล่าวถึงแนวทางการจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้จากชุมชนและธรรมชาติที่สอดคล้องกับ มาตรา 24 (2),(3) แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ว่า การใช้แหล่งเรียนรู้มีความสำคัญในการกระบวนการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนเพราะผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากสภาพจริง การจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้จะเกี่ยวข้องกับบุคคล สถานที่ ธรรมชาติ หน่วยงาน องค์กร สถานประกอบการ ชุมชน และสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ซึ่งผู้เรียน ผู้สอนสามารถศึกษาค้นคว้าหาความรู้หรือเรื่องที่น่าสนใจได้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งที่เป็นธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น ชุมชนและธรรมชาติเป็นชุมชนทรัพยากรมหาศาลที่เราสามารถค้นพบความรู้ได้ไม่รู้จบ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองการเรียนรู้จากธรรมชาติ ได้ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความจริงของชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลง มีการต่อสู้ดิ้นรน มีปัญหา มีสุนทรียภาพ มีคุณค่าทั้งความจริง ความงาม และความดี ในทางตรงกันข้าม ธรรมชาติก็มีทั้งความเสื่อมสลายและความโหดร้ายทำลายล้าง ดังมีคำกล่าวที่ว่า ดิน น้ำ ลม ไฟ นั้นมีคุณอนันต์และโทษมหันต์ มนุษย์จึงจำเป็นต้องได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกับธรรมชาติ การอนุรักษ์และการยอมรับคุณค่าของธรรมชาติ ปรับตนเองได้ในความเปลี่ยนแปลง ผู้เรียนจะเรียนรู้จากธรรมชาติได้ดีก็ต่อเมื่อเขาได้รับการปลดปล่อยออกจากห้องเรียนที่กักขังเขา ไปสู่ธรรมชาติและมีโอกาสหันกลับมาเรียนรู้เพื่อรู้จักตนเองว่า ธรรมชาติและสัมพันธ์กับธรรมชาติอย่างไรการเรียนรู้ เราเรียนรู้จากชุมชนและธรรมชาติในเรื่องต่าง ๆ มากมาย เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนต่าง ๆ ในชุมชน ประเพณี ประเพณี พิธีกรรม ของชุมชน แหล่งเรียนรู้ทางศาสนา วัฒนธรรม งานอาชีพ การทำมาหากินในชุมชน เหตุการณ์ ปราชญ์การณต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมีผลกระทบต่อชีวิตคนในชุมชน เป็นต้น แหล่งเรียนรู้ของชุมชน และแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติดังกล่าวนี้ มีทั้งประเภทที่รัฐและประชาชนจัดตั้งขึ้น และประเภทที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ คำว่า ธรรมชาตินี้ มิได้หมายถึงเฉพาะสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น ภูเขา แม่น้ำ ป่า สวน ไร่นา ลม ไฟ อากาศ ดิน หิน แร่ ดินไม้ ใบหญ้า ฯลฯ เท่านั้น หากหมายรวมถึงเพื่อนมนุษย์ สรรพสัตว์ และแม้แต่การเรียนรู้ รู้จักวิเคราะห์ธรรมชาติในตัวของเราเอง

ลักษณะเด่นของการจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้มีดังนี้ (สกส. 2550 ก : 1)

1. ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง

2. ผู้เรียนได้ฝึกทำงานเป็นกลุ่มร่วมคิดร่วมทำร่วมแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ และทักษะกระบวนการต่าง ๆ
3. ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการสังเกตการณ์เก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การตีความและการสรุปความ คิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ
4. ผู้เรียนได้ประเมินผลการทำงานด้วยตนเอง
5. ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้และเผยแพร่ความรู้ได้
6. ผู้สอนเป็นที่ปรึกษา ให้ความรู้ให้คำแนะนำ ให้การสนับสนุน

จากแนวคิดความรู้ในท้องถิ่นดังกล่าว สรุปได้ว่า ความรู้ในความจริงในอนาคต เกิดจากกระบวนการตัดสินใจในท้องถิ่นเป็นผู้สร้างความรู้ นำไปสู่การสร้างทฤษฎีใหม่ แหล่งความรู้ใหม่มาจากพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านกระบวนการศึกษา การวิจัย การวิพากษ์วิจารณ์ จากข้อมูลท้องถิ่นของคนในท้องถิ่นเพื่อคนท้องถิ่นและโดยคนท้องถิ่น ตามแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่าการศึกษาก่อเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ ถ่ายทอดความรู้โดยการอบรม สืบสานวัฒนธรรม การสร้างองค์ความรู้ เกิดจากสภาพแวดล้อม สังคม และปัจจัยเกื้อหนุนต่อการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคนไทยให้สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ รู้จักรักษาศิลปวัฒนธรรมของชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและความรู้สากล มีความสามารถในการประกอบอาชีพ พึ่งพาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องด้วยความรู้ในท้องถิ่นที่ได้จากประสบการณ์สั่งสม สืบทอด สืบค้นคุณค่าที่สั่งมา วิถีชีวิตสอดคล้องกับธรรมชาติเป็นความรู้ที่พร้อมด้วยคุณธรรม ไม่ใช่เฉพาะความจริงแต่เป็นความดีและความงามเป็นการสืบทอดในครอบครัวและในชุมชนเป็นหลัก เป็นความรู้เชิงปฏิบัติเพื่อการดำรงชีวิตที่มีด้านศาสนธรรมกำกับอยู่บนฐาน ประเพณีและการเอื้อเพื่อเป็นสมบัติของชุมชนที่ไม่เป็นทฤษฎี ไม่อยู่ในลายลักษณ์อักษรแต่ฝากไว้ในประเพณี ไม่ได้อยู่ในตำราแต่อยู่ในชีวิต ความรู้ของชุมชนกับวิถีชีวิตเชื่อมโยงกันมาตลอด ความรู้ที่ปรากฏท้องถิ่นเป็นผู้สร้างความรู้ นำไปสู่การสร้างทฤษฎีใหม่แหล่งความรู้ใหม่มาจากพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการอบรมสืบสานวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาคนไทยให้สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจซึ่งได้จากประสบการณ์สั่งสม สืบทอด สืบค้นสั่งสั่งมา เป็นความรู้เชิงปฏิบัติเพื่อการดำรงชีวิต และการสืบทอดทางสังคม

2. กระบวนการเรียนรู้ที่ใช้วัฒนธรรมเป็นฐาน (นิตี เอียวศรีวงศ์. 2547 ข : 53-77)

แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ของชุมชนและการจัดการความรู้ ความรู้ในเรื่องวัฒนธรรม การนำความรู้มาประยุกต์ใช้กับความรู้ท้องถิ่นในการศึกษาพบว่า ความรู้ท้องถิ่นจัดเป็นทุนทางวัฒนธรรมทางด้านความรู้อย่างหนึ่ง จากการศึกษาองค์ความรู้พบว่า ภูมิปัญญาไทยหรือภูมิ

ปัญญาท้องถิ่นเกิดจากภูมิปัญญาของคน ในชุมชนที่ลงมือปฏิบัติ เพื่อให้ชุมชนของตนเองสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ จึงเกิดเป็นความรู้ของชุมชน หรือความรู้ท้องถิ่น (Local Knowledge) ซึ่งมีความหมายและลักษณะของความรู้ชุมชน และกระบวนการสร้าง และการสืบทอดความรู้ท้องถิ่นดังนี้

2.1 ความหมายของความรู้ชุมชน

ชุมชนแต่ละชุมชนมีลักษณะที่แตกต่างกันไป จึงพบว่าแต่ละชุมชนมีองค์ความรู้ที่ไม่เหมือนกัน แต่เราพบว่าชุมชนทุกชุมชนที่เกิดขึ้นมีลักษณะที่เหมือนกัน 4 ประการ ได้แก่

2.1.1 ความรู้ชุมชนเป็นความรู้เพื่อการปฏิบัติ เพื่อที่จะตอบปัญหาาร่วมกันของชุมชน อันเกิดขึ้นของปัจจัยยังชีพต่าง ๆ ได้แก่ การทำมาหากิน การอยู่อาศัย การรักษาโรคของคนในชุมชน

2.1.2 ความรู้ของชุมชนเป็นความรู้ที่อยู่กับรากฐานค่านิยมทางศาสนธรรม เมื่อใช้ความรู้นั้นก็ใช้ด้วยความเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไม่ใช่การแข่งขัน หรือหวังผลกำไร

2.1.3 ความรู้ของชุมชนเป็นเรื่องเฉพาะท้องถิ่นหรือบริบทที่ไม่เป็นสากล ไม่มีความรู้ที่เป็นทฤษฎี ไม่มีทฤษฎีที่ตายตัวในการหาความรู้ในแต่ละท้องถิ่น หากท้องถิ่นอื่นจะนำไปใช้ต้องนำไปประยุกต์ให้กับท้องถิ่นของตน ไม่สามารถหยิบเอาไปใช้ใด ๆ ได้ เหมือนกับความรู้ที่เป็นสากลมีทฤษฎีตายตัว เช่น สูตรเคมี หากนำไปผสมกันที่ใดตามสูตรก็จะได้สารเคมีนั้น ๆ

2.1.4 ความรู้ของชุมชนเป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในวิถีชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งความรู้ นั้น RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY จะไม่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร ไม่ได้อยู่ในตำราที่เมื่อเรียนจบแล้วก็ไม่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตจริงของตนเอง เช่น คนเรียนจบปริญญาเอกทางวิทยาศาสตร์ยังเชื่อเรื่องผีก็ได้ ส่วนความรู้ของชุมชน ไม่ได้ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร แต่ฝังอยู่ในวิถีชีวิตของชุมชน เพราะฉะนั้นความรู้กับวิถีชีวิต จึงสัมพันธ์เชื่อมโยงกันตลอดเวลา

2.2 กระบวนการสร้างและสืบทอดความรู้ท้องถิ่น

เมื่อชุมชนได้สร้างกระบวนการทำให้เกิดความรู้ในท้องถิ่น มีวิธีการจัดการเก็บความรู้ของตนแล้ว เพื่อให้ความรู้ของชุมชนสร้างความรู้ใหม่ มีวิธีการเก็บความรู้และถ่ายทอดความรู้ สืบทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จึงเกิดกระบวนการสร้างและสืบทอดความรู้ในท้องถิ่นขึ้น ซึ่งมีกระบวนการสร้างและสืบทอดความรู้ 4 ลักษณะด้วยกันคือ

2.2.1 ความรู้ของชุมชนเป็นการสร้างความรู้ร่วมกันของคนในชุมชน เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนหรือในท้องถิ่นร่วมกัน การแก้ปัญหาพร้อมกันจึงกลายเป็นความรู้ของชุมชนคำตอบที่ได้ไม่สามารถทำคนเดียวได้ แต่จะต้องร่วมกันทำในชุมชน เช่น เรื่องการจัดการน้ำคน ๆ เดียวไม่สามารถจัดการน้ำได้ ชุมชนต้องร่วมมือกันจัดการ วิธีการผลิตของชุมชนบังคับให้ต้องร่วมมือกัน คำตอบที่ได้จึงเป็นคำตอบสาธารณะเป็นคำตอบที่ชุมชนร่วมมือกัน

2.2.2 ความรู้ชุมชนมีการถ่ายทอดระหว่างชุมชน ความรู้ในชุมชนอาจมาจากชุมชนอื่นจากการอพยพ เพราะชุมชนในอดีตมีการไปสัมพันธ์กับชุมชนอื่น ด้วยการนำสิ่งของต่าง ๆ ไปแลกเปลี่ยนกัน มีการค้ากัน มีอิทธิพลทางวัฒนธรรมทางศาสนา อย่างนี้เป็นต้น จะมีการนำเอาข่าวสารข้อมูล นำเอาความรู้จากที่อื่นเข้ามาในชุมชนของตน หรือแม้แต่การอพยพย้ายของคนต่างถิ่นมาสู่ชุมชนก็นำเอาความรู้ของชุมชนอื่นเข้ามาด้วย ทำให้ความรู้ของชุมชนไม่ถูกจำกัดตัวเองอยู่ในชุมชนแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่มีการถ่ายทอดกันของชุมชนมาในอดีตตลอดเวลา

2.2.3 ความรู้ของชุมชนถูกสืบทอดโดยใช้คนในครอบครัวและชุมชน เพราะถึงแม้ว่าความรู้จะมาจากที่อื่น แต่ในการสืบทอดนั้นจะสืบทอดกันเองในชุมชน สืบทอดกันเองในครอบครัว โดยมี-บ้านและวัด หรือมีสยิด เข้ามาช่วยส่งเสริมมุมมองทางศาสนาที่ออกมาในรูปแบบงานประเพณี

2.2.4 ความรู้ที่ถูกรักษาและสืบทอดไว้ โดยบุคคลที่ถูกเรียกว่า ผู้เชี่ยวชาญ โดยเฉพาะในครอบครัวที่ประกอบอาชีพพิเศษ เช่น การตีเหล็ก การจักสาน การแกะสลัก หรือพ่อเพลงแม่เพลง เป็นต้น อาชีพพิเศษต่าง ๆ เหล่านี้มักจะมีผู้ที่เชี่ยวชาญหรือชำนาญรักษาไว้ และสืบทอดให้กับลูกหลาน หรือผู้ที่สนใจฝากตัวเป็นศิษย์ จะพบว่าอาชีพพิเศษเหล่านี้ไม่ใช่ความรู้ของชุมชนแท้ ๆ เพราะสามารถข้ามชุมชน ข้ามท้องถิ่นออกไปไกล ๆ ในสายอาชีพพิเศษด้วยกัน

2.3 การเปลี่ยนแปลงกระบวนการสืบทอดความรู้ของชุมชน

เมื่อมีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นต้นมา ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชนเป็นอย่างมาก การเรียนรู้ของชุมชนถูกระทบ ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งได้แก่

2.3.1 ความรู้ของชุมชนในปัจจุบันเกิดจากการความเป็นปัจเจกชน ต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างทำวิธีการผลิต ถูกแยกออกให้ต่างคนต่างทำ การถ่ายทอดความรู้ร่วมกันลดลง

เพราะไม่ทราบว่าจะนำความรู้ไปใช้ประโยชน์อย่างไร เช่น คนมีความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์ คนที่เป็นตำรวจ คนที่เป็นครู คนที่รับจ้างเขาก็ไม่รู้ว่าจะเรียนเรื่องเกษตรอินทรีย์ไปทำไม เพราะขาดการลงมือทำร่วมกันของคนในชุมชน

2.3.2 ความรู้ของชุมชนในปัจจุบันเกิดจากการสร้างของปัจเจกชน เช่น ปราชญ์ชาวบ้านแต่ไม่ได้เกิดจากการสร้างของคนในชุมชน เมื่อใดที่ไม่มีปราชญ์ชาวบ้านเป็นเพียงการเรียนรู้เรื่องของเทคนิค เมื่อจะสืบทอดต่อกัน ไปก็เป็นการสืบทอดเรื่องของเทคนิคแต่วิถุนิยมของตัวความรู้ซึ่งต่างจากการเรียนรู้ที่เกิดจากคนในชุมชนลงมือทำร่วมกัน ซึ่งมีทั้งสองอย่างร่วมกันอย่างแยกไม่ได้

2.3.3 ความรู้ของชุมชนในปัจจุบันเกิดจากการฟื้นฟูความรู้ของชุมชนเป็นลักษณะของการตอบปัญหาที่ลงมือปฏิบัติจริงของคนชุมชนที่ร่วมกัน ไม่ใช่การฟื้นฟูเรื่องของปฏิบัติ เช่น ความรู้เรื่องของเกษตรอินทรีย์ของคนในชุมชนจะเป็นความรู้ที่เกิดจากปฏิบัติจริงแตกต่างจากการเรียนรู้ที่เป็นนามธรรม ไม่ได้เป็นความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติ

2.3.4 ความรู้ของชุมชนในปัจจุบันเกิดจากกระบวนการศึกษาที่ทำให้คนในชุมชนมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกันไปการดำเนินชีวิตที่ปกติ ที่เมื่อก่อนเด็กอยู่กับพ่อแม่ ลุงป้า น้าอา คนเหล่านั้นจะสอนให้เด็กเลี้ยงควายทำนา หรือทำอะไรมามากมาย แต่ปัจจุบันการศึกษาทำให้เด็กต้องตื่นแต่เข้าไปโรงเรียน กลับถึงบ้านทำการบ้าน ทำรายงานส่งครูเด็กไม่ได้รับการสืบทอดความรู้ของชุมชนทำให้ความรู้ของชุมชนขาดหายไป

สรุปได้ว่ากระบวนการสร้างความรู้ และการสืบทอดความรู้ของคนในชุมชน หรือท้องถิ่น ความรู้อื่น ๆ ของชุมชนที่เกิดขึ้น จะถูกหลงสืบทอด รักษาไว้ และถูกใช้อยู่ในชุมชนในท้องถิ่น ขณะเดียวกันความรู้ของผู้เชี่ยวชาญหรือความรู้พิเศษบางแขนงก็ถูกถ่ายทอดข้ามชุมชนออกไปและการเปลี่ยนแปลงกระบวนการสืบทอดเกิดจากวิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไปการปฏิสัมพันธ์และการถ่ายทอดรู้น้อยลง การสร้างความรู้เป็นเพียงการเลียนแบบเทคนิคเพื่อการดำรงชีพเพื่อสร้างรายได้เพื่อให้ได้มาซึ่งเงินเพื่อเลี้ยงดูบุตรเพราะการศึกษาเปลี่ยนไป เด็กไม่มีเวลาเรียนรู้เรื่องการทำนาเลี้ยงควายหรืออื่น ๆ ของวิถีชีวิตที่มีมาแต่ดั้งเดิม

3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

การสนทนากลุ่ม คัดแปลงมาจากลักษณะของการพูดคุยเสวนา หรือ การสนทนากลุ่มย่อย ที่เกิดขึ้นเองเป็นกิจวัตรในชุมชน (เช่น สภาคาแฟ) เพื่อการปรับทุกข์ หรือ แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และ ความรู้ตึกนึกคิด ต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมและเป็นที่น่าสนใจร่วมกัน โดยมีผู้ดำเนินการสนทนา เป็นผู้สร้างให้เกิดบรรยากาศของความเป็นกันเองในกลุ่ม

จุดประเด็นคำถาม และคอยกระตุ้นให้สมาชิกกลุ่มผู้ร่วมสนทนาได้มีการพูดคุย ชักถาม และโต้ตอบกันอย่างกว้างขวางและเป็นธรรมชาติ โดยทั่วไปอาจใช้เวลาสนทนนานประมาณ 45 นาที ถึง หนึ่งชั่วโมงครึ่ง (<http://www.krirk.ac.th>)

3.1 ความหมายของการสนทนากลุ่ม

วีรสิทธิ์ สิทธิไตรย์ และโยธิน แสงวงศ์ (2536 : 2) ให้ความหมายว่า การสนทนากลุ่ม คือ การรวบรวมจากการนั่งสนทนากับผู้ให้ข้อมูลเป็นกลุ่ม ซึ่งผู้ร่วมสนทนากลุ่มนี้ได้ มาจากการเลือกสรรตามหลักเกณฑ์ที่นักวิจัยกำหนดไว้ว่าเป็นผู้ที่สามารถให้คำตอบตรงประเด็น และสามารถตอบวัตถุประสงค์ที่สนใจศึกษามากที่สุด

วารี เกิดคำ (2542 : <http://home.kku.ac.th/korcha/dis1.html>) กล่าวว่า การสนทนากลุ่มเป็นเทคนิควิธีในการรวบรวมข้อมูลด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของมนุษย์ รวมทั้งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมนั้น ๆ คำตอบที่ได้จากการสนทนากลุ่มจะเป็นคำตอบในเชิงเหตุผล และงูใจตลอดจนการสนใจของบุคคล และรวบรวมทั้งทัศนคติต่อปรากฏการณ์หรือสิ่งต่าง ๆ ที่เราสนใจศึกษา

อุคม จัรัสพันธ์ และคณะ (2545 : <http://www.surajet.com>) กล่าวว่า ivoว่า กลุ่มอภิปรายเป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายที่มีคุณลักษณะคล้ายคลึงกัน จำนวน 7-8 คน มาร่วมแสดงความคิดเห็นที่ได้รับการกระตุ้นจากคำถามของผู้ประเมิน โดยมีการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็น

การสนทนากลุ่ม หมายถึง การรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ในประเด็นปัญหาที่เฉพาะเจาะจง โดยมีผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) เป็นผู้คอยจุดประเด็นในการสนทนาเพื่อชักจูงให้กลุ่มเกิดแนวคิดและแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นหรือแนวทางทางการสนทนาอย่างกว้างขวางละเอียดลึกซึ้ง โดยมีผู้เข้าร่วมสนทนาในแต่ละกลุ่มประมาณ 6-10 คน ซึ่งเลือกมาจากประชากรเป้าหมายที่กำหนดไว้

(<http://home.kku.ac.th/korcha/dis1.html>)

จากความหมายที่กล่าวมาผู้วิจัย สรุปได้ว่า การสนทนากลุ่มเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้เทคนิคในการรวบรวมข้อมูลด้านความรู้ ทักษะ พฤติกรรมของมนุษย์ รวมทั้งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมนั้น ๆ คำตอบที่ได้มาจากการสนทนา โดยจากการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็น ของสมาชิกในกลุ่มเป้าหมายในการวิเคราะห์ต้องอาศัยการแสดงความคิดเห็น

3.2 ประโยชน์ของการสนทนากลุ่ม

3.2.1 ใช้ในการศึกษาความคิดเห็น ทักษะคิด ความรู้สึก การรับรู้ ความเชื่อ และพฤติกรรม

3.2.2 ใช้ในการกำหนดสมมุติฐานใหม่ ๆ

3.2.3 ใช้ในการกำหนดคำถามต่าง ๆ ที่ใช้ในแบบสอบถาม

3.2.4 ใช้ค้นหาคำตอบที่ยังคลุมเครือ หรือยังไม่แน่ชัดของการวิจัยแบบสำรวจ เพื่อช่วยให้งานวิจัยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3.2.5 ใช้ในการประเมินผลทางค่านธุรกิจ

3.3 ข้อดีของการสนทนากลุ่ม

3.3.1 ผู้เก็บข้อมูล เป็นผู้ได้รับการฝึกอบรมเป็นอย่างดี

3.3.2 เป็นการเผชิญหน้ากันในลักษณะกลุ่มมากกว่าการสัมภาษณ์ตัวต่อตัว

3.3.3 ให้มีปฏิริยาโต้ตอบกันได้

3.3.4 บรรยากาศของการคุยกันเป็นกลุ่มจะช่วยลดความกลัวที่จะแสดง

ความเห็นส่วนตัว

3.4 ขั้นตอนในการจัดสนทนากลุ่ม

3.4.1 กำหนดวัตถุประสงค์

3.4.2 กำหนดกลุ่มเป้าหมายของผู้ให้ข้อมูล

3.4.3 ตัดสินใจว่าจะทำกี่กลุ่ม

3.4.4 วางแผนเรื่องระยะเวลาและตารางเวลา

3.4.5 ออกแบบแนวคำถาม ควรเรียงคำถามจากคำถามที่เป็นเรื่องทั่ว ๆ ไป ง่ายๆต่อการเข้าใจ และสร้างบรรยากาศให้คุ้นเคยกันระหว่างนักวิจัยกับผู้เข้าร่วมสนทนาแล้ว จึงวกเข้าสู่คำถามหลัก หรือคำถามของประเด็นที่ทำการศึกษาแล้วจึงจบลงด้วยคำถามเบา ๆ อีกครั้งหนึ่ง เพื่อผ่อนคลายบรรยากาศในวงสนทนาและสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองในช่วงท้าย อาจเติมคำถามเสริมเข้าไปแต่ต้องเป็นคำถามสั้น ๆ อาจเป็นคำถามที่ไม่ได้เตรียมมาก่อน แต่เป็นคำถามที่ปรากฏขึ้นมาระหว่างการสนทนา

3.4.6 ทดสอบแนวคำถามที่สร้างขึ้น

3.4.7 ทำความเข้าใจกับผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) และผู้จับบันทึก

(Notetaker)

1) ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) ต้องสร้างบรรยากาศในการสนทนาและควบคุมเกมได้เป็นอย่างดีให้เกิดความเป็นกันเองให้มากที่สุด Moderator จะต้องไม่แสดงความ

คิดเห็นของตนเอง ควรจะปล่อยให้ผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ อิสระเสรีและเป็น
 ธรรมชาติมากที่สุด Moderator ที่ดีจะต้องสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี

2) ผู้จดบันทึก (Notetaker) จะต้องอยู่ร่วมตลอดเวลาและควรทำหน้าที่ในการ
 จดบันทึกเพียงอย่างเดียวไม่ควรร่วมสนทนาด้วยเพราะจะทำให้การจดบันทึกข้อมูล ไม่ครบถ้วน
 และจะต้องเป็นผู้ถอดเทปด้วยตนเองเพื่อความเข้าใจในสิ่งที่ได้บันทึกและเนื้อหาสาระในเทปที่
 ตรงกัน

3) ผู้ช่วยทั่วไป (Assistant) มีหน้าที่คอยควบคุมเครื่องบันทึกเสียงและเปลี่ยน
 เทปขณะที่ดำเนินการสนทนา และอำนวยความสะดวกแก่ผู้ดำเนินการสนทนาและผู้จดบันทึก
 เพื่อให้แต่ละคนทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่

3.4.8 คัดเลือกผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนา

3.4.9 การจัดการเพื่อเตรียมการทำสนทนากลุ่ม เป็นการเตรียมสถานที่ กำหนด
 วัน เวลา และจัดเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็น เช่น เครื่องบันทึกเสียง

3.4.10 จัดกลุ่มสนทนา

3.4.11 ประมวลผลวิเคราะห์ข้อมูล

1) ถอดเครื่องบันทึกเสียงออกมาเป็นบทสนทนา ควรถอดเสียงออกมาอย่าง
 ละเอียดเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและต้องไม่ใส่ความคิดของตนเองที่ถือเป็นข้อสรุปลงไป
 ด้วย

2) วิเคราะห์ข้อมูล โดยการตีความหมายในรูปของการวิเคราะห์เนื้อหา ถ้าจะให้
 ดีควรทำการวิเคราะห์ร่วมกันหลาย ๆ คน เพื่อเป็นการอภิปรายร่วมกัน ถ้ามีความเห็นไม่ตรงกัน
 ควรกลับไปฟังรายละเอียดจากเครื่องบันทึกเทปใหม่ แล้วกลับมาอภิปรายด้วยกันใหม่

การศึกษาแนวคิดการสนทนากลุ่ม สรุปได้ว่า การสนทนากลุ่ม เป็นวิธีการที่ใช้
 เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนาผู้ให้ข้อมูลในประเด็นปัญหาเจาะจง โดยได้จากการรวบรวม
 ข้อมูลด้านความรู้ ความคิด ทักษะ ทักษะ พฤติกรรม ปัจจัยที่มีอิทธิพลของคนในชุมชน ด้วยการ
 บันทึกคำพูด ในขณะที่สนทนาโดยผู้ดำเนินการคอยจุดประกายเพื่อชักจูงให้กลุ่มเกิดแนวคิดและ
 แสดงความคิดเห็นต่อประเด็นสนทนา คำตอบที่ได้จึงมาจากข้อมูลที่ถูกรับบันทึกของสมาชิก
 แล้วนำมาถอดโดยผู้วิจัยหรือช่วยกันหลาย ๆ คน นำมาวิเคราะห์ นำผลของประเด็นวิเคราะห์
 ไปให้สมาชิกตรวจสอบ ถ้าความเห็นไม่ตรงกันให้กลับไปฟังรายละเอียดจากเครื่องบันทึกเสียง
 ใหม่ แล้วกลับมาอธิบายด้วยกันใหม่

4 สุนทรียสนทนา (Dialogue) ศิลปะแห่งการสนทนา

การสนทนาเพื่อการคิดร่วมกันแบบ “สุนทรียสนทนา” (Dialogue) ตามแนวทางของ David Bohm กำลังได้รับความสนใจและมีแนวโน้มว่าจะถูกนำไปใช้อย่างกว้างขวางในทุกวงการในอนาคต เนื่องจากเป็นเรื่อง ใกล้ตัว และสอดคล้องกับวิถีไทยซึ่งเป็นวัฒนธรรมแบบปากต่อปาก (Oral Tradition) นอกจากนี้ยังเหมาะสำหรับใช้เป็นเครื่องมือในการระดมความคิด เพื่อค้นหาวิธีการและความรู้ใหม่ ๆ ในการทำงาน รวมทั้งสามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งในระดับบุคคล ได้ดีอีกด้วย หลักการ แนวคิดที่อยู่เบื้องหลังของการสนทนา รวมทั้งมีวิธีการจัดการ ในเบื้องต้น ผู้ที่สนใจสามารถศึกษา ทำความเข้าใจและนำไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม David Bohm มองว่าการที่มนุษย์ถูกแบ่งแยกจากกัน โดยมีมิติต่าง ๆ เช่น ศาสนา วัฒนธรรม ฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และมิติทางเพศนั้น ล้วนเป็นผลจากการทำงานของ ความคิด (Thought) ทั้งสิ้นความคิดทำหน้าที่เป็นผู้สังเกต (The Observer) ความคิด จึงเป็น ตัวการแบ่งแยกผู้สังเกตกับสิ่งที่ถูกสังเกต (The Observed) ความคิด จึงเป็นตัวการแบ่งแยกผู้ สังเกตกับสิ่งที่ถูกสังเกตและเป็นการเริ่มต้นของการแบ่งแยกระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติออก จากกัน ในขณะที่เดียวกัน ความคิดก็เป็นตัวสร้างความรู้ และตรรกะชุดต่าง ๆ เพื่อนำสิ่งที่ถูก สังเกตเชื่อมโยงเข้าหากันใหม่ เพื่อรับใช้ความต้องการอัน ไม่สิ้นสุดของผู้สังเกต โลกทั้งใบจึง เต็มไปด้วยความแตกต่างอันสลับซับซ้อน และความขัดแย้งที่ไม่มีทางออก เนื่องจากกรปิดกั้น ของชุดตรรกะความรู้และมายาคติแห่งการแบ่งแยกแตกต่างที่ผู้สังเกตสร้างขึ้น ทำให้ไม่สามารถ กลับมาพูดคุยแบบมนุษย์สัมพันธ์มนุษย์เพื่อถ่ายเทสภาพการดำรงอยู่สู่ความเป็นอันหนึ่งอัน เดียวกัน (Wholeness) ได้ David Bohm กล่าวว่า สุนทรียสนทนา หรือ Dialogue มิใช่เพียงแค่ การเข้าใจความหมายของคำที่พูดออกมาแบบทะลุทะลวง แต่เป็น Stream of meaning หรือ “กระแสธารของความหมาย” ที่ไหลเลื่อนเคลื่อนที่ถ่ายเทไปหากัน ได้โดยปราศจากการปิดกั้น (Blocking) ของสิ่งสมมุติใด ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น ไม่ว่าจะเป็นฐานคติเดิมที่ฝังอยู่ในหัว (Presupposition) วิธีการกำหนดใจเพื่อรับรู้โลกภายนอก (Assumption) รวมทั้งวิถีปฏิบัติ คุณวุฒิ อำนาจ ขศภาพบรรดาศักดิ์ หรือตำแหน่งหน้าที่ใด ๆ ที่บุคคลได้มาจากการเป็นสมาชิกของสังคม ใด สังคมหนึ่ง (เอื้อจิต สุขพุด และคณะ. 2550 : 4) ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของประชากร ในหลายมิติ เช่น มิติทางด้านเชื้อชาติ ฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม อุดมการณ์ทางด้านศาสนาและ การเมือง บทบาท หน้าที่การงาน ฯลฯ ทำให้ต้องปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันผ่านกรอบประเพณี พิธีการและระบบสัญลักษณ์อันสลับซับซ้อน และเป็น ไปบนพื้นฐานคติ (Presupposition) แบบ แยกเขาแยกเรา และการถูกกีดกันกลายเป็นคนอื่น (Us & Otherness) การแบ่งแยกแตกต่าง เหล่านี้ กลายเป็นอุปสรรคขัดขวางการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข หากที่จะเกิดความสมานฉันท์

เพราะต่างไม่สามารถก้าวข้ามกรอบอ้างอิงความเป็นตัวตนของตนเองได้ มีความพยายามแก้ไขปัญหา แต่ก็ยังมีปัญหาชนิดใหม่เกิดขึ้น เพราะการนำคนที่มียุทธศาสตร์ ศักดิ์ศรี และพื้นฐานความรู้ที่แตกต่างกันมาพบปะประชุมปรึกษาหารือ มักจะรุ่งเรืองไปด้วยพิธีการจัดระเบียบวาระการประชุม การถกเถียง ได้แย้งทำให้ฝ่ายที่มีอำนาจเหนือกว่าเป็นผู้ชนะ และใช้ข้อตกลงหรือมติของที่ประชุมเป็นเครื่องมือของการบังคับใช้อำนาจ มติข้อตกลงบางอย่างถูกตัดสินใจไว้ล่วงหน้า ทำให้คนในสังคมเกิดความรู้สึกขาดอิสระภาพ ไม่มีส่วนร่วมในการคิดและการตัดสินใจและในที่สุดก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาความแตกต่างหลากหลายได้จริง

อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ กล่าวว่า “ปัญหาไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยจิตสำนึกในระดับเดียวกับที่สร้างปัญหานี้มา (Problem cannot be solved by the same level of consciousness that created it)” ดังนั้น David Bohm จึงได้เสนอวิธีการที่เรียกว่า Dialogue ซึ่งเป็นการปฏิสัมพันธ์เชิงลึกแบบมนุษย์สัมพันธ์มนุษย์ โดยไม่มีการปิดกั้นด้วยมายาคติแห่งตัวตน ไม่มีการตัดสินผิด ถูก และไม่มีการโต้แย้งหรือการกำหนดวาระการพูดคุยล่วงหน้า แต่การสนทนาเปิด โอกาสให้ทุกคนพูดอย่างอิสระมีความรู้สึกผ่อนคลาย มีการฟังกันอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้ “ความหมาย” ของแต่ละคนไหลเข้าหากัน หลอมรวมเข้าหากัน (Shared meaning) และเกิดการยกระดับสู่คุณภาพใหม่ของการดำรงอยู่ (<http://www.tairomdham.net/index>)

4.1 ความหมายสุนทรียสนทนา (Dialogue)

Dialogue มาจากภาษากรีกว่า “Dialogos” โดยคำว่า Logos หมายถึง คำ (The word) หรือ “ความหมายของคำ” และคำว่า “dia” หมายถึง “ทะลุปรุโปร่ง” ไม่ได้หมายความว่า “สอง” ดังนั้น การสนทนาจึงสามารถเกิดได้จากการกระทำของคนหลายคน ไม่ใช่แค่สองคน บางครั้งแม้มีเพียงคนเดียวก็สามารถทำได้ หากแม้เราตั้งใจที่จะฟังเสียงของตนเองที่ปลั่งออกมา การสนทนาแบบ Dialogue เป็นการรับฟังวิถีคิด วิธีการให้คุณค่า ความหมายของคนอื่นต่อสิ่งที่พูด เพื่อเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ละทิ้งสิ่งที่แต่ละคนยึดถือ เพื่อผ่าข้ามพรมแดนแห่งตัวตน ไปพร้อม ๆ กัน ด้วยเหตุที่มนุษย์มีความสามารถเฉพาะของอวัยวะรับสัมผัสที่แตกต่างจากสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ความสามารถของตา หู จมูก ลิ้น ผิวหนัง ของมนุษย์นั้น ถือว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย แต่การที่มนุษย์มี “ใจ” หรือ “สัมผัสที่หก” ทำให้มนุษย์สามารถสัมผัสสิ่งรอบตัวได้ละเอียดลึกซึ้งกว่าสิ่งมีชีวิตแบบอื่นๆ (โสฬส ศิริโสัย. 2548. <http://www.ns.mahidol.ac.th>)

สุนทรียสนทนา หมายถึง การสื่อสารภายในองค์กร ที่มีลักษณะของการเปิดประเด็น โดยกลุ่มคนรวมกลุ่มเกิดเป็นวงสนทนาที่กำหนดกฎ กติกา มารยาทในการสนทนาไว้เพื่อสร้างกระบวนการคิดร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ ไม่มีความขัดแย้งไม่มีบทสรุป เกิดการพัฒนา

กระบวนการคิด เพื่อสร้างความเข้าใจในระดับที่ยังลึก ทำให้มีการไหลของความหมายที่เรียกว่า Meaning Flow ตกผลึกจนเกิดเป็นชุดความรู้ใหม่ในตัวคนที่ลุ่มลึกกว่าชุดความรู้เดิมที่มี (<http://www.ns.mahidol.ac.th>)

เอื้อจิต สุขพุด และคณะ(2550 : 4) ได้ให้ความหมายสุนทรียสนทนาว่า หมายถึง การบูรณาการระหว่างศาสตร์ 2 ด้าน คือด้านฟิสิกส์ ที่มุ่งหาความจริงตามธรรมชาติ กับ ศาสตร์ด้านมนุษยศาสตร์ที่เน้นการยกระดับจิตวิญญาณและการอยู่ร่วมกันแบบสมานฉันท์ ด้วยเป็นกระบวนการค้นหาสิ่งใหม่อยู่เหนือประสบการณ์ และความทรงจำเพียงการอบรมสั่งสอน ภายใต้วรรณธรรมหนึ่งแต่เป็นการค้นหาความเป็นอิสระจากกรอบความคิดที่เป็น สมมติบัญญัติ ภาษา ที่ขวางกั้นการเข้าถึงของความเป็นมนุษย์

มนต์ชัย พินิจจิตรสมุทร (2553 : 2) กล่าวว่า Dialogue หรือสุนทรียสนทนา เป็นกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มบุคคล โดยเป็นการแลกเปลี่ยน ถ่ายทอดความรู้ ที่อยู่ค้ำในตัวของบุคคล อันเป็นความรู้ที่เจือปน ไปด้วยประสบการณ์ ความรู้สึก ความนึกคิดที่ได้ สะสมมาของบุคคล

จากความหมายดังกล่าวผู้วิจัยสรุปได้ว่า สุนทรียสนทนา หมายถึง การสื่อสารที่ เป็นการเปิดประเด็น โดยกลุ่มคนสนทนา รับฟังความคิดเห็น ไตร่ตรอง เพื่อเรียนรู้ซึ่งกันและ กัน กำหนดคติกามารยาทเพื่อสร้างกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์ ภายใต้วรรณธรรม มีความรู้สึกเป็นอิสระ เพื่อถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ที่อยู่ในบุคคล ทำให้เกิดชุดความรู้ใหม่ที่ ลุ่มลึกกว่าชุดความรู้เดิม

4.2 แนวคิดและหลักการเบื้องต้นของ Dialogue

หลักการของ Dialogue คือ การพูดคุยกัน โดยไม่มีหัวข้อ หรือวาระที่ตายตัว ล่วงหน้า ไม่มีประธาน ไม่เหมือนการประชุมอย่างมีเป้าหมายเพื่อหาข้อสรุปร่วมกัน คนในวง สนทนาสามารถพูดอะไรก็ได้ ถามอะไรก็ได้ ส่วนคนอื่นๆ จะตอบหรือไม่ตอบก็ได้ การเข้าไป ในวง Dialogue ทุกคนต้องให้ความเคารพต่อบรรยากาศของความสงบ ปลดปล่อยอารมณ์ให้ผ่อนคลาย พูดเรื่องอะไรก็ได้ ส่วนใหญ่จะหลีกเลี่ยงการแนะนำและการตอบคำถาม เพราะคำถามที่ เกิดขึ้นเป็นคำตอบในตัวของมันเอง นอกจากนี้ Dialogue ไม่อนุญาตให้มีการโต้แย้ง หรือ สนับสนุน จนเกิดการปะทะกันทางความคิดอีกประการหนึ่งคือ การฟังให้ได้ยิน โดยไม่ พยายามใส่ใจว่า เสียงนั้นเป็นเสียงของใคร แต่กำหนดใจให้รู้ได้ว่าเสียงที่ได้ยินคือ เสียงของ กัลยาณมิตรของเราคนหนึ่ง ที่ปรารถนาจะ ได้ยิน ได้ฟังแต่สิ่งดีๆนอกจากนี้ ยังต้องเฝ้าสังเกต อารมณ์และความรู้สึกของตนเองในขณะที่ได้ยินเสียงต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาอาจเป็นเสียงของ

ตนเอง เสียงในวงสนทนา หรือเสียงจากธรรมชาติ อาจมีความคิดบางอย่างเกิดขึ้น วาบขึ้นในใจ และความคิดนั้นอาจถูกนำไปใช้ในการเริ่มต้นของการทำอะไรบางอย่างที่มีคุณค่าต่อตนเองและสังคมในอนาคตก็ได้ (<http://www.tairomdham.net/index>)

การสนทนาเชิงสร้างสรรค์สติปัญญา แบบ Dialogue นั้นจะเป็นการนั่งล้อมวงกันเป็นวงกลม ไม่มีสิ่งใดมาคั่นขวางระหว่างบุคคลหรือตั้งเอาไว้ตรงกลาง ทำให้เห็นภาพการสื่อสารจากตัวบุคคลถึงบุคคลโดยตรง เป็นการสื่อสารที่ไม่อาศัยสื่อกลาง เป็นการสื่อสารที่ทุกคนมีบทบาทเท่าเทียมกัน มีความรู้สึกเป็นอิสระ และมีโอกาสในการพูดที่เปิดกว้างสำหรับทุกคน ระหว่างการสนทนานั้นบุคคลสามารถพัฒนาความคิดไตร่ตรองได้จากกระบวนการรับรู้ความรู้สึกด้านใน อันเป็นการรับรู้ถึงสมมุติฐาน ของตน และ “วางลง” ไว้ พร้อมกับขบขันขบขัน และความตั้งใจในการฟังอย่างเต็มที่ อย่างใช้จิตใจรับฟัง โดยไม่ตัดสินสิ่งที่ได้รับฟัง และ/หรือ ตัดสินคนที่พูดไม่ว่าจะเป็นในแง่มุมใดก็ตาม เป็นการสร้างสรรค์ความคิดร่วมที่ไปไกลกว่าการระดมความคิด (Brainstorming) เป็นการขยายขอบเขตไปสู่สิ่งที่ลุ่มลึกภายในตัวบุคคล และแลกเปลี่ยนการรับรู้ องค์ความรู้ฟังลึกทั้งหมดที่ประสบการณ์ที่มีคุณค่าในตัวบุคคล ทำให้สิ่งเหล่านั้นปรากฏออกมาอย่างชัดเจนในกระบวนการสื่อสารระหว่างบุคคล (มนต์ชัย พินิจจิตรสมุทร. 2553 : 2-3)

4.3 หลักและกติกปฏิบัติ Dialogue

หลักปฏิบัติ Dialogue เป็นการสนทนาที่มีการรับฟังเป็นเสียงของตนเอง เสียงของคนในวงสนทนา หรือเสียงจากธรรมชาติ อาจมีความคิดบางอย่างเกิดขึ้น วาบขึ้นมาในใจ และความคิดนั้นอาจถูกนำไปใช้ในการเริ่มต้นของการทำอะไรบางอย่างที่มีคุณค่าต่อตนเองและสังคมในอนาคตก็ได้ซึ่งมีหลักข้อปฏิบัติคือ

4.3.1 ฟังอย่างลึกซึ้ง ฟังให้ได้ยิน

4.3.2 มีความเป็นอิสระ และผ่อนคลาย

4.3.3 ทุกคนเท่าเทียมกัน ไม่มีผู้นำ และไม่มีผู้ตาม

สำหรับกติกปฏิบัติ สุนทรียสนทนา มนต์ชัย พินิจจิตรสมุทร (2553 : 10-12)

กล่าวว่า เพื่อให้การดำเนินกลุ่มดำเนินไปสู่ การสนทนาที่เป็นเชิงสติปัญญา อันทำให้เกิดกระแสการไหลของความหมาย กติกาถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญ การรักษากติกาอย่างเข้มแข็งในระยะแรกของการฝึกปฏิบัติเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง กติกาเหล่านี้เป็นไปเพื่อการสร้างสรรค์และดำรงรักษา “อิสระ” เอาไว้ เพื่อให้กระแสความรู้สึกนึกคิดเกิดขึ้นมาได้ กติกาเหล่านี้ได้แก่

เท่านั้น

1. ไม่มีการพูดคุยย่อยหรือคุยซุบซิบกันในกลุ่ม จะต้องเป็น One meeting
2. ถือว่าสมาชิกทุกคนมีความเท่าเทียม
3. สร้างบรรยากาศที่ เปิดกว้าง (Openness) และรู้สึกเป็นอิสระ
4. พูดทีละคน สมาชิกที่เหลืองอย่างตั้งใจ และ “วาง” กรอบความคิด และการตัดสินใจในด้านใดใด ไม่ว่าเรื่องที่พูด ผู้พูด หรือลักษณะที่พูด
5. ไม่พูดแทรกขึ้นมา จนกว่าคนที่กำลังพูดอยู่กล่าวจบในข้อทบทวนได้ และค่อย ๆ ยกมือขวาขึ้นมาเพื่อแสดงความต้องการผู้เสนอความคิด เมื่อการพูดก่อนหน้านี้สิ้นสุดลง
6. ไม่ตัดสิน แต่ให้ใคร่ครวญความคิดของตนเองว่ายึด “สมมติฐาน” ไฉไล
7. ในการพูดนั้นพูดต่อกลุ่มทั้งหมดไม่เป็นการพูดตรงไปยังคนใดคนหนึ่งเฉพาะ
8. รักษา “หลักการเปิดพื้นที่” โดยไม่ครอบครองการพูดเพียงคนเดียว หรือเป็นส่วนใหญ่ ทุกคนจะต้องมีโอกาสได้พูดอย่างเท่าเทียมกัน และต้องการแสดงความคิดเห็น โดยสามารถหยิบยกขึ้นมาพูด ได้ทุกสิ่งที่เกี่ยวข้อง
9. ไม่ยึดพูดเอาไว้ ไม่พูดเป็นหลักอยู่คนเดียว อาจจะต้องให้คนอื่น ได้พูดกัน 2-3 ท่าน ก่อนจะพูดเพิ่มเติม และการพูดเสนอความคิดในแต่ละครั้งควรใช้เวลาสั้น ๆ
10. ไม่พูดนอกประเด็น แต่ขยายขอบเขตของเรื่องราวได้
11. ต้อง ไม่พยายามโน้มน้าวให้คนอื่นคล้อยตามความคิดของเรา
12. พูดในสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ สร้างสรรค์ความสามานสามัคคี และมีไมตรีจิตต่อกัน
13. ไม่วิพากษ์คำพูดหรือความคิดของใคร และต้องไม่ใช่คำพูดว่า “ใช่ แต่ว่า... (ตามด้วยประโยคที่บ่งบอกความคิดนั้นใช่ไม่ได้) แต่ให้ใช้คำพูดว่า “ใช่...และ...(เพื่อขยายหรือเสริมต่อความคิด)”
14. ดำรงอยู่ในความเงียบ คือการใคร่ครวญความคิดของตนเองกลับไปตั้งคำถามกับสมมติฐานของตนเอง และไม่ปกป้องสมมติฐานของตนเอง โดยการโต้แย้งหรืออากัปกิริยาขุ่นเคืองใจ
15. “ปล่อยวาง” สมมติฐาน และไม่ตัดสิน ทั้งของตนเอง และของผู้อื่น
16. แม้ว่า Dialogue ให้ความสำคัญกับการฟังอย่างตั้งใจอย่างทุ่มเทสมาธิเข้าไป ฟังก็ตาม แต่สิ่งสำคัญคือรักษาคุณภาพของตัวเราในการ “ฟัง-ใคร่ครวญ-ซักถาม-นำเสนอความคิด” จึงต้องมีการแสดงออกทั้ง 3 ประการ

17. ไม่นำสิ่งที่กล่าวในวง Dialogue ไปเผยแพร่ขยายวงออกไปภายนอก อย่างมีวัตถุประสงค์ในเชิงลบ หรือก่อเกิดความเสียหายต่อสมาชิก และผู้อื่น

4.4 การจัดการวงสนทนาที่ดี แบบ Dialogue

การจัดการวงสนทนา ควรคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ โสพล ศิริไสย์ ได้แนะนำแนวทางแบบรวบรัดภายใต้คำพูดสั้นๆว่า SPEAKING ดังนี้

4.4.1 S Setting หมายถึง ฉาก สถานที่ และเวลาของการทำ Dialogue ซึ่งถือเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญเป็นอันดับต้นๆ กล่าวคือ การจัดสถานที่ ควรจัดให้นั่งเป็นวงกลม ให้ทุกคนในวง-สนทนาหันหน้าเข้าหากัน เพื่อให้สามารถมองเห็นหน้า ซึ่งกันและกันได้หมดทุกคน และให้มีพื้นที่ว่างพอที่ให้ทุกคนจะสามารถเคลื่อนไหว ไปมาได้สะดวก ถ้าหากมีทิวทัศน์ที่สวยงามที่เป็น “ ต้นทุน ” ทางธรรมชาติที่ได้อยู่แล้ว ควรใช้ให้เป็นประโยชน์มากที่สุด โดยเปิดม่าน เพื่อให้สามารถมองเห็นวิวทิวทัศน์ และปลดปล่อยอารมณ์และเป็นที่พักสายตา

4.4.2 P Process หมายถึง กระบวนการ Dialogue เป็นเรื่องของกระบวนการ (Process Determinism) ซึ่งเป็นไปตามเหตุและปัจจัยไม่สามารถคาดการณ์ไว้ล่วงหน้าได้ ผู้เข้าร่วมวงสนทนาต้องมีสติอยู่เสมอ สิ่งที่พูดไม่มีการสรุปหรือสร้างความคิดรวบยอด เพื่อหาคำตอบสุดท้าย และให้ทุกคนคิดเหมือนกันหมด แต่ถ้าผู้เข้าร่วมวงเชื่อมั่นในเรื่องของกระบวนการ จะเห็นว่า คำตอบจะเกิดขึ้นเป็นระยะๆ และเป็นหน้าที่ของผู้เข้าร่วมวงที่จะทำความรู้จักกับคำตอบนั้นด้วยตนเอง คำตอบบางอย่างรู้ได้เฉพาะตัว อธิบายให้ใครฟังไม่ได้

4.4.3 E Ends หมายถึง เป้าหมาย Dialogue ไม่อนุญาตให้แต่ละคนนำเป้าหมายส่วนตัว หรือวาระส่วนตัวเข้าไปใช้ นอกจากจะมีเป้าหมายเพื่อการฟัง เรียนรู้ตนเอง และเรียนรู้ผู้อื่นเท่านั้น นอกจากนี้จะต้องหลีกเลี่ยงมิให้มีการตั้งผลลัพธ์ไว้ล่วงหน้า ไม่นำสิ่งที่เชื่ออยู่ในใจออกมาโต้แย้งประหัตประหารซึ่งกันและกัน Dialogue จึงเหมาะสมสำหรับเริ่มต้นทำงานที่มีความซับซ้อน หลากหลาย หรือต้องการแก้ไขปัญหายากร่วมกัน Dialogue จึงไม่มีการใช้อาวุธ ไม่แนะนำสั่งสอน หรือหวังจุดประกายให้คนอื่นคิดตาม รวมทั้งไม่ได้แย้ง หรือยกยอปอปั้น หรือตำหนิติเตียน

4.4.4 A Attitude หมายถึง การมีเจตคติที่ดีต่อคนอื่น มีจิตใจที่เปิดกว้าง มีความสุขที่ได้ยินได้ฟังและได้เรียนรู้จากผู้อื่น Dialogue คือชุมชนสัมมาทิฐิ ไม่เริ่มต้นด้วยการประณามคนอื่น การเสนอแนะให้คนอื่นทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ หรือการพูดถึงปัญหา ซึ่งจะนำไปสู่การโต้เถียง การปกป้อง และการมุ่งเอาชนะกัน

4.4.5 K Key Actor หมายถึง คณะทำงานที่อยู่เบื้องหลัง ผู้ทำหน้าที่ประสานงาน

สร้างฉาก และค้นหาผู้ที่เหมาะสมจะมานั่งพูดคุยกัน เพื่อวัตถุประสงค์ร่วมกันอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งจะรวมความถึง Facilitator ผู้ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกให้เป็นที่ไปตามหลักการของ กระบวนการ รวมทั้งแก้ไขปัญหาค้นหาได้ทันที่ทั้งที โดยสุภาพและไม่ทำให้ผู้ร่วมวงสนทนารู้สึกเสียหน้า

4.4.6 I Instrument หมายถึง เครื่องมือของ Dialogue คือ จะต้องช่วยลดทอน ความเป็น-ทางการของการใช้ภาษาให้มากที่สุด หลีกเลียงถ้อยคำแบบพิธีการ เช่น ขออนุญาต พูด เพราะการพูดนี้ไม่ต้องขออนุญาตใคร หากผู้พูดคนก่อนพูดจบและมีความเงียบเกิดขึ้นก็ สามารถแทรกตนเองขึ้นมาพูดได้โดยอัตโนมัติ แต่สิ่งที่จะต้องระวังคือพูดสิ่งใดออกไป สิ่งนั้น จะย้อนกลับมาเข้าสู่ตนเอง ทำให้รู้สึกได้ภายหลัง

4.4.7 N Norms of Interaction หมายถึง บรรทัดฐานของการปฏิสัมพันธ์ ซึ่ง จะต้องมีความเท่าเทียมกัน ทั้งในแง่ของคำพูดและการปฏิบัติ กล่าวคือ จะต้องหลีกเลียงคำพูด และการกระทำทางวาจาใดๆที่แสดงว่าตนเองเหนือกว่า หรือด้อยกว่าคนอื่น วัฒนธรรมที่แสดง ความเหนือกว่าได้แก่ คำพูดแบบแนะนำ อบรม สั่งสอน โ้อวด ยกตนข่มท่าน ส่วนคำพูดที่ แสดงความด้อยกว่าคนอื่น เช่น คำพูดแบบวิงวอนร้องขอ คำแนะนำและความช่วยเหลือจาก ผู้อื่น

4.4.8 G Genre หมายถึง ประเภทของการพูดคุย Dialogue ไม่ใช่การพูดคุยแบบ พิจารณาถกเถียงหรือโต้แย้ง ไม่ใช่การบรรยาย ไม่ใช่การประชุมที่มีประธานทำหน้าที่วินิจฉัย สั่งการ หรือมีเป้าหมายวาระไว้ล่วงหน้า แต่เป็นการพูดคุยแบบเปิด ไม่มีเป้าหมาย และวาระ เพื่อสร้างความหมายร่วมกัน แต่หากเป้าหมายจะเกิดขึ้นตามมาในภายหลังก็คงไม่มีใครห้าม แต่ ต้องเกิดภายใต้บริบทของการสร้างความหมายร่วมกัน

Dialogue ไม่ใช่เป็นคำตอบสุดท้ายของการแก้ปัญหาอันสลับซับซ้อนบนโลกใบนี้ ได้ทุกเรื่องแต่ Dialogue เป็นเพียงการเริ่มต้นของ “ สัมมาทิจิ ” เพื่อการแก้ปัญหาที่มนุษย์สร้างขึ้น นับจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น การทำ Dialogue จึงควรทำอย่างต่อเนื่อง และ สม่ำเสมอ คนในวงสนทนาจะเป็นกระจกเงาให้กันและกัน อย่างปราศจากอคติ เพื่อเปิด โอกาส ให้แต่ละคนเรียนรู้ตนเอง และแก้ไขปรับปรุงตนเอง เพื่อให้สามารถทำงานร่วมกัน และอยู่ ร่วมกับคนอื่น ได้อย่างมีความสุขสามารถทำงานที่ยากๆที่ไม่สามารถจัดการด้วยวิธีการธรรมดา ได้ (โศพส ศิริไสย, 2548. <http://www.ns.mahidol.ac.th>)

Dialogue เป็นเทคนิคการบริหารจัดการขั้นสูง (Advance Management) เนื่องจาก เกี่ยวข้องกับด้านจิตใจของบุคคลที่ไม่อาจเข้าถึงได้ เป็นกลไกการสร้างแรงบันดาลใจอย่างอิสระ

เป็นการนำเอาพลังเชิงนามธรรมที่ได้รับจากส่วนรวมและสิ่งรอบข้าง มาสร้างสรรค์สู่การคิดร่วมกันของบุคคล ที่กลมเกลียวแต่มีความแตกต่างอย่างหลากหลายมุมมอง ที่ช่วยให้การแก้ไขปัญหาที่ยุ่งยากและเรื้อรังมีโอกาสเป็นไปได้ นอกจากนั้นยังทำให้เกิดการพัฒนานวัตกรรมเพื่อความก้าวหน้าขององค์กร ที่อาจจะเริ่มมาจากแรงบันดาลใจส่วนตัวของใครคนใดคนหนึ่ง นำไปสู่แรงบันดาลใจของสมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่มความคิดที่ขยายและเติบโตขึ้นได้ในวงสนทนาเชิงสติปัญญา นี้จะนำไปสู่การสร้างสิ่งใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นตามลำดับ
(มนต์ชัย พิณีจิตรสมุทร, 2553 : 15)

จากการศึกษาแนวความคิดและเอกสารเกี่ยวกับ สุนทรียสนทนา สรุปได้ว่า สุนทรียสนทนาเป็นแนวคิดและวิธีการหนึ่งที่กำลังถูกนำมาใช้ในการแก้ปัญหาที่องค์กรส่วนใหญ่มักมุ่งผลลัพธ์อันเป็นรูปธรรมเป็นหลักและต้องการเห็นผลในระยะอันสั้น ทำให้มุมมองความคิดถูกบดบังและมองไม่เห็นถึงพยานภาพที่ซ่อนอยู่ เป็นการปรับเปลี่ยนกระบวนการคิดอันเป็นผลมาจากการระดมสติปัญญาและศักยภาพของความคิดของปัจเจกบุคคล ซึ่งเป็นแหล่งสะสมความรู้ที่มีคุณค่าของมวลมนุษย์ เป็นวิธีการสนทนาโดยการพูดคุยกัน ไม่มีวาระล่วงหน้า คนในวงสนทนาสามารถพูดคุยอะไรก็ได้ ทุกคนให้ความเคารพต่อบรรยากาศของความสงบ ปล่อยอารมณ์ให้ผ่อนคลาย ไม่มีการโต้แย้ง ฟังด้วยความตั้งใจ ไม่ใส่ใจว่าจะเป็นเสียงของใคร เปิดโอกาสให้ทุกคนพูด ไม่ผูกขาดการพูดเพียงคนเดียว เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ที่ฝังลึก รวมทั้งประสบการณ์ที่มีคุณค่าในตัวบุคคล หรือเรียกว่า กระบวนการเรียนรู้และการคิดร่วมกันของบุคคล ในการสนทนาสมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ มีความสามัคคี เป็นการสร้างสรรค์ความคิดร่วมกัน ขณะสนทนาบุคคลสามารถพัฒนาความคิด ไตร่ตรองได้จากกระบวนการรับรู้ความรู้ที่ฝังลึกในใจก่อนให้เกิดแรงบันดาลใจของคนใดคนหนึ่งที่จะนำไปสู่แรงบันดาลใจของสมาชิกคนอื่น ทำให้เกิดความรู้/ชุดความรู้ใหม่ เพื่อนำไปพัฒนาองค์กรหรือท้องถิ่นได้ตามที่คาดหวัง

5 เรื่องเล่าเร้าพลัง

เป็นการใช้เรื่องเล่าเพื่อสื่อสารความคิด เพื่อให้เกิดผลต่อผู้ฟัง โดยเป็นผลทางบวก คือผู้ฟังเกิดความคิดที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นการเล่าความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ที่สั่งสมมาในตัวบุคคล ลักษณะของเรื่องเล่าเร้าพลัง

- 5.1 เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงและเป็นความสำเร็จ
- 5.2 เจ้าของเรื่องเป็นผู้เล่า และเล่าจากความคิด มุมมองของตนเอง
- 5.3 มีโครงเรื่องเริ่มจากประสบการณ์ที่อยู่ในตัวผู้เล่า

5.4 บอกเล่าเรื่องราวที่สะสมมาแต่หนหลัง จากตัวภูมิปัญญา

5.5 เป็นเรื่องที่เปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้ซักถาม สนทนา เพื่อความมั่นใจ

ประโยชน์ของเรื่องเล่าเร้าพลัง

1. สื่อสารความรู้ที่ฝังลึกออกมาได้ง่าย
2. เป็นการถ่ายโยงความรู้และสร้างนวัตกรรม
3. ก่อให้เกิดชุมชนผู้ปฏิบัติ

4. พัฒนาวิธีการปฏิบัติวิถีชีวิตของคน โดยแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผู้อื่น มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและภูมิปัญญาท้องถิ่น (สพฐ. 2550 : ไม่มีเลขหน้า)

สรุปได้ว่าเรื่องเล่าเร้าพลัง เป็นการใช้เรื่องเล่าเพื่อสื่อสารความคิด เพื่อให้เกิดผลต่อผู้ฟัง โดยเป็นผลทางบวก คือผู้ฟังเกิดความคิดที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นการเล่าความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ที่สั่งสมมาในตัวตน ผู้เล่าเล่าด้วยความเมตตา มีความเป็นกัลยาณมิตร เป็นเรื่องเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ยังคงอยู่ในวิถีชีวิตของชุมชน โดยใช้เป็นฐานการเรียนรู้ และชุดความรู้ของภูมิปัญญาเป็นสิ่งเชื่อมโยงในการเรียนรู้

6 กระบวนการจัดেলাทางสังคม

การจัดেলাทางสังคม เกี่ยวเนื่องกับคำถามที่ว่า "บุคคลเรียนรู้อะไร เมื่อไร และอย่างไร" เกี่ยวกับสังคมของเขาและเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในสังคม

การจัดেলাทางสังคม คือ การเรียนรู้ของสมาชิกในสังคมทั้งรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพตามความต้องการของสังคมการจัดেলাทางสังคม คือ การนำคนเข้าสู่ระบบของสังคม โดยผ่านกระบวนการต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่จัดেলাอัตตชีวะให้พ้นจากสภาพสัณฐานตณณเดิมจนกลายเป็นมนุษย์สังคม เพราะมนุษย์ไม่ได้อยู่คนเดียวในโลก จึงต้องผ่านกระบวนการจัดেলাทางสังคมตลอดชีวิต ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

1. การจัดেলাสังคมโดยตรง - ครอบครัว / การศึกษา / เพื่อน
2. การจัดেলাสังคมโดยอ้อม - การเลียนแบบกัน

จากความหมายดังกล่าวมาแล้ว เราจะได้คำตอบว่า ทำไมบุคคล คนหนึ่งจึงรู้ว่าเมื่อคนอยู่ในฐานะตำแหน่งหนึ่งก็ย่อมมีบทบาทหนึ่ง ทั้งนี้เพราะบุคคลนั้นได้เรียนและยอมรับบทบาทของแต่ละฐานะตำแหน่งนั้น การจัดেলাทางสังคมนี้เป็นกระบวนการที่ทุกคนจะต้องผ่านมานับตั้งแต่คลอดออกมาเป็นทารก และกลุ่มสังคมกลุ่มแรกที่ทำหน้าที่ให้การอบรมจัดেলাทางสังคมให้เกิดการเรียนรู้ ได้แก่ ครอบครัว เมื่อทารกเกิดขึ้นจากครอบครัวอันได้แก่ สามีภรรยา

ซึ่งมีสถานภาพเป็นผู้ให้กำเนิดคือพ่อ และ แม่ ซึ่งมีญาติผู้ใหญ่ของแต่ละฝ่าย แล้วแต่จะกำหนดเรียก เช่น ในสังคมไทย คือ ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา หรือย่อนให้ไกลกว่านั้นอาจเป็น ปู่ทวด ย่าทวด เป็นต้น ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นก็คือจากทารก เป็นเด็กเติบโต ตามลำดับ เวลาที่ผ่านมา คนๆ นั้นจะมีลักษณะชีวภาพเกือบทั้งหมดครบหรือบางส่วนคล้ายคลึงกับพ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ของเขา ลักษณะที่ว่ามี เช่น โครงสร้างกระดูก สีมิว สีผม สีตา เป็นต้น หรือมีบางอย่างที่ไม่สามารถมองเห็นได้ในระยะแรก แต่มารากฎภายหลัง เช่น โรคเบาหวาน โรคหืดหอบ สายตาสั้น เป็นต้น ลักษณะเช่นนี้คือสิ่งที่บุคคลได้รับถ่ายทอดโดยกำเนิด เรียกว่า พันธุกรรมหรือกรรมพันธุ์ ที่เป็นองค์ประกอบแรกของความเป็นคน ส่วนองค์ประกอบที่สองคือ การขัดเกลาทางสังคม หรือ สิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้บุคคลเป็นคน โดยสมบูรณ์ ซึ่งเขียนสั้นๆ ได้ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ความเป็นคน} &= \text{กรรมพันธุ์} + \text{การขัดเกลาทางสังคม หรือ} \\ \text{บุคคล} &= \text{กรรมพันธุ์} + \text{สิ่งแวดล้อมทางสังคม} \end{aligned}$$

6.1 ความสำคัญของการขัดเกลาทางสังคม

6.1.1 เรียนรู้คุณค่า กฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผน

6.1.2 การถ่ายทอดวัฒนธรรม

6.1.3 การปรับตัว

6.1.4 ความรู้สึกเป็นตัวของตัวเอง (self)

6.2 กระบวนการขัดเกลาทางสังคม

6.2.1 การตอบสนองความต้องการ (Respond)

6.2.2 การรู้จักปรับความต้องการและความสามารถเข้ากับกฎเกณฑ์ของสังคม

(Adaptation)

6.2.3 การยึดถือสิ่งที่คล้ายกับตัวเอง (Identification)

6.3 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการขัดเกลาทางสังคม

6.2.1 การปราศจากสัญชาตญาณของมนุษย์

6.2.2 การต้องพึ่งพาผู้อื่นยามเขาวัววัย

6.2.3 ความสามารถในการเรียนรู้

6.2.4 ภาษา

6.4 จุดมุ่งหมายของการขัดเกลาทางสังคม

6.4.1 การปลูกฝังระเบียบวินัย

6.4.2 การปลูกฝังความมุ่งหวัง

6.4.3 สอนให้รู้จักบทบาทและทัศนคติต่างๆ

6.4.4 สอนให้เกิดความชำนาญและทักษะต่างๆ

การขัดเกลาทางสังคม เป็นลักษณะที่ปรากฏเฉพาะในสังคมมนุษย์เท่านั้น เพราะมีส่วนได้เปรียบในคุณลักษณะทางร่างกายและสมองที่แตกต่างจากสัตว์ประเภทอื่น กล่าวคือ มนุษย์มีสติปัญญาเฉลี่ยฉลาดซึ่งเป็นคุณสมบัติทางชีวภาพของมนุษย์ที่ติดตัวมาแต่เกิด ทำให้สามารถเรียนรู้ และจดจำ ได้มากขึ้นตามกาลเวลาที่ผ่านไป มนุษย์ผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม โดยเฉพาะการรู้จักใช้ภาษาที่มนุษย์ใช้เป็นสัญลักษณ์ในการติดต่อความหมายทำความเข้าใจระหว่างกัน มนุษย์สามารถใช้ภาษาอบรมสั่งสอนและเรียนรู้ได้ ภาษาทำให้มนุษย์สร้างความคิดเป็น สะสม รวบรวม ความรู้ ทำที่ แบบพฤติกรรมต่างๆ ได้อย่างชัดเจน และในภาษาเขียนซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นมรดกทางสังคมที่สืบทอดเนื่องกันมาหลายร้อยหลายพันปี มนุษย์ที่ผ่านผ่านกระบวนการขัดเกลาด้วยภาษานี้เองทำให้มนุษย์เป็นคน โดยสมบูรณ์ ในขณะที่สัตว์ทั้งหลายเหล่านี้มีพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตของมันด้วยสัญชาตญาณ เพราะฉะนั้นความเป็นคน โดยสมบูรณ์จึงต้องมีองค์ประกอบ 2 ส่วน ด้วยกันคือ คุณสมบัติทางชีวภาพ และการขัดเกลาทางสังคม มีงานวิจัยหลายชิ้นและการค้นพบวิธีการดำเนินชีวิตของบุคคลที่แสดงถึงความแตกต่างระหว่างมนุษย์กับสัตว์และการเติบโตของมนุษย์นอกระบบสังคม อาทิเช่น

ความสามารถของการเรียนรู้ระหว่างลิงแสมแปนซีกับทารกในชั้นแรกพบว่าไม่มีความแตกต่างกันแต่เมื่อถึงระยะที่จะหัดพูดปรากฏว่าลิงแสมแปนซีไม่สามารถจะเรียนรู้หรือจดจำอะไรต่อไปอีกได้ ส่วนความสำคัญของการขัดเกลาทางสังคม ได้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการทำสงครามจิตวิทยาแล้วในอดีต ซึ่งปรากฏอยู่ในรายงานของทหารอเมริกันที่ถูกจับตัวเป็นเชลยศึกในสงครามเกาหลีเหนือ จีนคอมมิวนิสต์ แยกเชลยศึกขังเดี่ยวไม่ให้มีการติดต่อซึ่งกันและกันเลย วิธีการแยกขังเดี่ยวเป็นการลบล้างกระบวนการขัดเกลาทางสังคมโดยเน้นหนักในระเบียบวินัยการปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะในสนามรบมีการลงโทษที่รุนแรงถ้าฝ่าฝืนและให้คุณเมื่อปฏิบัติตาม เหล่านี้คือการสร้างกรอบแนวคิดในกรอบการขัดเกลาทางสังคมเดิมและถ้าหากยังนำมาซึ่งรวมกันจะทำให้คนเหล่านั้นหันหน้าปรึกษาหารือกันเพื่อแก้ปัญหาาร่วมกันคือการมีชีวิตอยู่รอด

จากแนวคิดเรื่องความสำคัญของการขัดเกลาทางสังคมในหัวข้อที่แล้วสามารถปรับพื้นฐานทางชีวภาพของมนุษย์ต่อการขัดเกลาทางสังคม ได้ 4 ประการคือ

1. การปราศจากสัญชาติญาณของมนุษย์ คือ พฤติกรรมที่เกิดขึ้นโดยไม่มีการเรียนรู้มาก่อน เช่น นกกระเจาบที่ทำรังเหมือนกันหมด โดยไม่มีนกตัวใดสอน ปลาไหลมอนี่ที่ว่ายทวนกระแสน้ำหลายพันไมล์เพื่อไปวางไข่ มดที่คาบไข่อพยพขึ้นที่สูงก่อนหน้าเพียงไม่กี่วันที่จะมีฝนตกใหญ่ เป็นต้น ความต้องการต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติมนุษย์ เช่น ความหิว ความกระหาย เป็นต้น มนุษย์ไม่มีความสามารถในการหาวิธีการตอบสนองเองได้ มนุษย์จำเป็นต้องเรียนรู้ จากวิธีการที่สังคมนั้นๆ ใช้กันอยู่ การตอบสนองความต้องการต่างๆ จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการขัดเกลาทางสังคม

2. มนุษย์จำเป็นต้องพึ่งผู้อื่นในชีวิตวัยเยาว์ คือ การเจริญเติบโตของร่างกายในมนุษย์และสัตว์แต่ละชนิดแตกต่างกัน เช่น สัตว์ปีกทั้งหลาย ทั้งนก เป็ด ไก่ ห่าน สัตว์เหล่านี้ต้องใช้เวลาฟักภายใต้ปีกของแม่หลายสัปดาห์ ไข่จึงฟักเป็นตัว แล้วจึงออกไปจะเจาะไข่ออกมา มันต้องใช้เวลาระยะหนึ่งให้ขนงอกออกพอสมควรแล้วมันจึงจะยืนได้ ทั้งแม่และพ่อต้องช่วยเหลือหาอาหารป้อนใส่ปากลูกของมัน

3. ความสามารถในการเรียนรู้ คือ สภาพชีวภาพที่ติดตัวมาแต่กำเนิดคือ มนุษย์มีสมองที่สี่สตีปัญญาเฉลี่ยฉลาดทำให้มีความทรงจำ และสามารถเรียนรู้ได้มากกว่าสัตว์ ธรรมชาติของสัตว์เมื่อมันเกิดขึ้นมานั้น มันไม่สามารถมีความจำพ่อแม่ของมันได้เหมือนมนุษย์ โดยเฉพาะสัตว์เล็กจะลืมพ่อแม่ ลืมลูกเร็วมากกว่าสัตว์ใหญ่ มันจึงมีการผสมพันธุ์ซึ่งกันและกัน โดยไม่มีข้อยกเว้นกับพ่อแม่ของมัน ซึ่งต่างจากมนุษย์ที่มีความสามารถในการเรียนรู้และจดจำได้มากยาวนาน การขัดเกลาทางสังคมตลอดเวลาอันยาวนาน นับตั้งแต่เด็กยังช่วยตัวเองไม่ได้ จนเติบโตยังมีระยะเวลายาวนานมากขึ้นเท่าใดก็จะยิ่งเห็นความสามารถและความแตกต่างกันของแต่ละบุคคลมากขึ้นเท่านั้น

4. การมีภาษาใช้ คือ ภาษามีส่วนสำคัญยิ่งในการขัดเกลาทางสังคม ภาษาเป็นอุปกรณ์ที่สำคัญที่สุด ในการสั่งสอนและการเรียนรู้ การถ่ายทอดความคิด และวิชาการต่างๆ ต้องใช้ภาษาทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ที่ทำให้วัฒนธรรมของมนุษย์สืบต่อเนื่องกันโดยไม่ขาดตอน โดยมาจากความสามารถทางสมองและชีวภาพของมนุษย์ที่ต่างไปจากสัตว์ การใช้ลิ้น ฟัน รอมฝีปาก ทักษะของนิ้วมือ การใช้ความสามารถบางกรณีใช้ปากของร่างกายสื่อสารสัมพันธ์กับสมอง ทำให้มนุษย์ใช้ภาษาต่างๆ ทั่วโลกทั้งภาษาพูด ภาษาเขียน และความหมายร่วมกันเป็นหลักสากล คือ ภาษามือ

6.5 ความมุ่งหมายของการขัดเกลาทางสังคม

6.5.1 การปลูกฝังระเบียบวินัยพื้นฐาน

การมีระเบียบวินัยถือเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตและกิจกรรมทางสังคมของการอยู่ร่วมกันของกลุ่ม จุดมุ่งหมายข้อนี้ทำให้บุคคลยอมรับระเบียบกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนด แม้ว่าอาจฝืนใจ หรือไม่เต็มใจทำ ระเบียบวินัยจึงเป็นพื้นฐานที่บุคคลถูกขัดเกลาให้ประพฤติปฏิบัติตั้งแต่วัยต้นของชีวิตในกิจกรรมชีวิตประจำวัน ตัวอย่าง เช่น สอนให้รู้จักระเบียบในการขับถ่าย ทุกชาติทุกภาษาจะมีคำง่าย ๆ สั้น ๆ กระชับรัดกุมให้เด็กเล็กสมาชิกของตน รู้และเข้าใจ การปฏิบัติตนในการขับถ่าย เช่น คำว่า “ฉี่” “อึ” ในชีวิตของคนไทยหลายคน กลุ่มที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำหรือบ้านไทยทั่วไปที่มีได้สูง บ้านเรือนเหล่านี้จะถูกเจาะให้เป็นช่องเล็กๆ ผู้ใหญ่จะสอนลูกหลานของตนให้มีระเบียบหรือรู้จักมา ฉี่ หรือ อึ ที่ช่องเล็กๆ ดังกล่าว นอกจากการสอนให้รู้จักระเบียบในการขับถ่ายแล้ว การขัดเกลาทางสังคมยังสั่งสอนให้รู้จักมารยาททางสังคม เช่น การกราบไหว้ การทักทาย การรู้จักความสะอาด ดังนั้นจุดมุ่งหมายเกี่ยวกับปลูกฝังระเบียบวินัยพื้นฐาน ผู้ใหญ่จึงควรทำเป็นแบบอย่าง มีความสม่ำเสมอ และมีความซื่อสัตย์ อย่างมีเหตุผล เพราะพื้นฐานเหล่านี้จะมีผลต่อบุคลิกภาพของบุคคลยอมรับทำตามบรรทัดฐานที่กลุ่มวางไว้เพื่อเป้าหมายของตน

6.5.2 การปลูกฝังความมุ่งหวังในชีวิตที่กลุ่มยอมรับ

โดยปกติระเบียบวินัยเป็นสิ่งที่บุคคลไม่ค่อยอยากปฏิบัติ แต่ความมุ่งหวังจะช่วยให้บุคคลมีความมุ่งมั่น และยอมรับระเบียบวินัยที่จะต้องประพฤติปฏิบัติเพื่อลุล่วงสู่ความต้องการในอนาคต ความลุล่วงที่ต้องการนั้น คือ ความมุ่งหวังที่บุคคลได้รับจากสังคมหรือกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ได้ถ่ายทอดคุณค่าทางสังคมนั้นมาถึงตัวบุคคล เช่น คุณค่าทางสังคมของคนไทยยกย่องให้เกิดิรติคนที่มีการศึกษาสูง ยกย่องอาชีพบางอย่าง เช่น เป็นวิศวกร นายแพทย์ นายทหาร คุณค่าทางสังคมเหล่านี้บุคคลจะได้รับปลูกฝังทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้เขาเกิดความมุ่งหวังในคุณค่าเหล่านี้ และ

6.5.3 การกำหนดบทบาทในสังคม

การกำหนดบทบาทในสังคม รวมทั้งทัศนคติต่างๆ ที่เข้ากับบทบาทนั้นๆ บุคคลจะได้รับการอบรมให้รู้ระเบียบสังคมตั้งแต่วัยต้นของชีวิตในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป เช่น ลักษณะการวางตัวให้มีพฤติกรรมอย่างไรต่างบุคคลอื่นๆ ที่เขามีความสัมพันธ์ด้วยและถูกต้องเหมาะสมกับกาลเทศะด้วย เป็นต้นว่า คนไทยส่วนใหญ่จะเริ่มสอนบุตรหลานของตนเมื่อเริ่มรู้ความ ให้รู้จัก “สวัสดี” หรือ “สาธุ” กับผู้ใหญ่ ขณะเดียวกันก็จะบอกเล่าถึงสถานภาพของผู้ใหญ่เหล่านั้นด้วยว่าท่านคือใคร ต้องวางตัวอย่างไร ด้วยการอบรมในลักษณะที่สอนให้เด็กสะสมความรู้

เกี่ยวกับบทบาทของตัวเขาและคนอื่นที่เล็กที่ละน้อยนี้เอง ผู้เรียนก็จะรับสิ่งต่างๆ เข้าไว้และ
ประพฤติกปฏิบัติได้อย่างไม่ขัดเงิน ถูกต้องตามกาลเทศะ

6.5.4 ทำให้เกิดความชำนาญ-ทักษะ

การให้เกิดความชำนาญหรือทักษะที่จะมีส่วนร่วมกิจกรรมในสังคมกับคนอื่น ๆ
จุดมุ่งหมายข้อนี้เป็นผลสุดท้ายที่ต่อท้ายที่ต่อเนื่องมาจากจุดมุ่งหมายแต่ละข้อตามลำดับใน
สังคมที่มีความเป็นอยู่อย่างง่ายๆ วิธีการเรียนรู้ของบุคคลมักเกิดจากการเลียนแบบถ่ายทอด
กันลงมานับชั่วอายุคน โดยยึดหลักขนบธรรมเนียมประเพณีสืบต่อกันมา แต่ในสังคมที่
สลับซับซ้อน ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในชีวิตของบุคคลอย่างมาก
วิธีการเรียนรู้ของสังคมประเภทหลังนี้จึงเป็นการเรียนรู้อย่างเป็นทางการซึ่งใช้ได้ผลมาก
เช่น สังคมไทยในอดีต ผู้ชายจะได้รับถ่ายทอดในด้านวิชาความรู้ศิลปะการป้องกันตัว ฯลฯ
จากวัด ซึ่งเป็นแหล่งที่ให้การขัดเกลาทางสังคมได้อย่างดีสำหรับเด็กผู้ชาย ในขณะที่เด็กผู้หญิงจะ
ได้รับการถ่ายทอดทางด้านการบ้าน การเรือน มารยาททางสังคมต่างๆ ที่กุลสตรีพึงมีจากภายใน
วัง แต่ปัจจุบันนี้การศึกษาเป็นทางการ คือ โรงเรียน ได้เข้ามามีส่วนเสริมสร้างทักษะด้านนี้อยู่
อย่างมากมาย โดยเฉพาะความรู้ในด้านมนุษยสัมพันธ์ต่างๆ ที่ช่วยให้การปฏิบัติต่อผู้อื่นเป็นไป
อย่างราบรื่น

6.6 ปัจจัยสำหรับการขัดเกลามนุษย์

6.6.1 มีการปรับสัญชาติเวก (มนุษย์เป็นสัตว์ประเภทเดียวที่มีการเรียนรู้)

6.6.2 มีเยาว์วัยนาน

6.6.3 มีสมองทรงคุณภาพ

6.6.4 มีภาษา

George Herbert Mead แบ่งตัวตนออกเป็น 2 ส่วน คือ

การที่คนจะปฏิบัติตามกฎระเบียบสังคมหรือไม่ ขึ้นอยู่กับคนส่วนมาก มีลักษณะ
เป็นแบบ I & Me

I : ตัวตนที่ยังไม่ได้รับกฎระเบียบทางสังคมมาใช้ ทำตามใจ สังคมไม่ต้องการ

Me : บุคคลที่รับกฎระเบียบสังคมมาใช้ ขัดเกลาแล้ว สังคมยอมรับ

Freud แบ่งตัวตนออกเป็น 3 ประเภท คือ

Id : มนุษย์ที่มีสัญชาตญาณดิบ โดยมี “จิตไร้สำนึก” เป็นพลังขับเคลื่อนสัญชาตญาณเดิม

Ego : ตัวตนที่ถูกควบคุมโดยจิตสำนึกรับผิดชอบชั่วดี มีสติ ทำตามกฎระเบียบ

Super-ego : ตัวตนที่มีความรับผิดชอบในระดับสูง ทำตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ อย่างเคร่งครัด

6.7 แนวคิดเกี่ยวกับการขัดเกลาทางสังคม

การขัดเกลาทางสังคม เป็นการสืบทอดวัฒนธรรมระหว่างคนรุ่นหนึ่ง กับคนอีกรุ่นหนึ่ง (Socialization As Enculturation) แนวคิดนี้มองว่าบุคคลรับเอาวัฒนธรรมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งกับคนอีกรุ่นหนึ่ง (Socialization As Enculturation) แนวคิดนี้มองว่า บุคคลรับเอาวัฒนธรรมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกเขาอย่างตรงไปตรงมาโดยอัตโนมัติ เพราะเกิดขึ้นจากการรับรู้ซ้ำ ๆ ซาก ๆ เป็นเวลานานจนซึมซาบเข้าไปโดยที่เกือบจะ ไม่มีการแปรสภาพวัฒนธรรมนั้นๆ เลียนัยสำคัญของแนวคิดนี้อธิบายได้ใน 3 ลักษณะ คือ

6.7.1 เด็กรับเอาวัฒนธรรมอย่างตรงไปตรงมาไม่มีปฏิกิริยาตอบโต้หรือกลั่นกรองวัฒนธรรมแต่อย่างใด (Passive recipient)

6.7.2 วัฒนธรรมมีความมั่นคงถาวร (Stable Culture) คงเส้นคงวา (Consistent Content) ไม่ขัดแย้งกัน

6.7.3 กระบวนการขัดเกลาทางสังคมมีความสัมพันธ์กับกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอื่น ๆ อย่างเป็นเหตุเป็นผลกัน แยกออกจากกัน ได้ยาก และเกื้อหนุนการคงอยู่ของวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบกระบวนการขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการของสังคม ในอันที่จะทำให้ปัจเจกบุคคลต้องปฏิบัติตามปทัสฐาน (Norms) ของสังคมที่มาของแนวคิดนี้เกิดจากการมองว่า การที่สังคมจะดำรงโครงสร้างของมันอยู่ได้ก็ด้วยการสรรหาบุคคลต่าง ๆ มาสวบบทบาทต่าง ๆ ในสังคมได้ , บุคลิกภาพ (Personality) ของบุคคลและ โครงสร้างทางสังคม (Social Structure) จึงเป็นระบบที่แยกต่างหากออกจากกัน และความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพส่วนบุคคลกับโครงสร้างทางสังคมจึงอาจมีหลายแนวทาง โดยกระบวนการขัดเกลาทางสังคม จะทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมร้อยให้สองระบบไปด้วยกันได้คั้งนั้น การขัดเกลาทางสังคมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการหล่อหลอมพฤติกรรมของบุคคล และเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ ความขัดแย้ง และการเปลี่ยนแปลงของสังคม (<http://www.tippawan.com> สืบค้นเมื่อ 26 พฤศจิกายน 2553)

จากการศึกษากระบวนการขัดเกลาทางสังคมสรุปได้ว่า ทุกคนเกิดมาถูกถ่ายทอดมาจากพันธุกรรม มีลักษณะชีวภาพเกือบทั้งหมด หรือบางส่วนคล้ายพ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ เช่น โครงสร้างกระดูก สีผิว สีผม สีตา หรือบางอย่างที่มองไม่เห็น เช่น โรคประจำตัว บุคคลยอมรับฐานะตำแหน่งของตนเอง ทั้งนี้เพราะการเรียนรู้และการยอมรับบทบาทของแต่ละคน การขัด

เทศกาลทางสังคมเป็นกระบวนการที่ทุกคนจะต้องผ่าน กลุ่มสังคมกลุ่มแรกที่ทำหน้าที่อบรมขัดเกลาให้เกิดการเรียนรู้โดยรวมสังคมคือครอบครัว การขัดเกลาทางสังคมจึงเป็นการเรียนรู้ของสมาชิกในสังคมทั้งรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพของสังคม และการนำคนเข้าสู่ระบบของสังคม โดยผ่านกระบวนการต่างๆ ที่ทำหน้าที่ขัดเกลาอัตตะชีวภาพให้พ้นจากสภาพสัญชาตญาณเดิมให้กลายเป็นมนุษย์ที่อยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างปกติสุขในการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ชุมชนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 โรงเรียนบ้านโคกกลาง เป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมอีกวิธีหนึ่ง ซึ่งมีแหล่งเรียนรู้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผู้อบรมสั่งสอนในเรื่องมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ฝึกสมาธิ การฟัง การพูด การเขียนและอ่านบทพจนานุกรมที่ได้เรียนรู้ เสมือนญาติผู้ใหญ่ผู้มีประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตที่ต้องทำตามจารีต ประเพณีของชุมชนนั้นเพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ถูกเลือกจากชุมชนเพื่อเป็นตัวแทน ถ่ายทอดชุดความรู้ที่สะสมมาเป็นเวลาช้านานและเป็นที่ยอมรับจากคนในชุมชน

บริบทโรงเรียนและชุมชนบ้านโคกกลาง

โรงเรียนบ้านโคกกลาง ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2490 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ตั้งอยู่ที่บ้านโคกกลาง หมู่ที่ 4 ตำบลหนองโถ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม เปิดทำการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับปฐมวัย ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในปีการศึกษา 2553 มีนักเรียนทั้งหมด จำนวน 26 คน ครูทั้งหมด จำนวน 3 คน

1 วิสัยทัศน์

ภายในปี 2555 โรงเรียนบ้านโคกกลางจะพัฒนาสู่มาตรฐานตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา นักเรียนมีคุณภาพผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ครูได้รับการพัฒนาสู่มาตรฐานวิชาชีพ และชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

2 พันธกิจ

2.1 จัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนานักเรียนทุกระดับแบบองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา

2.2 พัฒนาคู่มือให้เป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยเน้นกระบวนการปฏิรูปการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีความสามารถตาม

ศักยภาพ (เก่ง) และมีความสุข ส่งเสริมให้ผู้บริหารได้รับการพัฒนาสู่มาตรฐานวิชาชีพ และได้รับการปรับปรุงกำหนดตำแหน่งที่สูงขึ้น

2.3 เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและจัดการศึกษา ในทุกขั้นตอน

2.4 พัฒนาโรงเรียนให้ได้มาตรฐานตามระบบประกันคุณภาพการศึกษา โดยใช้มาตรฐานการศึกษาเพื่อประกันคุณภาพภายในรองรับการประเมินภายนอก

3. วัตถุประสงค์

3.1 นักเรียนทุกคนได้รับการทางการศึกษาอย่างทั่วถึง และได้รับการพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรสถานศึกษากำหนด

3.2 ครูมีขวัญกำลังใจในการทำงานและได้รับการพัฒนาสู่มาตรฐานวิชาชีพ

3.3 โรงเรียนได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนจากชุมชน องค์กรเอกชน และหน่วยงานอื่น ในการจัดการศึกษา

3.4 โรงเรียนผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ตามระบบประกันคุณภาพการศึกษา ทั้งระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และการประกันคุณภาพภายนอก

4. ผลผลิต โรงเรียนบ้านโคกกลาง กำหนดผลผลิตให้สอดคล้องกับสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 เป็น 3 ผลผลิต คือ

4.1 ผู้จบการศึกษาก่อนประถมศึกษาจัดการศึกษาก่อนประถมศึกษา นักเรียนมีคุณภาพและได้มาตรฐาน

4.2 ผู้จบการศึกษาระดับประถมศึกษาจัดการศึกษาประถมศึกษาทั้ง 2 ช่วงชั้น นักเรียนมีคุณภาพและได้มาตรฐาน

4.3 เด็กพิการ เด็กด้อยโอกาสได้รับการศึกษาและพัฒนาสมรรถภาพ โรงเรียนจัดการศึกษาแบบเรียนร่วมเขตบริการของโรงเรียน ชุมชนในเขตบริการของโรงเรียนมี 1 หมู่บ้าน คือ บ้านโคกกลาง หมู่ที่ 4 ตามตารางที่ 6

ตารางที่ 6 จำนวนบุคลากร ของโรงเรียนบ้านโคกกลาง ปีการศึกษา 2553

ตารางแสดงจำนวนบุคลากร โรงเรียนบ้านโคกกลาง ปีงบประมาณ 2553													
วุฒิ ทางการศึกษา	ไม่มีวุฒิ		ระดับการศึกษา										รวม
	ทาง		ต่ำกว่าปริญญาตรี				ปริญญาตรีขึ้นไป						
	การศึกษา		ต่ำกว่าอนุปฯ		อนุปริญญา		ปริญญาตรี		ปริญญาโท		ปริญญาเอก		
เพศ	ช	ญ	ช	ญ	ช	ญ	ช	ญ	ช	ญ	ช	ญ	
ผู้บริหาร ผอ.	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
รอง ผอ.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ครูผู้สอน	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	2
พนักงานราชการ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ครูอัตราจ้าง	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
มาช่วยราชการ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ไปช่วยราชการ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
นักการภารโรง	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
รวม	-	-	-	-	-	-	1	1	1	-	-	-	3

ตารางที่ 7 จำนวนนักเรียนแยกเป็นรายชั้น ในปีการศึกษา 2553

ตารางแสดงรายละเอียดจำนวนนักเรียน โรงเรียนบ้านโคกกลาง ปีงบประมาณ 2553					
ระดับชั้นเรียน	จำนวนห้องเรียน	จำนวนนักเรียน			หมายเหตุ
		ชาย	หญิง	รวม	
อนุบาล 1	1	3	4	7	
อนุบาล 2	1	2	5	7	
รวมระดับชั้นอนุบาล	2	5	9	14	
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1	1	-	2	2	
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2	1	3	1	4	
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3	1	2	-	2	
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	1	-	2	2	
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	1	-	1	1	
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	1	1	-	1	
รวมระดับชั้น ป.1-ป.6	6	6	6	12	
รวมทั้งสิ้น	8	11	15	26	

สรุปได้ว่าจากบริบทของโรงเรียนบ้านโคกกลาง จำนวนนักเรียน จำนวนบุคลากร ไม่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนเพราะครูไม่ครบชั้น นักเรียนครบชั้น ปัญหาการขาดงบประมาณ สื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ปัญหาความยากจน นักเรียนส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับปู่ ย่า ตายาย นักเรียนขาดระเบียบวินัย ขาดความอบอุ่น ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาของสังคมได้

5 บริบทชุมชนบ้านโคกกลาง

ชุมชนบ้านโคกกลางตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ตำบลหนองโก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม มีหมู่บ้านเพียงหมู่บ้านเดียว เดิมชื่อบ้านกระโศก ตั้งตามพื้นที่ภูมิประเทศที่เป็นโคกและมีหนองน้ำกลางโคกที่อุดมสมบูรณ์มีสัตว์ป่ามากินน้ำมากมายโดยเฉพาะนกกระโศก ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็นบ้านโคกกลาง ผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน คือ นายคาลม แก้วอาษา ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านคนที่ 1 นายคำรง พันธวัง ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2 นางสาวรุจิรา วงศ์สุวรรณ

5.1 ที่ตั้งและเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติดต่อกับบ้านหนองโน ต.หนองโน อ.เมือง จ.มหาสารคาม

ทิศใต้ ติดต่อกับบ้านสมศรี ต.โคกก่อ อ.บรบือ จ.มหาสารคาม

ทิศตะวันออก ติดต่อกับบ้านหนองแสง ต.โคกก่อ อ.เมือง จ.มหาสารคาม

ทิศตะวันตก ติดต่อกับบ้านหนองโก ต.หนองโก อ.บรบือ จ.มหาสารคาม

สภาพทั่วไปชุมชนบ้านโคกกลาง พื้นที่ชุมชนบ้านโคกกลางติดต่อกับบริเวณโรงเรียน โดยตั้งอยู่ทางทิศเหนือของโรงเรียน มีจำนวนครัวเรือน 75 ครัวเรือน มีประชากรทั้งหมด 346 คน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ สภาพพื้นที่เป็นที่ราบสูงอยู่บนเนินมีลำห้วยและฝายกั้นน้ำขนาบไปกับหมู่บ้านซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญเพื่อใช้ในการเกษตรตลอดปี ของชุมชน หมู่บ้านโคกกลางมีเนื้อที่โดยประมาณ 80 ตารางไร่ พื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นป่าชุมชน หรือโคก ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือและทางทิศใต้ของหมู่บ้าน ชาวบ้านได้อาศัยเก็บของป่า สมุนไพร และอื่น ๆ เพื่อดำรงชีวิตมาช้านาน ชุมชนบ้านโคกกลางมีภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ วิถีชีวิต ประเพณี และมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชนมากมาย เช่น

1. ประเพณี และมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เช่น การทำขวัญข้าว การทำขวัญนาคน มวยไทย
2. ความเชื่อ/ตำนาน เช่น พิธีสะเดาะเคราะห์ ประเพณีเลี้ยงตาปู่

3. วิถีชีวิตและการดำเนินชีวิต เช่น เก็บของป่าจากโลก ได้แก่ เห็ด ดอกกระเจียว สมุนไพรอื่น ๆ

หมู่บ้านโลกกลางเป็นชุมชนขนาดเล็กที่สุดในตำบลหนองโก แต่เป็นชุมชนเข้มแข็งไม่มีปัญหาด้านยาเสพติดมีการบริหารจัดการด้านกองทุนได้เป็นอย่างดี ประชาชนในหมู่บ้านรู้จักการพึ่งพาตนเอง หลังจากฤดูการเก็บเกี่ยว บางส่วนปลูกยาเตอร์กีช (ยาสูบ) เป็นอาชีพเสริม

5.2 แหล่งเรียนรู้ในชุมชน

ชุมชนบ้านโลกกลางมีแหล่งเรียนรู้หลายแห่ง โดยแหล่งเรียนรู้จะมีภูมิปัญญาที่เป็นชุดความรู้ถ่ายทอดผ่านภูมิปัญญาชาวบ้านหรือปราชญ์ชาวบ้าน ได้แก่

1. วัดบ้านโลกกลาง ภูมิปัญญาที่เป็นชุดความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับพิธีกรรมทางศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม เช่น บุญบั้งไฟ ซึ่งถึงแม้เป็นชุมชนเล็ก ๆ ก็มีบุญบั้งไฟทุกปีไม่เคยขาดเพราะมีความเชื่อว่าเป็นธรรมเนียมและเป็นพิธีเช่น ไหว้พญาแถนเพื่อขอฝนก่อนฤดูปักดำ นอกจากนี้ยังมีบุญโสมข้าว(การทำขวัญข้าว) บุญข้าวสาก

2. โลกหรือป่าชุมชน ซึ่งเป็นมรดกที่สำคัญของชุมชนบ้านโลกกลาง และชุมชนใกล้เคียงได้อาศัยเก็บหาของป่าเป็นเวลาช้านาน

3. คอนตาปู่ มีชุดความรู้เรื่อง ความเชื่อ ตำนาน พิธีกรรม การเช่นไหว้ตาปู่ ถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ ที่เป็นสิ่งกำหนดแบบแผนการดำเนินชีวิตของชุมชนเพราะเชื่อว่าตาปู่จะช่วยปกป้องรักษาคุ้มครองลูกหลานชาวบ้านโลกกลางทุกคนให้ปลอดภัยในการเดินทางไม่ว่าใกล้ไกล

4. ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ของบ้านโลกกลาง เช่น ประวัติหมู่บ้าน อาณาเขต ประชากร สภาพทั่วไป เศรษฐกิจ สังคม ข้อมูลโครงการ/คณะทำงาน กองทุน และข้อมูลศักยภาพของหมู่บ้านลักษณะเด่นของชุมชน ซึ่งมีข้อมูลความสามารถเรื่องการชกมวยไทยซึ่งมีภูมิปัญญาที่เป็นทั้งผู้ฝึกซ้อมและนักมวย

สภาพเศรษฐกิจ

ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา ทำไร่ บางส่วนปลูกยาเตอร์กีช (ยาสูบ) เสริมหลังฤดูเก็บเกี่ยวแต่ไม่ทุกครัวเรือน รายได้ค่อนข้างน้อยเพราะรายได้หลักมาจากการเกษตร และประชาชนยังถือการดำเนินชีวิตแบบวิถีชาวบ้านอาศัยธรรมชาติเป็นแหล่งทำมาหากิน เช่น จับปลา กุ้ง ในห้วย เก็บของป่าบนโลก

5.3 ประเพณี วัฒนธรรมของชุมชนบ้านโคกกลาง คนในชุมชนบ้านโคกกลาง ถือว่าเป็นชุมชนที่ยังถือ คติ ความเชื่อ จารีต ประเพณีแต่โบราณ และยึดครองเดือนหรือฮีดสิบสองได้แก่

1. เดือนอ้าย บุญเข้ากรรม
2. เดือนยี่ บุญคูณลาน
3. เดือนสาม บุญข้าวจี
4. เดือนสี่ บุญเผาเส
5. เดือนห้า บุญเนา (บุญสงกรานต์)
6. เดือนหก บุญบั้งไฟ
7. เดือนเจ็ด บุญซำชะ
8. เดือนแปด บุญเข้าพรรษา
9. เดือนเก้า บุญข้าวประดับดิน
10. เดือนสิบ บุญเข้าสาก
11. เดือนสิบเอ็ด บุญออกพรรษา
12. เดือนสิบสอง บุญกฐิน

ชุมชนบ้านโคกกลาง ถึงแม้ว่าจะเป็นชุมชนเล็ก ๆ แต่ถือเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง ไม่มีปัญหาเรื่องความขัดแย้ง ถึงแม้ว่าความเจริญเข้ามาบางส่วน ยังคงใช้วิถีชีวิตแบบชาวบ้าน การดำเนินชีวิตไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก ยังคงยึดถือจารีตประเพณี พิธีกรรม/ตำนาน มีภูมิปัญญาที่มีชุดความรู้ในเรื่องที่ต้องค้นหาเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม สามารถถ่ายทอดผ่านชุดความรู้เหล่านั้นให้กับเยาวชนรุ่นหลัง ที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างสมรรถนะของผู้เรียน ผู้เรียนได้รับรู้มรดกที่บรรพบุรุษ ปู่ ย่า ตา ยาย ได้สั่งสมสืบสานมา ไม่ให้มรดกภูมิปัญญาเหล่านั้นสูญหาย

การศึกษาบริบทของชุมชนบ้านโคกกลาง สรุปได้ว่า ชุมชนเล็ก ๆ แห่งนี้ ยังมีการดำเนินวิถีชีวิต ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการอนุรักษ์ ประเพณีวัฒนธรรมพื้นบ้าน มีการสะสม สืบทอด สืบสานความรู้อันเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไว้อย่างครบถ้วน ซึ่งความรู้ ภูมิปัญญาเหล่านั้นน่าจะเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับผู้เรียนซึ่งเป็นลูกหลานของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี เพื่อใช้ในการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้เต็มศักยภาพของแต่ละคน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1 งานวิจัยในประเทศ

1.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเขียนสร้างสรรค์และการบูรณาการ

ศรีฟ้า จิรัตน์ (2549 : 54) ได้ศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในด้านการคิดจินตนาการกับความสามารถใช้ภาษาในการเขียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลพบว่า ความสามารถในการคิดจินตนาการของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทาง-สถิติ 0.01 คะแนนความสามารถในด้านการคิดจินตนาการมากคือ คะแนนความคิดคล่องตัว รูปแบบการสอนแบบผสมผสานและสิ่งเร้าที่สามารถเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความสามารถความคิดเฉพาะอย่างมีอิสระ กระตุ้นความสนใจของนักเรียนทำให้มีความกระตือรือร้นในการเรียนตลอดเวลา

มนัสวาท ไชยคารา (2546 : 4) ได้ศึกษาการพัฒนาทักษะการเขียน โดยใช้แผนการเรียนรู้แบบบูรณาการกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลพบว่า การสอนแบบบูรณาการเป็นการเชื่อมโยงบูรณาการผสมผสานกิจกรรมที่หลากหลายให้กับผู้เรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ นอกจากนั้นจะช่วยให้นักเรียนเกิดความคิดอย่างสร้างสรรค์ด้วยตนเองและยังนำกระบวนการกลุ่มมาใช้ในกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จะทำให้เกิดทักษะในการเขียนเพิ่มมากขึ้นและจะทำให้ผู้เรียนมีความสุขในการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนเพื่อให้เกิดความสามัคคีและสร้างคุณธรรมการมีน้ำใจ

ปาริชาติ อินทร์พยุง (2553 : 74) ได้ศึกษาเรื่อง-การพัฒนาแบบฝึกการเขียนเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า แบบฝึกการเขียนเชิงสร้างสรรค์มีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.42/83.83 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนที่เรียน โดยใช้แบบฝึกการเขียนเชิงสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกจากนี้ยังมีผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามคู่มือครูของกรมวิชาการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

นิตยา กันทะเสน (2548 : 57-58) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาการเขียนเชิงสร้างสรรค์ในวิชาภาษาไทยโดยใช้ภาพการ์ตูนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการศึกษาพบว่า หลังการเรียนด้วยวิธีการสอนการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ภาพการ์ตูนเป็นสื่อ นักเรียนมีความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ในภาพรวมทุกเนื้อหาสูงกว่าก่อนเรียน ทั้งนี้ภาพการ์ตูนมีความน่าสนใจ สามารถเร้าความสนใจ และกระตุ้นให้นักเรียนอยากเรียน เพราะในปัจจุบันมีสื่อ ต่าง ๆ ได้แก่ รายการโทรทัศน์ สารคดี วีดีโอ ซีดี หนังสือ หนังสือพิมพ์ หรือ

แม้แต่สื่อที่ส่งเสริม การเรียนรู้ต่าง ๆ ก็นำภาพการ์ตูนประกอบ ด้วยเห็นว่าการ์ตูนใช้แทน คำอธิบาย เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความสามารถหรือแสดงออกอย่างกว้างขวาง และสามารถถ่ายทอดความคิดออกมาเป็นการเขียนเชิงสร้างสรรค์

วิวัฒน์ เมฆจรสกุล (2548 : 66) ได้ศึกษา การพัฒนาการเขียนเรียงความโดยใช้ แบบฝึกทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการศึกษาพบว่า แบบฝึกทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ มีประสิทธิภาพ ทำให้นักเรียน มีความก้าวหน้าทางการเรียนหรือมีความรู้เพิ่มขึ้นเนื่องจาก มีความสนุกสนานในการเรียนรู้ ด้วยการปฏิบัติจริง มีอิสระในการคิดสร้างสรรค์ มีลำดับขั้นตอนความยากง่าย นักเรียน สามารถเขียนได้ตามความสามารถของตนเอง

สมพิศ คงทรง (2549 : 123-124) ได้ศึกษาการสร้างแบบฝึกทักษะการเขียน เชิงสร้างสรรค์ภาษาไทย เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านหนองแก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 พบว่า แบบฝึกทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มี ประสิทธิภาพ 80.04/82.42 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นั่นคือ แบบฝึกทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์สามารถทำให้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ระหว่างเรียนเฉลี่ยร้อยละ 83.04 และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียน เฉลี่ยร้อยละ 82.42 สามารถนำไปเป็นสื่อในการเรียนการสอนได้

ปริญญา สิงห์ทองวรรณ (2550 : 24) ได้ศึกษาการพัฒนาความสามารถในการพูด การเขียนภาษาอังกฤษและความรู้เนื้อหาวิชาสังคมศึกษาชั้นประถมศึกษาด้วยการเรียนแบบ บูรณาการ พบว่า วิธีการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ เป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มความสามารถ ทางการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งเน้นความร่วมมือ การทำงานกลุ่มโดยผู้เรียนทำกิจกรรมกลุ่มเล็ก ๆ ที่ทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถในการทำงานร่วมกับกลุ่มและรู้สึกเสมือนว่าตนเองเป็น ส่วนหนึ่งของชุมชน

สุมิตรา บุตรศรีเมือง (2550 : 102) ได้ศึกษาการพัฒนาความสามารถในการเขียน เชิงสร้างสรรค์และการคิดสร้างสรรค์ โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซิปปากลุ่มสาระการ เรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง การ พัฒนาความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์และการคิดสร้างสรรค์ โดยการจัดกิจกรรมการ เรียนรู้แบบซิปปากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพเท่ากับ

80.03/80.20 สูงกว่าเกณฑ์ 75/75 ที่ตั้งไว้ มีค่าดัชนีประสิทธิผลการเรียนรู้ด้วยการพัฒนาความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์และการคิดสร้างสรรค์ โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซิปปากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เท่ากับ 0.7234 หรือคิดเป็นร้อยละ 72.34 นักเรียนที่เรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์และการคิดสร้างสรรค์ โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซิปปากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีคะแนนการเขียนเชิงสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผ่องพรรณ แก้วหว่า (2551 : 66) ได้ศึกษาการใช้ชุดกิจกรรมพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลปรากฏว่า ชุดกิจกรรมพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการเขียนเชิงสร้างสรรค์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สามารถส่งเสริมการเขียนเชิงสร้างสรรค์ได้ทุกกิจกรรม นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน การสังเกตพบว่ามีอิสระในการทำกิจกรรมด้วยความกระตือรือร้นสนุกสนาน ทำให้เกิดความมั่นใจในตนเองในการเขียนเชิงสร้างสรรค์มากขึ้น ทำให้นักเรียนมีพัฒนาการด้านการเรียนที่ดีขึ้น

พวงเพ็ญ พาสุริยนต์ (2551 : 52) ได้ศึกษา ผลการใช้ชุดกิจกรรมพัฒนาการเขียนเชิงสร้างสรรค์ด้วยการกระตุ้นจินตนาการสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่านักเรียนมีความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์หลังใช้ชุดกิจกรรมสูงกว่าก่อนใช้ทุกกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยนำรูปแบบการเขียนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้สื่อต่าง ๆ มาใช้เป็นสื่อในการเรียนการสอนให้สัมพันธ์กับขั้นตอนของกระบวนการเรียนการสอน เช่น การเขียนประโยค โดยใช้คำต่าง ๆ เกี่ยวกับการเขียนบอกเรื่องราว เขียนจากภาพที่บอกเหตุการณ์ เขียนความในใจ เขียนเรื่องที่ต้องการจะเป็นหรือเรื่องราวในอดีต เป็นต้น

สุรีพร เอี่ยมประโคน (2551 : 114-115) ได้ศึกษาการพัฒนาการเขียนเชิงสร้างสรรค์วิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กิจกรรมฝึกความคิดสร้างสรรค์ ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้การพัฒนาการเขียนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้กิจกรรมฝึกความคิดสร้างสรรค์ 3 วงจร มีคะแนนเฉลี่ยแต่ละวงจรคิดเป็นร้อยละ 74.27 นักเรียนผ่านการประเมินร้อยละ 70 คิดเป็นร้อยละ 84.02 คะแนนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 คิดเป็นร้อยละ 77.36 นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย 80.50 ผ่านเกณฑ์การประเมินร้อยละ 70 คิดเป็นร้อยละ 81.13

จากการศึกษางานวิจัยดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การเขียนสร้างสรรค์และการบูรณาการ เป็นการเปิดโอกาส เปิดโลกทัศน์ให้กับผู้เรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้การเขียนสร้างสรรค์ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการสังเกต เกิดกระบวนการคิดที่หลากหลาย สามารถแสดงออกด้วยการวาดภาพ การเขียนเรื่องประกอบภาพ ประกอบกับการบูรณาการทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม ได้แสดงความสามารถ ความเอื้ออาทร การช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นการฝึกความอดทนยอมรับความคิดเห็นจากผู้อื่น

1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ริศร พงศ์สุวรรณ (2548 : 65) ได้ศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดร้อยเอ็ด ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ปรากฏว่า ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการสอนทำให้นักเรียนเกิดความสนใจนอกเหนือจากการเรียนในตำราเรียนและเป็นสิ่งที่ใกล้ตัวของนักเรียน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ตามสภาพจริงที่ดำรงไว้และพัฒนาในสิ่งที่ควรพัฒนา

อำพา ประทุมชัย (2548 : 64) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่ 1-2 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 5 ผลวิจัยพบว่า การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่ 1-2 ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูในสถานศึกษา ด้านเตรียมการจัดการเรียนรู้อยู่ระดับมาก ด้านการจัดการเรียนรู้อยู่ระดับมาก ด้านการประเมินผลอยู่ระดับมาก การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่ 1-2 ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน การเปรียบเทียบรายคู่ โรงเรียนขนาดกลางกับโรงเรียนขนาดเล็ก และโรงเรียนขนาดใหญ่กับโรงเรียนขนาดเล็กมีความคิดเห็นแตกต่างกันด้านการเตรียมการจัดการเรียนรู้และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ศักดา มหาอำนาจ (2548 : 56) ได้ศึกษา การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 5 ผลพบว่า โดยรวมมีระดับการใช้ภูมิปัญญาอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉลี่ยลำดับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากมากไปน้อย คือ ด้านศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านคติ ความคิด ความเชื่อ ด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น และด้านแนวทางปฏิบัติ หรือเทคโนโลยีชาวบ้าน ตามลำดับ เนื่องจากปัจจุบันเทคโนโลยี เป็นปัจจัยสำคัญทำให้ โลก “ไร้พรมแดน” ตัวครูผู้สอนในระดับประถมศึกษา ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 5 มีการใช้ภูมิ

ปัญหาท้องถิ่นด้านคติ ความเชื่อ ด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่นและด้านแนวทางปฏิบัติ หรือเทคโนโลยีชาวบ้าน จำแนกตามอายุพบว่า ครูที่มีอายุไม่เกิน 40 ปี มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนมากกว่าครูที่มีอายุ 41-50 ปี และ 50 ปีขึ้นไป เนื่องจากครูที่มีอายุเกิน 40 ปี เป็นครูที่อยู่ในช่วงมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรใหม่ที่มุ่งเน้นให้โรงเรียนแต่ละโรงเรียนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาใช้ประกอบการเรียนการสอน ซึ่งครูกลุ่มนี้มีความพยายาม และกระตือรือร้นที่จะศึกษาและค้นหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตน โดยนำมาผสมผสานกับกระบวนการเรียนการสอนเพื่อจะให้นักเรียนได้รับความรู้ในแง่มุมที่กว้างได้ พัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ และมีการใช้ในโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่กว่าขนาดเล็ก เนื่องจากมีงบประมาณมากกว่า

สุนีย์ หมอลด (2549 : 62-65) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การใช้ภูมิปัญญาในท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เรื่อง ของเล่นพื้นบ้าน ผลปรากฏว่า แผนการจัดการเรียนรู้ทำให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้ที่กำหนด เป็นกระบวนการที่ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่มีประสบการณ์ มีการเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ช่วยให้ผู้เรียนสนใจและตั้งใจเรียนเป็นอย่างดี เป็นการเรียนรู้ที่ทำให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง มีความสามารถทำงานกับผู้อื่น มีผลด้านความรู้ความเข้าใจ ทักษะการปฏิบัติงานและชิ้นงานอยู่ในระดับดีมาก นักเรียนมีความคิดเห็นการจัดการกิจกรรมมีประโยชน์ต่อตัวนักเรียน สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และทำให้มีเจตคติที่ดีต่อท้องถิ่น

อัจฉรา วรหาญ (2549 : 69) ได้ศึกษา การจัดการโครงการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นของโรงเรียนวัดปางเคิม อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ผลพบว่า ในการจัดการโครงการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นของโรงเรียนต้องได้รับความร่วมมือจากบุคลากรทุกฝ่าย ในการสร้างความรู้ ความเข้าใจ และเห็นความสำคัญของการจัดการโครงการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อที่จะได้นำไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการโครงการส่งเสริมภูมิปัญญาของโรงเรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาการศึกษาต่อไป

สมบัติ ราศี (2549 : 63) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการใช้โครงการภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาความสามารถ ในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการใช้ภาษาสื่อสารด้านการฟัง ดู การพูด การอ่าน และการเขียนโดยรวมอยู่ในระดับพอใช้ ส่วนความสามารถในการเสนอโครงการด้วยรูปแบบการนำเสนอด้านสาธารณประโยชน์ ด้านความ

เหมาะสมในการใช้สื่อนำเสนอ ด้านความร่วมมือในกลุ่ม ด้านการเตรียมความพร้อมในการเสนอ อยู่ในระดับดี

จากการศึกษางานวิจัยดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าร่วมในการจัดการศึกษาเป็นการส่งเสริมให้ผู้มีชุดความรู้ในชุมชนได้แสดงความสามารถถ่ายทอดความรู้ที่เป็นวิถีชีวิตจริงของคนในชุมชน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ทำให้ผู้เรียนตื่นเต้นในเรื่องเนื้อหา สถานที่ บรรยากาศ เป็นที่สนใจ และเป็นความถนัดคุ้นเคยในสายเลือดได้เรียนรู้โดยการสัมผัสปฏิบัติจริง เป็นการปฏิรูปการศึกษาโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนและสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งต่างมุ่งหวังที่จะพัฒนาคนเพื่อให้มีคุณภาพ

2. งานวิจัยต่างประเทศ

2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเขียนสร้างสรรค์

ทิซซอซ (Tissot, 2009 : 109) ได้ศึกษาเรื่อง วรรณกรรมและการเขียนเชิงสร้างสรรค์สำหรับเด็กและเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับลักษณะ : การเดินทางในทฤษฎีและปฏิบัติ พบว่า คนมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ ในหนังสือวรรณคดีประกอบภาพสำหรับเด็กมีวัตถุประสงค์เพื่อการวิจัยการเขียนเรื่องประกอบภาพธรรมชาติ โดยมีสาเหตุที่มาจากความสัมพันธ์เด็กกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ การใช้หนังสือที่มีภาพประกอบที่เป็นธรรมชาติสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้ของเด็กและเป็นประโยชน์ต่อผู้ใหญ่เพื่อเลือกหนังสือสำหรับเด็ก เฮลเล (Healey, 2009 : 307) ได้ศึกษาเรื่อง ผลสัมฤทธิ์ของการเขียนสร้างสรรค์ที่มีผลต่อความคิดสร้างสรรค์ พบว่า การเขียนสร้างสรรค์ในสังคมตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 มีข้อมูลว่าพัฒนาการเขียนวรรณกรรมของศิลปินเกี่ยวข้องกับสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจของสังคมของความคิดสร้างสรรค์ การอ่านวรรณกรรมถือเป็นการสูญเสียทางวัฒนธรรมการผลิตวรรณกรรม วิทยาลัยได้ส่งเสริมการเขียนวรรณกรรมหลังสหรัฐอเมริกาฟื้นฟูอุตสาหกรรมมีการใช้แรงงานในการผลิต มีงานเขียนที่มีแนวความคิด อารมณ์ และวิถีชีวิต มีทักษะการเรียนรู้ในการสร้างสร้งงานเขียนเป็นการบ่งบอกความเป็นอยู่ในสมัยเรา

วิท (Witt, 2008 : 185) ได้ศึกษางานวิจัย เรื่อง การตรวจสอบการสอนการเขียนสร้างสรรค์ พบว่า การใช้วิธีการบูรณาการอ่านและการเขียนสร้างสรรค์ โดยศึกษาจากนักเขียน ช่างแกะสลัก จากการเขียนไม่ได้เนื้อหาของผู้วิจัย จากการพูดเกี่ยวกับเทคนิคในการทำงานของพวกเขาการประเมินการเขียนสร้างสรรค์ในชั้นเรียน โดยมองข้ามในสิ่งที่เรียกว่า

นวนิยายดีหรือไม่ ไม่มีคำว่าศิลปิน เป็นเรื่องศิลปะ แต่มีการกำหนดมาตรฐาน การประเมินด้วย มาตรฐานการประเมินการมีรูปแบบการเขียนการเขียนของตัวเองเป็นการพัฒนาการเขียนและ เพิ่มมูลค่าของงาน

จากการศึกษางานวิจัยดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การเขียนสร้างสรรค์ เป็นการ พัฒนาการเขียนวรรณกรรม เป็นเรื่องศิลปะ และบ่งบอกความเป็นอยู่ของคนในยุคสมัยนั้น ๆ

2.2 งานวิจัยต่างประเทศเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

แองเจลา แบลคเวล, เรมอน คอลมินา (Angera Blackwell, Raymond Colmenar. 1999 : 487) ได้วิจัยเรื่อง นโยบายการปฏิรูปผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลปรากฏว่า การ เปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงของประชากรที่กำลังเพิ่มขึ้นมีผลต่อการ ดำเนินชีวิตและงานของประชากรทั่วโลก หลายคนกังวลต่อคุณภาพชีวิตที่มีผลกระทบจากการ เปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ชุมชนในท้องถิ่น มีการประชุมกล่าวถึง การใช้ ภูมิปัญญาและพลังงานของประเทศเพื่อนบ้าน ผลักดันให้รัฐจัดตั้งสถาบันการสร้าง โอกาสและ ปรับปรุงชีวิต การสร้างชุมชน สามารถสะท้อนถึงภูมิปัญญาการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

ไว (White. 2001 : 303-33) ได้ศึกษา การศึกษาความสำเร็จวาทกรรมท้องถิ่นที่ อนุพันธ์ในฟิจิ พบว่า ในเมือง multiethnic แปซิฟิกใต้ของประเทศฟิจิ อดีตอาณานิคมอังกฤษ ผลกระทบของเจ้าโลกตะวันตกจากการศึกษาจะเห็นว่าวาทกรรมที่ชัดเจนในรูปแบบของ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การประเมินความแตกต่างการศึกษาและทฤษฎีการขาดการอนุรักษ์ วัฒนธรรมจะถูกกลืนจากประเทศผู้ล่าอาณานิคม

แมคเคลอร์ (Mackler. 2001 : 99) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลที่มีต่อการ ดำเนินการใน การส่งผ่านความรู้ในองค์กร ผู้วิจัยมีความเชื่อว่า ความรู้คือทรัพยากรและเป็น สินทรัพย์ที่สำคัญที่องค์กรหยิบยกขึ้นมาเพื่อบรรลุเป้าหมาย ในสภาพแวดล้อมของการแข่งขัน นั้นประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการส่งผ่านความรู้ภายในองค์กร เป็นความจำเป็นเชิง ยุทธศาสตร์ในแต่ละองค์กรต้องออกแบบและกำหนดเป็นระเบียบจึงทำให้การล้นไหลของ ความรู้เป็นอย่างมีระบบในทุกหน่วยงานที่ต้องการ การล้นไหลของทรัพยากรความรู้ขึ้นอยู่กับ คุณลักษณะตามบริบทของตัวความรู้เองและตัวองค์กร ผู้วิจัยจึงสำรวจคุณลักษณะที่มีผลต่อ ความล้นไหลของความรู้ภายในองค์กรระหว่างหน่วยงานกับประเภทบุคลากร การศึกษาการ ส่งผ่านความรู้อยู่ในขอบเขตของบริหารจัดการความรู้เชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ ทฤษฎี องค์กร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยนำผลของการสำรวจมาวิเคราะห์และสังเคราะห์แล้วนำเสนอ รูปแบบที่สามารถทดสอบได้ ซึ่งอธิบายถึงอิทธิพลของสมาชิกในหน่วยงาน ทิศทางกลยุทธ์

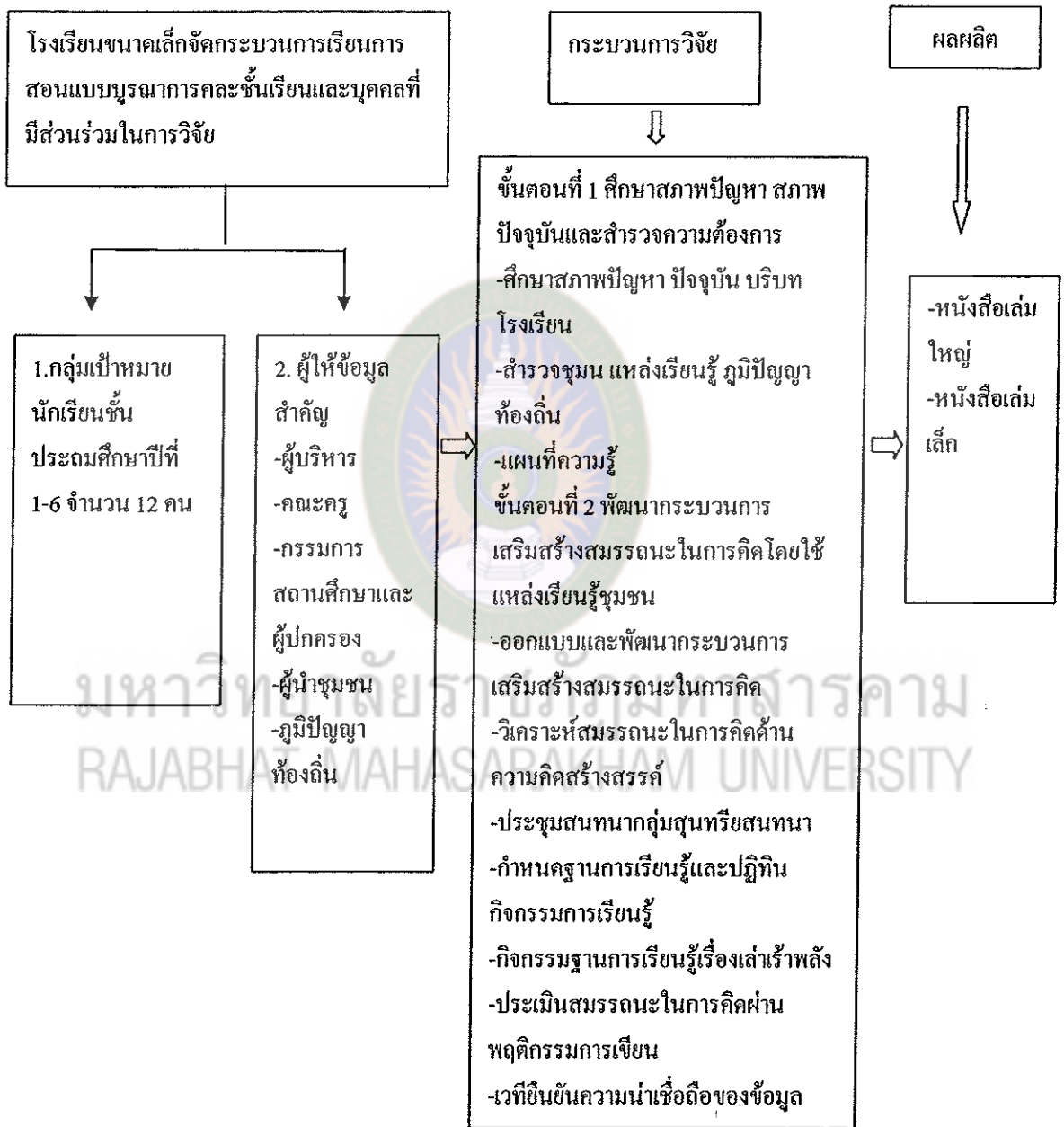
วิถีทางของความสนใจ อุปกรณ์ การสื่อสาร แหล่งความรู้ที่มีความหมายและยอมรับ พฤติกรรมมองไกลความรู้นำมาพิจารณาและการดำเนินการของการถ่ายทอดความรู้องค์กร สตีเวนส์ (Stevens. 2003 : 94) นักศึกษาปริญญาเอกแห่ง Indiana State University ได้ทำการประเมินประสิทธิภาพของการใช้แผนที่มโนทัศน์ (Concept Mapping) ในการพัฒนาแบบจำลองการจัดการความรู้สำหรับสถาบันเทคโนโลยีดิจิทัลในเขตเมือง ผู้วิจัย ใช้การสังเกตเป็นเครื่องมือสำคัญในการสืบค้นความต้องการของนักศึกษาที่เริ่มใช้ระบบการจัดการความรู้ในสถาบัน โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อนำความต้องการเบื้องต้นของผู้ใช้ระบบไปสู่การประเมินประสิทธิภาพของการใช้แผนที่มโนทัศน์ ผลการวิเคราะห์พบว่า การใช้แผนที่มโนทัศน์เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสำหรับใช้ในการพัฒนาแบบจำลองการจัดการความรู้สำหรับสถาบันเทคโนโลยีดิจิทัลในเขตเมือง

ดริโกวา (Durcikova. 2004 : 106) ได้วิจัยบทบาทของนักจัดการความรู้กับการสร้างบรรยากาศการจัดการระบบการจัดการความรู้เพื่อการแก้ไขปัญหาในองค์กรเพื่อศึกษาหาสาเหตุการสร้างปรับปรุงและผลกระทบการทำงานของจัดการความรู้ต่อบรรยากาศในองค์กรและผลผลิตผลกระทบอย่างหนึ่งที่พบคือ การให้การสนับสนุนทางเทคโนโลยีการนำเสนอรูปแบบ ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะนิสัยการศึกษาความรู้ การนำการจัดการความรู้มาใช้ข้อจำกัดของเวลา การสนับสนุนสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ และบรรยากาศขององค์กรการใช้เทคโนโลยีกับการมีสิ่งแวดล้อมเพื่อการทำงานที่เหมาะสม ดำเนินการสำรวจนักปฏิบัติกร 150 คน จากจำนวนบริษัท 7 บริษัท มีผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 110 คน ตั้งสมมติฐานว่าในองค์กรมี การจัดการความรู้โดยการนำมีความสำคัญในการช่วยให้ประหยัดเวลาทำงานและการให้การสนับสนุนเครือข่าย เพื่อการปฏิบัติงานผ่านเครือข่ายส่งผลการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

จากการศึกษางานวิจัยดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ คือ ทรัพยากรและเป็นสินทรัพย์ที่สำคัญที่องค์กรหยิบยกขึ้นมาใช้เพื่อบรรลุเป้าหมาย เป็นความจำเป็นเชิงยุทธศาสตร์ในแต่ละองค์กรต้องออกแบบและกำหนดเป็นระเบียบจึงทำให้การสิ้นไหลของความรู้เป็นอย่างมีระบบในทุกหน่วยงานที่ต้องการ การจัดการความรู้โดยการนำความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาที่มีความสำคัญในการช่วยให้ประหยัดเวลาทำงานและการให้การสนับสนุนเครือข่าย เพื่อการปฏิบัติงานผ่านเครือข่ายส่งผลการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพสูงขึ้น เพราะเรียนรู้จากผู้มีประสบการณ์ และความเพื่อกวามอยู่รอดไม่ให้ถูกกลืนจากชาติอื่น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดกระบวนการดำเนินการวิจัย

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย